Bibl. Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL V Nr. 19 (102) — 1 OCTOMBRIE 1962 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | APARE LA 1 ȘI 15 ALE LUNII — 12 PAGINI — 1,50 lei

Desen de N. Șerban

LA IZVOARELE PRIETENIEI

Cunoscusem prietenia oamenilor sovietici, așa cum ne apare ea tuturor, în multiplele-i ipostaze, aici pe pămîntul nostru.

O cunoscusem în chip de minereu de Kustanai împreună cu oțelarii din Hunedoara; mă bucurasem de roadele ei împreună cu colectiviștii de la Palazu-Mare, discipoli harnici ai dascălilor lui Mitrea Cocor; îi simțisem ozonul în versurile lui Maiakovski care au fost și rămîn catalizatorii încercărilor mele; pe scurt, întreaga mea ființă, pînă la ultima fibră, era străbătută, asemeni unui arbore, de seva acestei prietenii devenite intime pentru fiecare cetățean al Republicii noastre.

Dar încă nu o cunoscusem la ea acasă, pe meleagurile sale de baștină, la izvoare, cum s-ar zice. O întîmplare, peste care nu pot trece niciodată, m-a adus pe pămîntul sovietic, alături de un grup numeros de tineri care se întorceau, în această vară, de la Festival.

Întîmplarea a fost cu atît mai fericită cu cît acest prim drum pe pămîntul sovietic trecea prin porțile pe care a pătruns în lume și în istorie glorioasa Revoluție a lui Lenin, prin Leningrad. Prietenia ne ieșise în cale încă de departe, de la granița cu Finlanda prin plenipotențiarii ei care purtau nume atît de simple și de cunoscute nouă ca Vania sau Kolia, reprezentanți ai Comitetului Central al Comsomolului, însoțitorii noștri de-a lungul neuitatului drum. Dacă n-ar fi fost de vîrsta noastră fragedă acest Vania, mai că l-am fi luat drept unul din miile de Vania pe care i-am întîmpinat ca pe niște frați pe străzile Bucureștiului și ale Clujului, ori pe ulițele prăfuite ale satelor din Bărăgan, atunci în August, 1944.

Dar în Țara Sovietică, prietenia are milioane de asemenea plenipotențiari ca Vania și Kolia, fiecare simțindu-se dator parcă să-ți dăruie nu numai toată dragostea sa, ci dragostea tuturor celor peste două sute de milioane de oameni sovietici.

Pentru prieteni, de aceea, poarta, istorica poartă pe care păși, în urmă cu 45 de ani, Vladimir Ilici Lenin, poarta de la Smolnîi este larg deschisă chiar la miezul nopții. Steagul de pe Palat flutură potolit, în adierea ușoară a vîntului, de parcă însuși Lenin ne-ar face cu mîna în semn de salut: bine ați venit, tineri fii ai Rominiei socialiste prietene!

Pentru prieteni, piața uriașă a vechiului și uluitor de noului (așa cum îl arată și numele) Novgorod este neîncăpătoare, cum necuprinzătoare sînt brațele noastre pentru a putea primi miile de flori.

Neîncăpător este și teatrul de vară de la Expoziția agricolă unională din Moscova! Sute și sute de moscoviți au venit să admire istețimea și mișcarea îndrăcită și cu totul inedită a „călușarilor" noștri ori veselia molipsitoare a cîntecelor populare noi.

Prietenii din Tula au rezervat pentru întîlnirea noastră o surpriză istorică: vestea zborului lui Nikolaev, surpriză pe care au reeditat-o apoi cei din Kursk, anunțîndu-ne zborul lui Popovici, prilejuri care au făcut ca entuziasmul înfrățirii noastre să ia proporții, bineînțeles, cosmice.

Dar între Tula și Kursk, în apropierea Belgorodului, ne-a fost dat să ne întîlnim cu o veche cunoștință de-a noastră, intrată deja în legendă. Pe un soclu imens, în mijlocul stepei, se ridică, simbolic și solemn, un tanc sovietic. La vederea lui, fiecare își amintește acea imagine care va sta totdeauna pe prima pagină a istoriei noastre contemporane, imaginea primului tanc sovietic care a pătruns pe străzile Bucureștiului. Fiecare dintre noi își amintește bine această imagine, recunoaște chipul fiecăruia dintre ostașii sovietici de pe acest tanc, chiar dacă unii dintre noi, cei tineri, abia începeam să distingem pe atunci conturul lucrurilor înconjurătoare.

Nu ne e greu, de aceea, să-l recunoaștem nici pe bătrînul tanchist Ivan Ivanovici Eremenko, secretarul de partid al unuia din regimentele care au luptat eroic prin locurile pe care ne găseam și ai cărui puțini supraviețuitori au păsit, în acel August hotărîtor pentru istoria noastră, pe străzile Bucureștiului.

Ochii bătrînului tanchist se umplură de lacrimi la vederea cîtorva imagini ale Capitalei noastre de azi. Își amintește bine cum arătau aceste orașe pe atunci și se bucură ca de propriul său oraș, Belgorod, că o revede înfloritoare, în noua înfățișare ce i-a dat-o socialismul.

Dar cîți alți tovarăși de arme de-ai bătrînului tanchist nu vin să ne întrebe, prin toate localitățile prin care trecem, despre Cluj și Sibiu, despre Craiova și Constanța ori, uneori, despre un simplu cătun de pe lîngă Turda sau Arad.

Tînărul inginer Albert Silen din Kursk, participant la Festival, a ascultat la Helsinki pe unul dintre tinerii soliști de muzică populară românească, Benone Sinulescu. Cînd cobora din autobuz în fața hotelului din Kursk, după orele 12 noaptea, artistul nostru se auzi strigat de cineva din mulțime. Cel care-l striga era Albert Silen. Venise împreună cu soția și micuța Taniușa să-și întîmpine prietenul pe care parcă îl cunoșteau de cînd lumea, pe care atunci, în miez de noapte, ținea neapărat să-l ducă la el acasă, să-l ospăteze și să stea de vorbă pe îndelete ca doi vechi colegi de școală sau ca doi tovarăși de arme.

Întregul drum străbătut pe pămîntul sovietic pînă la punctul de frontieră a fost parcă un fluviu uriaș pe apele căruia am plutit.

Așa și este prietenia noastră, ca un fluviu puternic, ale cărui revărsări fertilizează pămînturile noastre, un fluviu care vine de departe și care nu seacă niciodată, pentru că își are izvoarele în năzuința noastră comună — comunismul, din ale cărui izvoare ne tragem puterea și noi ca și alte sute de milioane de oameni din lume.

Apele acestui fluviu cresc și mai mari, într-un flux continuu, în aceste zile ale Lunii prieteniei romîno-sovietice, zile ce premerg cea de-a 45-a sărbătorire a Primăverii omenirii.

Niculae Stoian

De dor

Versuri de FLORENȚA ALBU

Lună, abur de cucută,
cine focul mă sărută,
de mă ard sprincenile,
de-mi îngheață buzile?

A ce sunt,
cu ce mă-mbuni,
cer cu paseri și minuni?

Aș mușca, lume din tine,
teamă mi-i că n-o fi bine,
prea-ți dogoare pietrile,
prea-ți sînt ger dragostile;

Aș fugi, lume, de tine,
teamă mi-i că n-o fi bine
Țipă piatra după mine,
cîntă dragostile-n mine!

Hei, dorule, bălărie,
rădăcină de cîmpie,
zmulgi un fir,
răsar o mie!

De toamnă

Aș bea din frunze mustul
și din pocale — toamna
— ah, cum v-aprindeți stele,
din țărna asta roșie!

Să nu suiți cu pasul
prea apăsat, luceferi,
din seri, spre dimineți:
țărîna-i obosită!

S-a prelungit culesul
cu grîul și cireșul,
cu inul și porumbul,
cu viia și alunul.

Și tot frumos
și tot frumos te clatini,
frunziș aprins,
cu cerul în obraji!

Dacă-am să beau,
cu-o lacrimă de mulțumire,
pe fața-ntoarsă spre pămînt,
treceți cu pasul mai ușor, luceferi

deasupră-ne;din seri — spre
dimineți...

INTERVIU CU
IORGU IORDAN
pag. 3

★

LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ȘCOALĂ
pag. 4

★

DIMINEȚILE FLUVIULUI
de ION RUSE
pag. 6

„Scrisul bănățean" la numărul 100

Pentru revista „Scrisul bănățean", cifra 100 pe care și-a înscris-o pe coperta ultimului număr apărut constituie un prilej de bucurie și de mîndrie binemeritată. Acest jubileu ne bucură deopotrivă și pe noi, așa cum bucură întregul nostru front literar. Căci „Scrisul bănățean" nu este o revistă uitată într-un colț de țară, prăfuită adică „provincială", în sensul pe care l-au consacrat revistele noastre din trecut. În activitatea sa, ea s-a străduit să se situeze în centrul actualității, luptînd pentru ideile timpului nostru, pentru promovarea unei literaturi noi, stimulînd și încurajînd tinere talente dintre care unele au reușit să se impună atenției cititorilor. În paginile revistei și-au găsit loc poezii, schițe, povestiri, reportaje, articole de critică interesante care au constituit o reală contribuție la dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste. E drept, nu întotdeauna „Scrisul bănățean" a știut să răspundă la un nivel înalt sarcinilor care stau în fața creației contemporane. Uneori redacția a manifestat o anumită lipsă de inițiativă și curaj în abordarea unor probleme importante de viață în reflectarea actualității.

Urăm „Scrisului bănățean" succese noi în activitatea sa.

„Luceafărul"

pe scena genului

MIRON SCOROBETE:

Manuscris

Strofa-dedicație, cu care se deschide volumul, intitulată „Poem Partidului Muncitoresc Romîn", găsește o imagine revelatorie pentru atitudinea poetică a autorului : „Privește-mi sufletul, nimic ascuns. / Un peisaj cu toate fețele în soare".

Autoportretul lui Scorobete începe, ca și la colegii săi de generație, cu evocarea copilăriei sfărîmate de război.

Forța destructivă a războiului o demască în poezia „Briu de aur", construită ingenios pe contrastul dintre bogățiile și frumusețile pămîntului și uriașele distrugeri materiale și umane, enumerate statistic, pe care le-a provocat războiul în cursul istoriei. „S-a distrus atît încît ar fi ajuns / Să se înconjoare pămîntul cu un brîu de aur", spune poetul.

Într-o serie de poeme, se încearcă o creionare a chipului comunistului. Scorobete revendică luciditate și cunoaștere adîncă a lucrurilor, glorifică statura de gigant a omului zilelor noastre („Legenda unui gigant").

Poezia „Alt anotimp" este concepută ca o singură mișcare, de la nostalgie la bucurie, tonul elegiac topindu-se în imn, pe măsură ce poetul descoperă, în ciuda pieirii obiectelor și oamenilor în timp, valoarea absolută a gestului uman îndreptat spre „noul ev, comunist" : „Din toate, pe unde am trecut / Ramîne numai arzînd / Peripetuul nostru efort /... Inima noastră în inima ta (a evului comunist) / Nesupusă fugarului timp".

Viața satului este evocată în poeziile lui Scorobete cu prospețimea văzută a celui ce a cunoscut-o din copilărie (pastelul „Acolo, cîmpuri se numără printre cele mai bune poezii ale volumului), cu amintirea durerilor trecute („Dimineața 1907") și cu bucuria de-a fi contemporan dezvoltării agriculturii socialiste („Spre vară", „Sat").

Există puține poezii de dragoste în volumul „Manuscris" și acelea, în general, neconvingătoare, ca și desenele după natură („Ploi de mai").

Răspunsul la evenimentele internaționale este prompt, dar cam stîngaci, fără suficientă adîncime pentru a constitui bune poezii pe teme politice („Cîntec despre Patrice Lumumba", „Ritm de august").

Scorobete nu este un temperament ardent, pasionat, un poet al elanului nestăvilit ; versurile lui denotă pondere și discreție, forță liniștită, nespectaculoasă. Evitînd patosul și retoricul, Scorobete evită și declarația formală (deși nu întotdeauna) preferînd imaginea familiară. Din acest motiv, poemele sale mai reușite sînt acelea care cuprind notații fugare, dar sugestive, simboluri ale unor stări sufletești delicate, discrete.

Cîteva tușe ușoare, în poezia „Intrare în noapte", întrec ca forță de emoție simbolul reluat în mai multe strofe, (în „Caietul de geografie"): „Cerul era jos, apele erau înalte / Noi, în prund, în neștiința de-atunci / Ne scăldam cu cerul și apele / Deodată : bubuitul acela nenatural ! / Apele s-au furișat în pămînt / Cerul s-a ridicat, speriat ca un stol / Noi am rămas fără sprijin, în gol".

În același mod, Scorobete reușește crearea unei atmosfere dense, încărcată de semnificații, cînd în evocarea nopții sumbre a executării răsculaților din 1907 : „Salcîmul se clatină, gol și strîmb / Lîngă oamenii aceștia, scoși noaptea în cîmp / Undeva se mai zbat flăcări, flăminde s-ajungă / Să sfîșie noaptea îngrozitor de lungă / Dar nu se crapă nicăieri nici o zare / Între coline, noaptea se cuibărește mai tare".

Notația lirică nu poate suplini însă pe de-a'ntregul forța compunerii unor poeme ample, purtătoare a unor conflicte complexe. Scorobete încearcă acest gen, dar fără reușite certe, vădind nesiguranță în manipularea conceptelor. „Unghiuri arhitectonice", „Fragment de marș la Bonn", chiar și „Briul de aur", deși poezii cu un conținut interesant și cu „inovații" compoziționale (alternarea versurilor cu proză și dialog), rămîn declarative, simple alăturări de teze abstracte.

Îmbucurătoare este lipsa unor stridențe lexicale la Scorobete, ponderea lui verificîndu-se și pe acest plan. El nu apelează, ca unii poeți tineri, la metafore devenite clișee. Stelele, luna, liliacul, razele apar rar și justificat. Fără strălucire stilistică, poeziile sale sînt totuși mai mult decît corecte, aducînd adesea imagini convingătoare, emoționante.

Sorin Alexandrescu

FLORENȚA ALBU:

Cîmpia soarelui

Este o carte scrisă cu o patimă nedisimulată, cu o intensitate a evocării și un sentiment al „participării" care ne lasă să înțelegem, încă de la început, că tînăra poetă trăiește intim senzația marii cîmpii, că pentru ea Bărăganul constituie o prezență familiară, o ființă vie, cunoscută pînă la gradul unei identificări sufletești. Acest sentiment al participării absoarbe întreaga materie, conferă cărții acel caracter de mărturie lirică nemijlocită care, un ficînd diversitatea de mijloace evocatoare(date statistice privind viața de ieri și de azi a Bărăganului, comentarii eseistice, dări de seamă asupra destinelor omenești etc.) reprezintă nota cea mai izbitoare a cărții. Iubit cu patimă, înțeles în toată asprimea și frumusețea sa dramatică, stranie, acest Bărăgan tradițional, evocat de atîtea pene ilustre ale literaturii romîne ti, tocmai pentru că a fost resimțit cu putere, este văzut în masiva, temeinica sa înaintare spre viitorul comunist al patriei. Bărăganul are felul său întrucîtva specific de a înainta în vreme spre o nouă civilizație, are respirația sa, ritmul său specific și numai cine îl cunoaște ca pe o ființă extrem de apropiată, cine îl simte și știe să-i capteze ecourile va izbuti să surprindă acest ritm și să-l comunice. Florența Albu n-a greșit asumîndu-și această sarcină, de altfel atîtea din versurile sale indicau posibilitatea de a recepta existența **lăuntrică** a Bărăganului „sărbătorii de soare și hăituit de vînturi", de a cuprinde cu o privire tulburată de emoție noua sa înfățișare, puterea sa renăscută sub impulsul schimbărilor revoluționare. **Cîmpia soarelui** este foarte departe de ceea ce s-ar putea numi un memorial de călătorie, nu este nici jurnalul unei documentări ocazionale, turistice care ar satisface prin notarea impresiilor inedite, neașteptate, acelea cu care ochiul vizitatorului nu este deprins. Este însemnarea făcută de un „localnic", căruia deprinderea cu peisajul natal, vechea și înrădăcinata obișnuință cu natura și oamenii nu i-au atenuat prospețimea privirii, sensibilitatea la ceea ce este nou, ci, dimpotrivă l-au făcut și mai apt să surprindă noul, chiar în manifestările sale imperceptibile. Văzuți în matca lor originară, oamenii Bărăganului „care-și cunosc acum întîia oară puterea — în lupta cu secetele, cu înțelenirea, cu îndărătnicia naturii, cu urîtul monoton și inert" sînt surprinși în noua lor ipostază, atît de dreaptă în raport cu aspirațiile de totdeauna — ipostaza de stăpîni ai cîmpiei, de oameni liberi și constructori inteligenți. Aceasta este „țăranul cu idei" — cum notează undeva scriitoarea — receptiv la nou, dornic să cunoască, să se instruiască, să se bucure plenar de binefacerile vieții, este omul „care s-a schimbat" ; este o „agricultură de țărani deștepți", cum spune autoarea reproducînd vorbele unui președinte de gospodărie „E o inteligență a țăranului de Bărăgan..." urmărită explicit de autoarea reportajului, o însușire tradițională („iste'ime, prezență de spirit, pătrundere) căreia socialismul i-a dat un mare cîmp de aplicație. Oamenii au învățat să-și cunoască puterea. Această idee este pregnant comunicată de autoarea reportajului, atunci cînd schițează — cam prea sumar din păcate — destine omenești cum este cel al Mariei Pantelei, delegată la Congresul al III-lea al P.M.R. „Sînt pe Bărăgan asemenea femei — firi puternice care-și croiesc bărbățește drum, care trec prin viața satelor ca apele calme și adînci. Maria Pantelei e o asemenea femeie". Prin toată viața ei trece pasiunea luptei. Capitolele cărții, intitulate „File de istorie", „Și aici se schimbă Bărăganul", „Omul își cunoaște puterea", „La ordinea de zi — frumosul", „Armatele pîinii" refac, în linii mari, istoria contemporană a Bărăganului, izbutind — într-o măsură însemnată — să comunice patosul inedit și farmecul Bărăganului de astăzi, forța oamenilor care-l populează, energia lor deșătușată.

Am fi dorit ca în prezentarea destinelor omenești, tînăra scriitoare să dubleze reportajul poematic, mijloacele eseului liric cu cele ale „prozei de observație" (portret psihologic, elemente biografice mai detaliat expuse etc.) pentru a evita astfel, mai consecvent decît o face, primejdia modului declarativ. Sînt notate mai curînd senzațiile încercate de cel care „cunoaște" — și într-o mai mică măsură datele obiective, convingătoare care provoacă aceste senzații. Am fi dorit ca reportajul Florenței Albu, izbutit ca poem al noului Bărăgan, să fie mai substanțial, mai înrădăcinat în concretul actualității, să comunice cu mai multă forță rezultatele unei investigații vii, la obiect. Portretele realizate au un contur limpede, deci suferă de o prea mare generalitate, altfel spus, sînt cam schematice, trasate în goana condeiului, fără preocuparea de a adînci datele generale, surprinse la prima vedere. Tot ce se spune este exact, dar se spune prea puțin, lipsesc implicațiile. Atitudinea — firească — de admirație și „consimțire" s-ar fi cerut însoțită cu unele puncte de vedere active. S-ar fi impus, de asemenea, suprimarea unor comentarii emfatice, de o exaltare cam monotonă, lipsită de „acoperirea" observației directe, acute. Oricum, „Cîmpia soarelui" este unul din reportajele interesante publicate la noi în ultima vreme. Astfel de lucrări sînt, desigur, foarte rodnice în practica artistică și cetățenească a tinerilor scriitori, fructifică talentul, sporesc receptivitatea față de fenomenele noi și revelatoare ale actualității socialiste.

Lucian Raicu

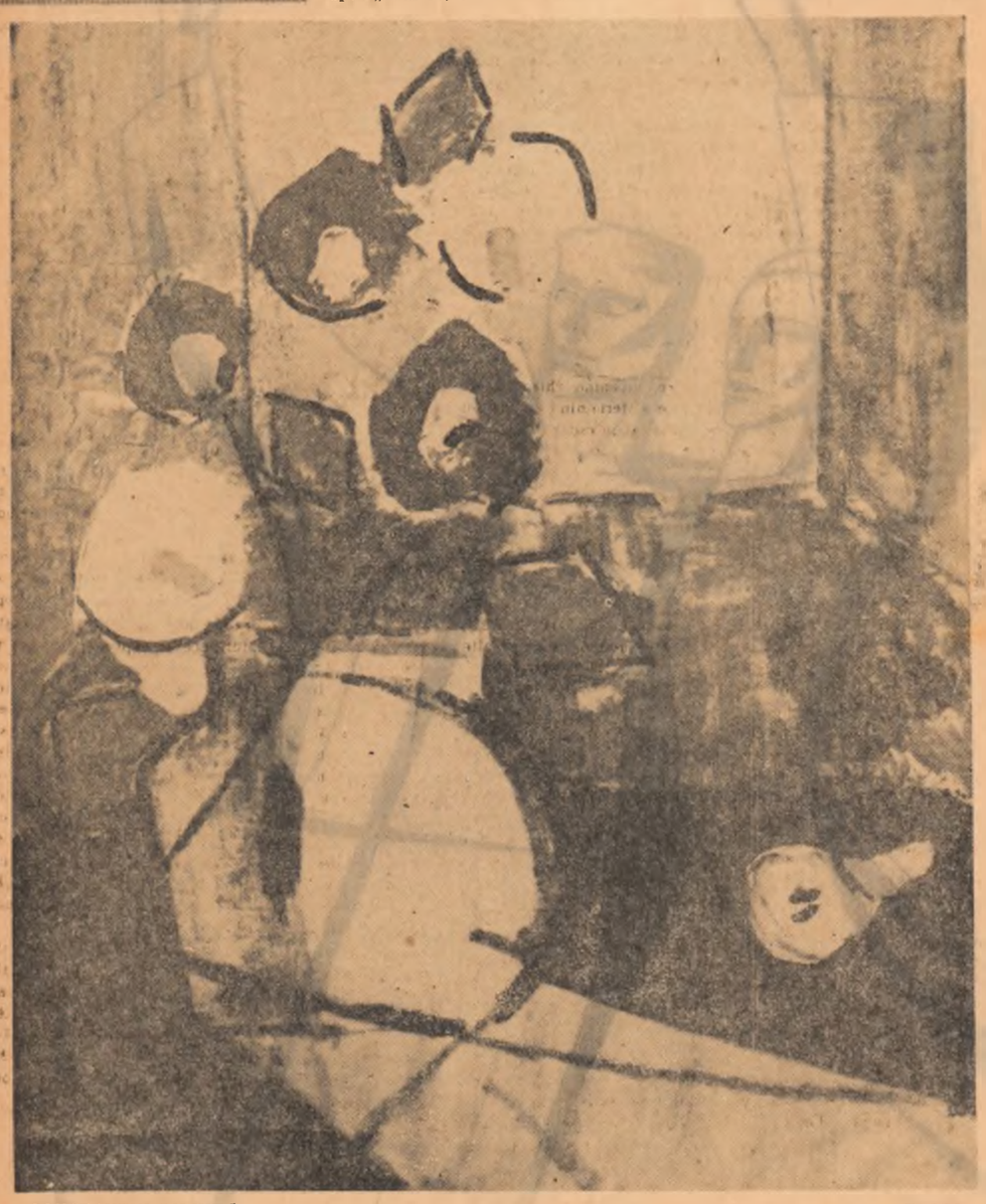

CONSTANTIN PILIUȚĂ — *FLORI*

NOTE NOTE NOTE NOTE NOTE

NE-AU PLĂCUT

foarte mult versurile Ninei Cassian, publicate, acum cîteva numere, de „Gazeta literară". Cu o artă gravă, cu armele sale cele mai bune, poeta dă un recital de înaltă ținută artistică, destul de rar întîlnită în ultima vreme în publicațiile noastre.

TOVARĂȘUL OV. S. CROHMĂLNICEANU

a publicat în ultimul număr al „Vieții Romînești" un foarte interesant studiu despre I. Pillat. Ar mai trebui să subliniem și judicioasa sa cronică la cartea lui Zaharia Stancu „Jocul cu moartea", după cum ar trebui remarcată și crisparea repetată la poezia tinerilor, poezie privită cu o exigență exagerată. Sfatul dat cu dezinvoltură acum cîtva timp în ceea ce-l privea pe D. Solomon i-l putem întoarce, la rîndul nostru, invitîndu-l să citească mai cu atenție ultimul poem al Mariei Banuș, poem în care zahărul i-a jucat poetei destule feste.

LIPSA DE SPAȚIU

ne împiedică să publicăm scrisoarea tov. Al. I. Ștefănescu prin care acesta ne atrage atenția că în nota noastră de rîndul trecut l-am citat abuziv și pe N. Țic, cînd era vorba numai de Radu Cosașu. Îi mulțumim mult pentru importanta precizare, scuzîndu-ne cu aceea că susnumiții prozatori scriu atît de la fel, încît confuzia a fost posibilă.

O FOARTE BUNĂ NUVELĂ

publică Steaua (8) sub semnătura talentatului prozator clujean Dumitru Radu Popescu. După „Ploaia albă" și „Mașina", acest autor confirmă părerea că ne aflăm în fața unei personalități literare, ignorate pe nedrept de către critici.

ATENȚIE, NU SÎNT CIORI !

Zgîndărirea unor susceptibilități nu e o operație lipsită de riscuri. Ecourile **notelor** noastre din numărul trecut al **Luceafărului** se cunosc, n-o să insist. Atrage atenția numai iritarea lui T. Popovici, căruia nu i-aș fi răspuns, cum n-am făcut-o nici altădată, pentru că prea mă plictisește aerul său de **șef de generație** și, mai ales, ultimul articol din **Gazeta literară**, plin de maxime și sfaturi literare. Abandonarea ciorilor din pădurea Mogoșoaia și întreruperea unui fructuos sezon de pescuit de către acest pensionar al propriei reputații au un înțeles mai adînc și așa m-a hotărît să scriu și eu **fără menajamente**.

Ce l-a determinat pe colegul nostru să intervină într-o luptă literară pe care absența sa din publicistică îl împiedică s-o conducă bine ? Faptul că un alt scriitor își spune răspicat punctul de vedere, că acesta condamnă manevrele de culise ale unor critici speriați de substantive ? Nu, **lupta împotriva mediocrității**, spune d-sa, **e o necesitate**, dar **marele și adevăratul talent e generos și înțelegător. Noi, Eugen Barbu**, ne-am luat-o în cap și dăm lecții altora, uitînd că tov. Ștefan Gheorghiu va scrie, dacă nu mîine, poimîine... o capodoperă !

Să fim serioși ! T. Popovici crede în talentul autorului **Nonei**, cum cred eu că o sfîntă indignare și o dragoste fără margini pentru literele romîne l-au hotărît să lase plevușca lacului Mogoșoaia pentru gramatica subsemnatului (din care, **realmente comic**, citează, spre hazul tuturor).

Data tîrzie a apariției unui astfel de polemist, deșeptarea unei principialități adormite multă vreme, nu vă miră ?

Ce spuneau documentele Conferinței pe țară a scriitorilor ? **Să luptăm împreună împotriva grupurilor care generează lipsa de răspundere literară și tolerarea reciprocă a greșelilor.** Să fi uitat T. Popovici atît de devreme aceste învățăminte, sau gustul său pentru literatura bună a scăzut sub orice nivel ? Nici una, nici alta. S-ar părea mai curînd că rolul ultim în care apare **(mama răniților)** pregătește un nou lider al familiuței ce se conturează în redacția **Gazetei.**

La o lectură mai atentă, ajungem și la obiectul adevărat al intervenției. După o lungă și milostivă introducere, aflăm cauza fandării : un necunoscut și-a permis, în coloanele „Contemporanului", să admită că avem dreptate și să salute metaforic faptul că am semnat niște rînduri care altădată ar fi apărut sub semnul anonimatului. Tovarășul T. Popovici întinde praștia și someză organul Ministerului Culturii : imediat să aflăm numele temerarului, să știm cine și-a permis să-l aplaude pe Barbu ?

Atenție, nu sînt ciori !

Tristele idei pe care le-am reprodus îmi amintesc de o altă scenă al cărei erou principal a fost tot T. Popovici și care s-a petrecut tot în decorul „Contemporanului". O s-o relatez pe scurt pentru ca pe viitor să fim scutiți de ifose moralizatoare. După vizionarea filmului „Setea", Ana Maria Narti și-a îngăduit să albă unele rezerve față de această peliculă, al cărei scenariu aparține cunoscutului scriitor. Spre stupefacția redacției susamintite, într-o dimineață, autorul a apărut în prag și a strigat indignat secretarului de redacție să-și sancționeze colaboratoarea pentru nemaipomenitul curaj. S-a amintit, cu această ocazie, și oribilul cuvînt „pile", ușile au fost trîntite și colegul nostru a dispărut pe scări. Asta, apropo de colegialitate, de generozitate și înțelegere...

Evident că asemenea moravuri îți interzic să mai dai lecții de probitate altora și m-ar fi scutit să-i fac cinstea tov. T. Popovici să-i răspund, doar rîndurile sale din ultimul număr al „Gazetei literare" sînt, ca să-l citez : prea **obraznice și necontrolate.**

Și ca să spunem și mai direct ce l-a hotărît pe colegul nostru să coboare în arenă, o să ne oprim la considerațiile sale asupra ultimului volum al subsemnatului, citat cu scrîșnete. Avem oare de-a face cu o sfîntă mînie scriitoricească, iscată de eroarea generală a criticilor apărute (între care pot să citez pe cea mai recentă, publicată în „Scînteia")?

Nu-i suspect că tovarășul T. Popovici este îngrijorat subit că **noi, Eugen Barbu**, sîntem departe de literatura de actualitate în pofida celor ce-au scris și semnat chiar în „Gazeta literară" unii critici ? Păi dacă George Călinescu n-are talent, cutare n-are talent, cutare nu e generos, o să rezulte **altceva** și pe acel altceva vă lăsăm pe dv. să-l înțelegeți.

Socotind că discuția a fost și pînă la acest punct destul de penibilă, ne cerem scuze cititorilor pentru că i-am silit să descopere aceste adevăruri amare despre un fost amic al nostru, căruia îi recunoaștem talentul, dar nu și dragostea pentru colegii lui.

Eugen Barbu

Mult e dulce...

„Existau așezări rămase la vechea inerție, cărora trenul nu le dădea nimic, fiindcă nu le lua nimic, și cărora nu le lua nimic, pentru că nu avea ce le lua".

(„A opta zi" de Romulus Rusan — Tribuna, nr. 36 din 6 septembrie 1962).

„Un film tras dintr-un roman scoate dintrînsul mai ales ceea ce este cinematografic".

(D. I. Suchianu : Cronica filmului „Învierea" — Viața romînească nr. 9, 1962).

„O serie de cursanți, din diferite **țări de peste hotare** au și sosit..."

(„Informația Bucureștiului", nr. 2796).

cronica literară

GRIGORE HAGIU:

Autoportret în august

O prefață ca și o cronică literară este, într-un fel, un mesager al scriitorului către publicul cititor. De aceea, fiecare pagină de critică, concepută într-un stil encomiastic — căruia și noi i-am dat cîndva un efemer tribut — ne cheamă în minte, ca o rece fulgerare, prea des uitatul sfat horațian, adresat lui Vinius Asellam, cel ce avea dificila însărcinare de a prezenta împăratului Augustus cartea de **Epistole** a augustului poet : **Nu greși prin prea mult zel pentru mine** — ar suna în romînește înțelepciunea horațiană — **și sol prea sîrlitor, să nu alungi răceala** (ca să traducem blînd pe **odium**) **asupra cărții prin laude exagerate.** Firește, căldura și înțelegerea, cu care se cuvine să fie întîmpinat debutantul din lăudabila colecție **Luceafărul,** justifică oricînd un entuziasm sporit, pe care nu-l putem numi cu ușurință ton apologetic. Uneori, însă, legitima căldură critică se transformă într-o pledoarie pedantă, plină de prețiozități, care are un efect nedorit asupra cititorului. Am avut o asemenea impresie citind prefața unui tînăr critic de talent, Matei Călinescu, la volumul unui autentic poet tînăr, Grigore Hagiu. Prefațatorul aglomerează, pînă la epuizare, în cîteva pagini, aprecieri nedemonstrate, vorbind de „o puternică sursă de energie internă", de „universul în mișcare" (al poetului, n.n.), de dimensiuni „mereu altele", în care se mărturisesc „forțele unui cosmos iluminat de cunoaștere", de „dorința continuă, intensă a vastelor confruntări", de „patosul filozofic". de „necesitatea marilor spații" în care să se poată desfășura „dimensiunile — e adevărat, importante — ale lui Grigore Hagiu".

Furat de asemenea vorbe mari — care umbresc cu totul specificul real al poetului, criticul formulează, cu o suspectă plăcere, aforisme dintre cele mai contradictorii care nu pot inspira încrederea. „Ceea ce surprinde, din capul locului, în viziunea lirică a lui Grigore Hagiu — stabilește prefațatorul — e permanența elementului dinamic". În afară de formularea prețios apologetică, mai nemulțumește și șubrezenia suportului logic, căci **permanența** — prin firea lucrurilor, nu se poate „surprinde" și mai ales „din capul locului". Ea se conturează la sfîrșitul unui proces sau fenomen, în măsura în care trăsătura respectivă, în cazul nostru „elementul dinamic", e prezentă pe tot parcursul procesului, recte în toate sau în orice caz în majoritatea poeziilor, ceea ce — după cum vom vedea — nu se întîmplă la Grigore Hagiu. Criticul, pasionat de un anume tip de poet, vrea cu tot dinadinsul ca poetul real dintre coperțile cărții, intitulată **Autoportret în august**, să ia chipul și asemănarea exemplarului virtual din prejudecata criticului. Matei Călinescu preferă un poet a cărui specificitate să constea, între altele, în comunicarea noțiunii de **rotund** sau de **spirală**, „rotundul asociindu-se cel mai direct cu spațiul cosmic : planetele, stelele sînt rotunde..." conchide el cu sobrietate și fără echivoc. Dar, din păcate, teoria stilistică a criticului rămîne ineficace, căci natura nu-și modifică așa ușor formele și nici măcar planeta **Pămînt**, atît de mult forțată de imaginația oamenilor ca să fie rotundă, n-a acceptat această formă, chiar dacă în „geometria rotundului în perpetuă mișcare" criticul descoperă „una din dimensiunile — e adevărat, importante — ale lui Grigore Hagiu". Credem că un cronicar bine pregătit, precum Matei Călinescu, putea să-i fie de-un ajutor mai real unui tînăr poet talentat. Grigore Hagiu nu e un fenomen liric și filozofic cum lasă să se înțeleagă Matei Călinescu, și într-o bună măsură și Mihail Petroveanu în cronica sa din **Scînteia tineretului.**

El e, asemenea multor poeți începători, o certitudine și mai ales o speranță în măsura în care privește arta cu modestia și seriozitatea critică a talentului autentic. Laudele exagerate pot să-l împiedice de la aceasta. Hagiu e un tînăr poet înzestrat, exigent adesea cu propria creație, care aduce o prospețime reală în lirica generației sale, o dată cu încercări de inovație infructuoasă, frizînd, pe alocuri, manierismul și proza. Universul său liric e, în general, al unui poet contemporan, pătruns de spirit partinic, mîndru de realizările istorice ale constructorilor socialismului, dăruit cu pasiune Revoluției :

Tu ești cîntecul meu luminos, / ție mă dărui întreg, cum sînt, cum năzui să fiu, / altfel nu înțeleg / scăpărarea gîndului viu, / izvorînd generos.

Poezia lui e frumoasă și cuceritoare acolo unde e simplă și firească, unde sentimentul nu obosește în goana după o „originalitate" stilistică prețioasă care să epateze cu tot dinadinsul, cum se întîmplă, nu o dată, în versurile sale.

Volumul „Autoportret în august" cuprinde un număr de poezii limpezi, al căror conținut deși-l vedem ușor — parcă la suprafață — e mult mai adînc decît al acelora cu un stil contorsionat și cu o expresie tulbure care numai ne înșeală că ascunde adîncimi de sensibilitate și gîndire. **Vitoria Lipan,** de pildă, cu chipul ei frumos, alungit în durere, împietrit într-o nobilă demnitate, e evocată cu o simplitate profundă, simbolizînd triumful dreptății și măreția morală a omului din popor care impune respect :

Țara întreagă, sentiment al dreptății, / de nedespicat, redobîndit arzător ; pasul tău peste muchii de stîncă e zbor, / balsam împotriva singurătății. / Ai învins, am învins ! Ce înalt e podișul, / cerul sunîndu-și luceferii de-a curmezișul ! / Ce dreaptă e umbra ta peste viitor și trecut ! / Mă adun pe genunchi și-ți sărut / mîinile, cum aș fi vrut să i le sărut / mamei mele, în copilărie, și n-am îndrăznit.

Modalitatea aceasta a portretului cu implicații simbolice, a evocării unui personaj împrumutat legendei biblice, mitologiei sau artei moderne, e cultivată cu insistență de tînărul poet. În **David**, imaginea personajului din **Vechiul Testament**, cu toate semnificațiile ei sociale, e bine nuanțată istoric și devine un simbol al popoarelor care se scutură de-o asuprire ancestrală :

Goliat, lume enormă dar falsă, bătrînă, / decapitată de fulgerătoarea mea mînă, / am trecut peste tine, întrînd în istorie dur, violent, / purtîndu-mi pe buze surîsul subțire, de adolescent.

Amintim, în acest sens, și poeziile **Marte** și **Ithaca** în care talentul poetului se manifestă pe deplin, cea din urmă înscriindu-se, prin substanța lirică și vigoarea expresiei, între cele mai reușite piese ale volumului Din păcate, cu aceeași modalitate artistică, împinsă la exces, poetul ajunge, într-o poezie ca **Pe un desen de Goya,** la pur manierism. Un anume manierism care degradează modelul, e vorba de poezia lui Bacovia din volumul **Stanțe burgheze,** îl surprindem și în poezia **Cerul gînditorilor: „Geamul deschis. / Răsuflarea mea trece, / clătinînd / umbra crengilor / pe zidul transparent. / aburind / steaua din dreptul / ferestrelor mele."**

Se observă în poezia lui Grigore Hagiu o tendință spre livresc, spre abstracțiuni, spre căutări sterile care ancorează uneori în proză curată, văduvită de orice fior poetic. E evidentă această tendință în poezii ca **Mîndrie, Această zi** (unde ne întîmpină și un aforism teribilist : **„Sînt fericit pentru că este fericire"**), **Dimensiune nouă** pe care o citățm în întregime pentru a nu-i știrbi cu ceva autenticitatea : **Îmi plac oamenii care mă neliniștesc, / mă fac să mă văd deodată / grozav de închipuit și de gol, / forțîndu-mă să mă schimb, să mă caut înfrigurat. / Îmi plac oamenii care mă neliniștesc / pentru că eu însumi / sînt asemeni lor, / și-adeseori chiar pentru ei devin / neliniște profundă, arătîndu-le astfel mult mai adînc / dragostea ce le-o port.**

Tot un soi de manierism, în genul unor poezii de Nichita Stănescu care se complace adesea într-o stare de autoadmirație fizică, este și poezia **Proiii schimbat** care, după o admirabilă strofă de început : **Din lucruri ies ca din mare, / luminos și puternic, / mai tînăr, steaua mea norocoasă, / cu palma / ușor înclinînd-o pe umăr,** alunecă într-o autoadulare jenantă și puțin poetică : **O, ce fată nu s-ar îndrăgosti / de înalta-mi statură, / neașteptat răsărind / lîngă țărm, pe nisipul / apăsat, netezit de căldură.**

Matei Călinescu elogiază un fel de univers geometrizat pe care-l cultivă poetul, găsindu-i mari sensuri filozofice în redarea unei anumite dialectici a mișcării. Or, e bine cunoscut că abstracția geometrică e mai degrabă legată de o viziune statică, eleată a lumii și nu de una dialectică. De-a lungul luptei dintre materialism și idealism, idealiștii au opus întotdeauna perceperea geometrică a lumii unei viziuni dinamice, reale și materialiste. Era o încercare de a dovedi imobilitatea lumii. „Interesantă și specifică

I. D. BĂLAN

pentru poezia lui Grigore Hagiu ni se pare demonstrarea — niciodată ostentativă sau rece conceptuală — a armoniei în mișcarea materiei și a ideilor." E curios cum dintr-un elogiu al mișcărilor se scoate un argument pentru armonia imobilă a lumii, pentru statism, în fond. Izvorul mișcării, al evoluției, e contradicția — a arătat filozofia marxistă — și trebuie spus că încîntarea în fața armoniei în mișcarea materiei și a ideilor ține mai mult de o viziune renascentistă a lumii.

Socotim că prezența unei asemenea viziuni nu poate fi înrudită cu aceea din poezia lui Labiș — cum crede Matei Călinescu — pentru faptul că în versurile regretatului poet contemplarea sferelor, a astrelor, duce spontan la o bucurie pasionantă, la o ardere nobilă, la sentimentul măreț al unei mișcări fulgurante, cită vreme la Hagiu dominanta contemplației este mai rece, are în ea o luciditate de gheață. **Liniștea interioară** de o tonalitate labișiană, dar de o esență străină, mărturisește elocvent această trăsătură :

Mintea mea respiră doar luciditate, / plăci lucind la soare, rampe de lansare, / și filtrează-n spațiu, cu febrilitate, / sunetele viitoare. Asta — credem noi — pentru că Grigore Hagiu operează, de fapt, mai mult cu abstracții reci decît cu idei vii.

Ca orice debut, și debutul lui Grigore Hagiu se resimte de pe urma unor influențe insuficient asimilate, influențe sesizate just și de Matei Călinescu în prefața sa. **Autoportret în august** e o carte interesantă deși inegală, cartea unui poet autentic care se caută cu seriozitate și este frămîntat de neliniștile inceputului, ce nu pot fi decît creatoare. E o carte asupra căreia critica literară va trebui să mai revie și să mai stăruie, pentru că merită.

INTERVIU CU

IORGU IORDAN

DESPRE MĂIESTRIA LITERARĂ

Venit la Sinaia cu prilejul tradiționalelor cursuri estivale de romanistică, tovarășul Iorgu Iordan a întîmpinat ideea acestui interviu cu oarecare surpriză și cu ușoară neliniște: „Un interviu despre măiestria literară? Dar ce-aș putea spune?". Pînă la urmă, însă, înduplecat de insistențele noastre, a făgăduit, cu știuta politețe moldovenească, să nu lase nici una din întrebări fără răspuns.

— Vă rugăm să ne spuneți în ce măsură problema măiestriei literare ține și de domeniul lingvisticei, de domeniul muncii grele și pline de migală asupra frazei și cuvîntului?

— Îndemnul adresat tinerilor scriitori de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej de a se deprinde cu „munca grea asupra paginii" și de a face „ucenicie neîntreruptă pe toată viața, pentru a-și perfecționa măiestria", este foarte binevenit și ar trebui să-l urmeze nu numai scriitorii aflați la începutul activității lor literare, ci și cei mai în vîrstă, fiindcă, în măsură, firește, diferită de la unul la altul, toți au de învățat din contactul neîntrerupt cu viața și cu opera înaintașilor.

Exemplu strălucit și în această privință a fost Mihail Sadoveanu care, cum se știe, a insistat mereu asupra faptului că dascălii lui literari au fost poporul, împreună cu Neculce și Creangă, minuitorii populari cei mai autentici ai graiului nostru național. „Măiestria" de care amintește tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej se referă, fără nici o îndoială, și (eu aș zice în primul rînd) la utilizarea limbii în condiții pe deplin corespunzătoare unui conținut la înălțimea epocii actuale. Căci trebuie să recunoaștem că lipsurile cele mai mari ale unora dintre scriitorii noștri de azi privesc tocmai măiestria artistică. Nu cred că în această apreciere intervine un element de natură subiectivă, izvorît din preocupările mele profesionale. Proba se poate face cu multe povestiri și romane, în general acceptabile sau chiar bune din punctul de vedere al conținutului. De altfel, separarea acestuia de „forma" exprimării lui este o greșeală pe care, cel puțin aparent, o comit eu însumi în fraza imediat precedentă și care este, din păcate, reală la cvasi-unanimitatea criticilor și cronicarilor literari, în sensul că interesul lor față de opera analizată se concentrează aproape exclusiv asupra conținutului. Există, e adevărat, cazuri, extrem de rare totuși, cînd între ceea ce spune și felul cum spune un scriitor se poate constata o deosebire, adesea mare, în defavoarea exprimării. Astfel forma inițială a romanului *Ion*, apărută curînd după primul război mondial, lăsa mult de dorit în această privință, și mi-amintesc foarte bine că Arghezi a publicat (cred că în revista *Cuget românesc*) un articol aspru, poate prea aspru, despre stilul acestui excelent roman. (Autorul articolului spunea, la un moment dat, că după cîteva zeci de pagini a trebuit să închidă cartea, pentru simplul motiv că i-a fost imposibil să continue o lectură care-i jignea simțul artistic). Acest caz excepțional confirmă, într-un anumit sens, regula, ca orice excepție: Rebreanu era ardelean, cunoștea, deci, limba română sub un aspect care, datorită condițiilor istorice de viață specifice pentru frații noștri de peste munți, era destul de departe, și nu în mod favorabil, de aspectul ei consacrat, prin tradiția atîtor înaintași iluștri, în literatura noastră artistică.

— Cum înțelegeți că trebuie privită problema — în cîmpul literaturii — a luptei pentru calitate, a luptei împotriva superficialității, împotriva oglindirii din fuga condeiului a realității?

— Graba și superficialitatea la care face aluzie tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, folosind formula „din fuga condeiului", se observă ușor, și nu numai în scrisul poeților și prozatorilor tineri. Nu pot da exemple concrete, fiindcă n-am urmărit acest aspect al literaturii noastre actuale și căutarea lor în diversele opere citite mi-ar lua un timp de care, din păcate, nu dispun în momentul de față. De altminteri, o asemenea operație nu mi se pare necesară, întrucît, cu excepția celor vizați sau criticați în diversele discuții din reviste și de la conferințele Uniunii scriitorilor, toată lumea este de acord că uneori se scrie prea repede și prea pe deasupra lucrurilor.

Eu m-aș opri asupra cauzelor acestui fenomen. Un mare număr de tineri se cred „obligați" să facă literatură. Este evident că, condițiile actuale de viață sînt foarte favorabile pentru înflorirea literaturii și a culturii în general, dar cred că se abuzează de ele, în sensul că numeroși oameni

netalentați scriu fără folos real pentru nimeni și, lucru mai grav, că exercițiile lor literare sînt acceptate de reviste și de edituri. S-a scurs peste un veac de la epoca începuturilor literaturii noastre moderne, cînd Eliade Rădulescu adresa tinerilor săi contemporani apelul, justificat atunci, „scrieți, băieți, numai scrieți". Dacă în domeniul producției materiale (industrie și agricultură), se pune din ce în ce mai stăruitor accentul pe calitate, avem oare dreptul să fim mai puțin indulgenți în materie de literatură (și de cultură în general)?

Altă cauză a scrisului „din fuga condeiului" trebuie căutată în lipsa de experiență a vieții, precum și în modesta, ca să nu spun slaba pregătire intelectuală a multor tineri scriitori.

Aceste aspecte negative nu sînt de neînlăturat, dar pentru asta trebuie răbdare și osteneală, adică, așa cum s-a spus de mult, transpirație (nu numai inspirație, în ipoteza că aceasta există cu adevărat). Tinerețea este nerăbdătoare, lucru ușor de înțeles și chiar de iertat, dar nu trebuie să uităm că dacă un produs material mediocru poate fi totuși acceptat, fiindcă satisface o necesitate, o lucrare literară (la fel una artistică sau științifică) slabă nu folosește nimănui. Vina cea mare o au, după mine, nu tinerii care, crezînd că au ceva de spus, se apucă să scrie și se adresează direct revistelor sau chiar editurilor, ci conducătorii acestora, binevoitori și îndulgenți din cale afară, adesea neprincipiali și cu simțul responsabilității destul de redus. Exercițiile literare ale atîtor tineri pot și trebuie să găsească „debușeu" în cenaclurile instituțiilor și întreprinderilor unde lucrează și care au sau pot avea publicațiile lor „pentru uz intern". Acolo urmează să se „aleagă", adică să se facă proba talentului și a celorlalte însușiri pe care trebuie să le aibă un scriitor.

— Cum pot dobîndi tinerii scriitori un stil literar propriu, o personalitate artistică distinctă?

— Răspunsul la întrebarea precedentă conține, parțial, și pe cel cerut de dv. în legătură cu „stilul propriu" al fiecărui scriitor. Cînd cineva are de spus lucruri bine gîndite, asupra cărora a meditat îndelung, „stilul" vine, ca să zic așa, de la sine, indiferent dacă-i vorba de o operă literară, științifică sau publicistică. Stilul este prin natura lui ceva foarte personal, firește, cu condiția ca el să satisfacă cel puțin cerințele minime ale acestei noțiuni. Pentru asta este necesar, înainte de toate, ca conținutul care urmează a fi exprimat să aparțină autorului în sensul unei asimilări strict personale din partea lui. Această asimilare se poate obține numai prin observarea atentă și serioasă a realității înconjurătoare, ajutată de o viziune justă asupra lumii, la baza căreia să stea concepția materialist-dialectică. În ciuda faptului că realitatea, viziunea (cînd aceasta este justă) și concepția materialist-dialectică sînt aceleași pentru toți, utilizarea și interpretarea datelor materiale diferă, prin forța lucrurilor, de la om la om, potrivit temperamentului și formației lui general umane. Așa se explică deosebirile, adesea mari, dintre două romane sau două piese de teatru care tratează, să zicem, despre colectivizarea agriculturii. Aș compara acest proces cu asimilarea alimentelor, aceleași la doi sau la mai mulți oameni și totuși cu rezultate diferite de la unul la altul în ce privește calitățile sîngelui fiecăruia: stilul unei opere literare seamănă cu sîngele unui corp omenesc viu, în sensul că ambele sînt produsul unei asimilări și au, pe lîngă însușirile lor comune, o serie de particularități personale, specifice pentru fiecare om în parte. În orice caz, stilul propriu nu se capătă prin imitarea altuia, considerat drept model, cum se întîmplă, din păcate, foarte des, și nu totdeauna în ceea ce „modelul" are mai valoros. (Mă gîndesc, înainte de toate, la atîți poeți și prozatori, nu toți tineri sau mai tineri, care imită sintaxa lui Tudor Arghezi, adică aspectul stilistic cel mai personal, nu numai al acestui maestru, ci și al oricărui scriitor și chiar al oricărui om).

— Ce ne puteți spune în privința „locurilor comune" și a banalităților care fac adesea ca pagini și versuri întregi să capete o înfățișare ternă, neinteresantă, cenușie?

— Problema „locului comun" la care vă referiți în legătură cu stilul operelor literare poate fi tratată și, deci, rezolvată în mai multe feluri. Din cît înțeleg, dv. vă ridicați împotriva „locului comun", și aveți dreptate, dacă dați acestei expresii sensul de „banalitate" sau, și mai rău, de „platitudine". Formula poate avea însă și un înțeles mai puțin sau, poate, de loc peiorativ, și anume pe acela de „exprimare simplă, accesibilă". Invoc și această posibilitate de a interpreta „locul comun", pornind de la constatarea că ceea ce mă supără pe mine nu ca lingvist, ci ca dușman înverșunat al „pozei", indiferent de aspectul acesteia, este căutarea cu orice preț a cuvintelor și construcțiilor „rare", „distinse", „radicale", adică bombasticismul, îmbinată adesea cu obscuritatea (în general voită) a formulării lucrurilor celor mai obișnuite. „Locul comun" stilistic are la bază un „loc comun" de conținut, urmare inevitabilă a legăturii indisolubile dintre limbă și gîndire, bineînțeles cînd această legătură nu este ruptă prin dorința și voința vorbitorului (adică, în cazul nostru, ale scriitorului) de a fi foarte „original". Eu condamn „îmbrăcarea" în haine (aparent!) pompoase, strălucitoare a unui conținut banal și plat cu mai mare severitate decît „locul comun" stilistic, cînd acesta este expresia unui „loc comun" de idei și sentimente. De altfel, problema se pune întrucîtva diferit, după cum e vorba de poezie sau de proză, și nu încape îndoială că „locul comun", oricare ar fi interpretarea dată, trebuie evitat cu mai multă grijă în versuri decît în proză.

— În ce măsură socotiți că studiile de lingvistică, dicționarele și cărțile de gramatică, trebuie să stea în atenția scriitorilor tineri? Pot fi considerate ca niște cărți de căpătîi în munca pentru dobîndirea unei înalte măiestrii literare?

— Dicționarele și gramaticile limbii materne sînt, desigur, cărțile de bază ale bibliotecii unui scriitor, primele pentru îmbogățirea și varietatea vocabularului, celelalte pentru evitarea unor eventuale greșeli gramaticale. În privința aceasta, scriitorii noștri au la dispoziție destule opere menite să-i ajute în munca lor lingvistică. (Să nu vi se pară curios acest epitet: nu numai cei care studiază limba, ci și cei care o utilizează, în primul rînd scriitorii, oamenii de știință, publiciștii, fac lingvistică, fiecare în felul lui). Dintre numeroasele dicționare românești recomand, în primul rînd, pe cel publicat de Academia Română (literele *A—C, F—L*) și reluat, în continuare, de la litera *M* încolo, de către Academia R.P.R., prin institutele ei de lingvistică. Și aceasta, pentru că este foarte bogat, nu numai în cuvinte, ci și în sensuri și nuanțe de sensuri la marea majoritate a cuvintelor, cu citate numeroase din texte aparținînd tuturor secolelor etc. Foarte folositoare sînt și *Dicționarul limbii române literare contemporane* (în 4 volume) și *Dicționarul limbii române moderne* (1 volum), ambele elaborate de Institutul de lingvistică din București. În ce privește lucrările gramaticale, avem *Gramatica Academiei R.P.R.* (2 volume), care va apărea, peste 1—2 ani, într-o ediție nouă, mult îmbogățită și ameliorată, apoi numeroase alte opere, mai vechi sau mai noi, care, fără a fi toate gramatici propriu-zise, discută și încearcă să rezolve probleme gramaticale.

— În afară de consultarea acestui gen de lucrări de strictă specialitate profesională pentru oricare scriitor tînăr, de ce anume mai e nevoie pentru cunoașterea în profunzime a limbii literare? Ne gîndim la contactul viu și nemijlocit cu graiul poporului, cu vorbirea obișnuită de toate zilele a milioanelor de oameni, din fabrici, ateliere și gospodării colective.

— Da, consultarea dicționarelor și a gramaticilor nu ajunge, chiar în ipoteza care (să nu se supere tovarășii scriitori!) este rareori o realitate, că ele sînt cu adevărat consultate. Din contactul cu vorbirea concretă, a semenilor noștri, înainte de toate a maselor populare, un scriitor atent și pasionat pentru profesia lui poate învăța lucruri mai multe și deseori mai subtile (ca valoare stilistică) decît din cel mai bogat dicționar. Cît despre gramatică, se înțelege că, pentru evitarea greșelilor propriu-zise, tot lucrările de specialitate ajută sau pot ajuta. Limba vie are însă mai multe și mai delicate „reguli" decît cele înregistrate de gramatici. Prin urmare, și aici se recomandă contactul cu ea, dar nu atît prin oameni, adică prin vorbitori, cît, mai ales, prin operele valoroase, începînd chiar cu ale lui Miron Costin și Neculce și terminînd cu ale lui Sadoveanu și Arghezi, ca să amintesc numai „vîrfurile" literaturii noastre.

— Faimosul dicționar de rime alcătuit de Eminescu mai este oare actual? Mai poate fi folosit de tinerii noștri poeți care se ridică și se afirmă în zilele noastre?

— Dicționarul de rime al lui Eminescu poate fi încă folosit, cu rezultate care depind, ca și în alte privințe, de talentul celui ce-l folosește. Acest dicționar trebuie însă îmbogățit cu contribuția poeților de după Eminescu, în general bogată și variată. Bineînțeles, nu-i absolut necesar să se întocmească și să se publice un asemenea dicționar: fiecare poet și-l poate confecționa pentru necesitățile sale proprii. Din păcate, se pare că problema nu este actuală, căci marea majoritate a versificatorilor noștri actuali preferă versul alb (eu i-aș spune... cenușiu!), mult mai comod, dar și mult mai nepoetic decît cel „clasic".

— Care este poziția dv. în problema atît de mult dezbătută, a folosirii expresiilor „tari", de o vulgaritate uneori abia disimulată, sub cele trei puncte de suspensie pe care scriitorii le așează de obicei după inițialele respective?

— Critica împotriva expresiilor vulgare, triviale și obscene este foarte îndreptățită. A pune pe oamenii simpli ai unui roman să vorbească întocmai ca în viața lor de toate zilele nu însemnează, după părerea mea, realism, poate nici chiar naturalism, ci ceva mult mai rău. (Dacă ține bine minte, Zola, considerat drept reprezentantul cel mai autorizat al naturalismului francez, recurge extrem de rar la cuvinte și expresii „tari"). Eu însumi am combătut ocazional astfel de procedee stilistice, invocînd, pozitiv, exemplul lui Sadoveanu, ai cărui țărani, foarte autentici, vorbesc realist și totuși... cuviincios. Vinovați sînt și responsabilii de carte, împreună cu editurile respective, care permit astfel de abuzuri.

— Care sînt limitele inovației în limbă și în ce măsură scriitorii trebuie să țină seama de ele?

— Despre „dreptul" scriitorilor tineri (și nu numai al lor!) de a „crea" cuvinte, m-am pronunțat în mai multe rînduri. Un articol mai cuprinzător care abordează această problemă sub diversele ei aspecte am publicat în *Studii și cercetări lingvistice* pe anul 1960, sub titlul *Despre inovație în limbă*. Arătam acolo că libertatea de a „crea" este plină de riscuri pentru cel ce și-o ia, mai ales cînd nu știe s-o folosească cum trebuie și, bineînțeles, cu talentul cuvenit. Căci nu numai pentru conținutul unei opere literare, ci și pentru mijloacele ei de expresie i se cere „creatorului" să fie talentat. Între scriitori de o parte și publiciști, în sens larg, de altă parte există o deosebire, în favoarea celor dintîi, din punctul de vedere al atitudinii lor față de limbă, care se explică, cel puțin într-o anumită măsură, printr-o tradiție literară relativ îndelungată, precum și prin exemplul dat de mînuitorii-artiști ai graiului nostru național: nici Eminescu, nici Creangă, nici Caragiale n-au „creat", adică n-au inventat cuvinte, ci s-au mulțumit, așa zicînd, să utilizeze cît mai bine bogăția lexicală a limbii lor materne. (Ultimul a „creat" totuși, în comedii și în schițele satirice, dar pe baza unei observații foarte atente a vorbirii reale și totdeauna în conformitate cu legile obiective ale limbii române). La fel au procedat Sadoveanu și Arghezi, ca să pomenesc numai pe fruntașii de primul rang ai literaturii noastre. În schimb, publiciștii se comportă față de limbă ca față de un bun strict personal cu care își închipuie că pot face tot ce vor. Nu-i nevoie să dau exemple, fiindcă ele sînt la îndemîna oricui citește cronicile, criticile și articolele consacrate operelor și problemelor literare.

După mine, sectorul limbii în care scriitorii (și nu numai ei) pot și trebuie să „creeze" este acela al îmbinării cuvintelor, adică al frazeologiei în accepția largă a termenului: limba ne oferă, cu toată generozitatea, materialul necesar exprimării ideilor și sentimentelor noastre, așa cum un inginer constructor are la dispoziție ciment, cărămidă etc., iar noi (la fel inginerul) avem libertatea să combinăm elementele alcătuitoare ale acestui material cum ni se pare mai potrivit pentru redarea conținutului elaborat de mintea noastră, evident cu respectarea normelor consacrate ale limbii (după cum și constructorul trebuie să respecte regulile meseriei lui). Noțiunea „frazeologie" cuprinde, în concepția mea, și pe aceea de „stil", și anume de stil poetic, adică imagini, absolut indispensabile într-o operă artistică, dată fiind natura acesteia, mijloacele ei de reflectare a realității înconjurătoare.

În domeniul vocabularului, cred că numai oamenii de știință și tehnicienii pot „crea" cu adevărat, pentru că ei sînt creatori de noțiuni, aparate, mașini, medicamente etc., care, neexistînd mai înainte, n-au putut avea un nume și de aceea trebuie să-l capete, spre a li se face posibilă circulația, iar „nașul", adică cel care le dă numele, este, în mod logic, însuși creatorul lor.

Petru Vintilă

L-AȘTEPTAM

O fișie de lumină despică întunericul din curtea șantierului izbind geamul barăcii înăuntrul căreia moțăi, întins pe pat. Ce pat îngrozitor am! Lumina se-plimbă, o vreme, ca un ochi iscoditor, prin toată încăperea. Descoperă aceeași lozincă decolorată, desprinsă la un colț, calendarul atîrnat șui și plin de mîzgăleli — de cîte ori le-am spus să nu mai scrie nimeni în el —, întîlnește masa de brad rudimentară. Între o farfurie de tablă și o lingură svîrlită aiurea, mi-am aruncat și eu haina de vînt și bascul.

Se face din nou întuneric. Lama de lumină se mișcă de pe fațada barăcii mele mai departe, sfîșiind întunecimea drumului surpat care urcă spre stîncărie. Tractoarele vor cără toată noaptea pietriș, defilînd de-a lungul gardului șantierului; vor zgudui, pe rînd, baraca noastră, a sectorului 3, baraca sălii de mese, rampa cu butoaie de benzină, atelierul de depanare. Pe curbura boltită a dealului care aduce cu un sîn uriaș, lumina va întîlni tufele și rugurile prăfuite; mai sus, tractoarele vor da de mestecenii din creastă, loviți fără milă de nepricepuți și, dincolo de ei, vor cobori spre brățara de becuri înșirată pe stîlpii dimprejurul marii eroziuni de unde se excavează pietriș.

Le-am numărat; au trecut toate opt, cu remorcile goale, zdrăngănind asurzitor prin bolovani.

Cît timp va ține liniștea, îmi făcui socoteala repede, pînă s-or întoarce, voi putea adormi.

Și într-adevăr, în urma lor căzu brusc o tăcere grea care gîtui parcă și aparatul de radio din camera alăturată. Îl auzii pe vecin cînd îl închise și se strecură sub pătură.

Somnul veni, dar nu singur; nu veni numai el, cu mîinile goale, așa cum m-aș fi așteptat. Umbre străvezii îmi dansează fără noimă sub pleoape. Sau poate e doar oboseala care stăruie ascuțit în fiecare din noi și ne ține, lucizi, pînă în pragul celui mai copleșitor somn? Iată-l, în sfîrșit, mi-a încleștat picioarele, coapsele, numai inima și creierul mi-au rămas treze, cuprinse de-o piclă ușoară.

Prin pîcla aceea, auzii, în noapte, un galop de cal. Un călăreț urca din vale tarap, tarap, tarap. Ciulii urechea. E un călăreț, așa-i de limpede galopul, și urcă pe același drum pe care au venit tractoarele. Are de furcă cu gropile pline de pietriș în care scrîșnesc copitele ca-n cioburi de gheață. Vine direct spre baracă. Mă gîndesc cine ar putea fi; cine ar putea veni încoace, călare, la ora asta? În sat, n-am mai văzut, de mult, cai. Poate or mai fi, dar nu-i știu eu. Aleargă spre coama dealului, așa că, fără îndoială, calul e tînăr, vînjos. S-apropie ca o nălucă. Dac-o ține așa, orbește, mă gîndesc că se poate izbi de gard, noroc că ostrețele-s putrede, și-l prăvale. Dar calul sări gardul ca pe nimic, și-l auzii icnind, nechezind, auzii hurducătura pîntecului ca un cimpoi, și-n curtea năboită de buruieni înțepenite de uscăciune, copitele lui vibrară neliniștit. Sforăia, mușcîndu-și zăbala supărat, fiindcă stăpînul i-a oprit goana tocmai în această curte necunoscută.

Călărețul legă de parmalic căpăstrul, lunecă ușor din șa; de-abia îi auzii pașii. O palmă pe crupă, alta pe greabănul nădușit, pe urmă palmele se loviră între ele, să se zvînte.

Omul era tînăr, după ușurința cu care se mișca și după șoapta ascuțită prin care-și domoli calul.

El, spre deosebire de cal, părea a cunoaște locul. Se îndreptă sigur spre scara barăcii, sări pe balconul unde noi ne spălăm în lighean dimineața.

Și, dintr-o dată, cum se întîmplă cînd mă cuprinde această stare, cînd încă-mi mai aud inima și-mi simt doar trupul moleșit de oboseală, iar ultima licărire de lumină mai pîlpîie sub pleoape, îmi amintii fără greutate că tînărul călăreț mi-e un cunoscut vechi și foarte apropiat, că sufletul mi s-a înrudit de mult de tot cu al lui, că isprăvile făcute de dînsul îmi sînt atît de familiare, încît aș fi în măsură, chiar în acest miez de noapte, să-i reproduc viața aidoma, fiindcă-l știu încă de pe timpul cînd intrase slugă într-o cîrciumă și suferea bătăi cumplite de la jupîn.

I-aud pașii ușori pe săliță, înaintează cu prudență pe scîndurile cam șubrede, să nu trezească pe nimeni.

Iată-l, mi-a deschis ușa cu-n-tr-un vis. A închis-o la loc. A rămas în prag semeț, privindu-mă cu acei ochi frumoși care mai tîrziu nu vor mai vedea. Apoi și-a scos căciula cu clape și m-a întrebat șfios, ca toți adolescenții:

— Ți-a fost dor de mine?

După întrebarea lui se făcu liniște deplină, pînă ce glasul meu, învingînd toropeala, îi răspunse limpede, din întuneric:

— Da, Pavel Korceaghin, sigur că da!

Eugen Teodoru

LITERATURA ROMÎNĂ ÎN ȘCOALĂ

Manualele didactice și exigențele științei

Porțile școlilor elementare și medii s-au redeschis pentru un nou an. Răsfoind cu această ocazie manualele de limba și literatura română, mirosind încă a cerneală tipografică, gîndurile ne-au purtat la zecile de mii de exemplare similare din care, prin grija statului nostru democrat popular, zeci de mii de tineri din toate unghiurile țării sorb lumina de apă vie. Ne-am gîndit, firește, și la anii propriei noastre ucenicii.

Cine dintre noi care ne-am ros coatele, însetați de cunoaștere și adevăr, pe băncile școlii burgheze, nu-și amintește cu dezgust de manualele cumpărate cu mari privațiuni de la anticariat, prost tipărite și broșate, dar pline de pozele „războinice" sau „filantropice" ale familiei de Hohenzolern-Singmaringen ? Cum să nu-ți aduci aminte de bătaia cu capul de tablă sau cu muchia riglei peste degete fiindcă n-ai izbutit să memorezi versurile anoste și sforăitoare ale unor I. U. Soricu sau Vasile Militaru închinate „sfintei zile de zece mai", „vulturului restaurației", „martirilor neamului" sau pentru că n-ai acordat atenție suficientă vreuneia din numeroasele istorioare morale mistice sau naționaliste ? După cum nu se poate uita înfățișarea oribil mutilată din majoritatea manualelor de pe atunci a creației marilor noștri clasici, de la Eminescu la Sadoveanu.

Preluarea puterii de către clasa muncitoare și partidul său de avangardă a pus capăt acestei stări de lucruri. În urma aplicării reformei învățămîntului din 1948 au căpătat o nouă structură și orientare și manualele de limba și literatura română, acestea urmărind să contribuie la formarea inteletcuală a omului nou, constructor al socialismului.

Primele manuale științifice nu erau lipsite de deficiențe și lacune importante. Grandioasa operă de reconsiderare a clasicilor noștri era de abia la început. Perfecționarea s-a făcut de la an la an. Pentru oricine compară primele manuale de limba și literatura română de după reforma învățămîntului cu cele pentru anul școlar 1962/1963 progresul realizat este evident.

În cele ce urmează, ne-am propus să ne oprim asupra unor deficiențe, care, în pofida eforturilor incontestabile depuse, mai persistă încă în prezentarea și interpretarea literaturii noastre în actualele manuale pentru clasele VIII-XI.

Manualul de „Limba română" pentru clasa a VII-a (Lecturi literare și gramatică) a fost elaborat de către un colectiv de cadre didactice din învățămîntul mediu și superior, în 1959 și 1960. Constituind un fel de sumum al cunoștințelor în materie de limbă și literatură, manualul, pe lîngă o recapitulare a întregii gramatici, încearcă prin texte alese grupate pe autori să dea elevului, pentru prima dată, o viziune asupra evoluției literaturii noastre de la creația folclorică și cronicari la scriitorii realismului socialist, concomitent cu noțiuni elementare de teoria literaturii.

„Noțiuni de teoria literaturii", manualul pentru clasa a VIII-a (autori : I. C. Chițimia, I. Negrescu, M. Novicov, Al. Piru, G. G. Ursu) este și el o retipărire. Noțiunile căpătate în clasa anterioară sînt aprofundate și amplificate pe bază de texte alese din literatura română și universală.

În „Literatura română" pentru clasa a IX-a (autor I. Boroianu) după o schiță sumară a istoriei limbii române, este expusă istoria literaturii române vechi și moderne de pînă la Eminescu, iar în manualul similar pentru anul următor istoria literaturii române e continuată de la Eminescu pînă la primul război mondial (autor : un colectiv de cadre didactice în învățămîntul mediu și superior) Ambele manuale reproduc ediții din 1960.

În sfîrșit, pentru ultimul an școlar este manualul „Literatura română contemporană" (autori : Al. Bistrițeanu, S. Bratu, C. Ciopraga, M. Gafița, S. Iosifescu, D. Micu, M. Novicov, Al. Piru, N. I. Popa, G. G. Ursu) apărut în primă ediție în 1960 și reproducînd modificările din 1961.

După cum se vede, toate manualele pentru noul an de învățămînt reproduc întocmai (cu excepția celui pentru clasa a XI-a) ediții apărute acum doi sau trei ani. Ceea ce explică, după cum vom vedea mai departe, în bună măsură unele dintre deficiențele lor.

Cea dintîi dintre acestea ni se pare exigența insuficientă în alegerea textelor și autorilor prezenți sau studiați în manual.

Astfel, în timp ce *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale sau *Străinul* de Titus Popovici sînt trecute la lecturi suplimentare, *Cetatea de foc* de M. Davidoglu și fragmentul *Codlea* de Traian Coșovei sînt studiate ca model de piesă de teatru și reportaj în partea I-a a manualului pentru clasa a VII-a, cu notă biografică și portret. George Coșbuc este prezent prin aceeași poeziei : *Pașa Hassan* și în manualul de clasa VII și în cel de clasa VIII-a. În fine, unica operă din literatura universală prezentă în manualul de clasa VII, poezia : *Poporul nostru să triumfe* face, printre celelalte lecturi literare, toate din literatura română, figură singulară.

Problema selecției se pune și în clasele următoare, unde manualele sînt rezervate studiului istoriei literaturii romîne, cu aceeași acuitate mai ales pentru clasele a X-a și a XI-a. Astfel, lui Calistrat Hogaș i se închină un capitol special, în timp ce Duiliu Zamfirescu, Al. Davilla, Ion Agîrbiceanu, se bucură numai de cîteva rînduri, adesea nedrepte, la rubrica *Alți scriitori* de la sfîrșitul manualului pentru clasa a X-a. Dramaturgii veacului nostru de pînă la eliberare sînt numai : Mihail Sorbul, George Mihail Zamfirescu, Camil Petrescu. Mihail Sebastian a fost expediat la rubrica : *Alți scriitori*, în cîteva rînduri nesemnificative. Dintre dramaturgii contemporani, Horia Lovinescu nu se bucură nici măcar de o însemnare bibliografică la *Alți scriitori*. În plus, nu înțelegem de ce poeți ca Dan Deșliu se bucură de capitole speciale, în care se analizează poezii ca „Inscripție pe fața unui lac", în vreme ce Miron Radu Paraschivescu, sau Demostene Botez, prozatori ca Hortensia Papadat Bengescu etc. figurează la *Alți scriitori*, iar Nina Cassian, Marcel Breslașu, Ciceronе Teodorescu, N. Labiș, dintre poeți, Eugen Barbu sau Francisc Munteanu, dintre prozatorii contemporani, Al. Kiriței, Al. Mirodan, dintre dramaturgi, nu se bucură nici măcar de această cinste. Oare activitatea multilaterală, fundamentală pentru cultura în literatura romînă contemporană a academicienilor Tudor Vianu și D. Panaitescu Perpesscius, nu putea face cel puțin obiectul unei atenții mai susținute la rubrica unde sînt amintiți ?

O altă problemă pe care o ridică manualele școlare de care ne ocupăm privește interpretarea operelor literare.

Dacă s-au făcut pași mari în acest domeniu, există încă interpretări depășite, care alterează viziunea de ansamblu asupra istoriei literaturii noastre. Astfel ca să nu cităm decît un exemplu : interpretarea sociologist-vulgară a operei lui Mihail Eminescu, cel mai de seamă reprezentant al romantismului în literatura noastră, a făcut ca el să fie în această calitate tratat în manualul de clasa X-a alături de Caragiale, ca reprezentant tipic al realismului critic !

Ca un argument al inferiorității versurilor lui Gr. Alexandrescu închinate ruinelor Tîrgoviștei față de poezia lui V. Cîrlova e invocată în manualul de clasa IX „alunecarea" celui dintîi „spre o elegie în care predomină sentimentul de durere resimțit de poet la moartea timpurie a părinților săi" ! (p. 163).

Există în noile manuale exprimări plate („imagini minunate", „cuprinzătoare", „interesante" etc. — vezi manualul de clasa VII-a, p. 139 și următoarele), sau confuze și contradictorii („Autorul se inspiră din realitate, dar nu copiază faptele și nici nu le prezintă aidoma... Întîmplările cele mai reale, extrase din documente istorice, au nevoie adesea spre a devenit semnificative din punct de vedere artistic — de prelucrare. În genere scriitorul elimină tot ceea ce i se pare neverosimil și sporește cu imaginația sa ceea ce lipsește, spre a obține sensul dorit. Așa dar *imaginea artistică este o ficțiune* — Manualul pentru clasa VIII, p. 5). Există definiții incomplete, improprii, ca de exemplu, definiția reportajului literar din manualul sus citat. Unele date cronologice sînt greșite.

Nu insistăm asupra faptului că încercarea de a folosi mai multe criterii de periodizare a literaturii noastre concomitent (după situația social-politică, cronologic și pe curente) dă uneori loc la neconcordanțe între prezentarea autorilor și capitolele generale, nici asupra faptului că periodizarea însăși este discutabilă. Apariția mult așteptată a tratatului de istorie a literaturii romîne sperăm că va pune capăt acestor deficiențe.

Considerăm însă că este absolut necesar să se urmărească mai îndeaproape de către autorii manualelor didactice procesul de reconsiderare a scriitorilor noștri, că multe dintre deficiențele semnalate pot și trebuie să fie înlăturate cît de curînd.

Nicolae Liu

Probleme de predare a literaturii romîne

Ca obiect de învățămînt, cu o pondere mai mare în sistemul disciplinelor predate în școala medie de cultură generală, limba și literatura română aduc o contribuție evidentă la educarea patriotică și estetică a tineretului. Cu fiecare an școlar, manualele și programele analitice aduc noi îmbunătățiri conținutului predării atît sub raportul asigurării caracterului științific al obiectului, prin elaborarea cu competență și obiectivitate științifică a problemelor, cît și prin indicațiile concrete pe care programele analitice le pun la dispoziția profesorilor de romînă.

Urmărind îndeplinirea sarcinilor care revin școlii în legătură cu educarea comunistă a tineretului școlar, manualele și programele analitice cuprind o serie de creații literare, dintre cele mai izbutite din literatura noastră nouă. Acestea se studiază atît în clasele ciclului elementar cît și în școala medie, fie repartizate pentru analiză în clasă, fie în cadrul lecturii suplimentare.

Trecerea la învățămîntul general obligatoriu de 8 ani și, în perspectivă, la școala medie de cultură generală de 12 ani, a determinat schimbări în planurile de învățămînt și în programele școlare. A crescut numărul de ore acordat studiului limbii romîne — un sfert din numărul total de ore repartizate pentru toate obiectele de învățămînt. Astfel, cunoștințele de gramatică legate de înțelegerea articolului, adverbului, complementului, frazei ș. a. care se studiau în clasele I—IV, au fost trecute în clasele următoare. De asemenea, o parte din propozițiile subordonate care se studiau în clasa a VII-a, se vor studia în clasa a VIII-a. Se aplică, în acest fel, cu mai multă rigurozitate, principiile accesibilității și sistematizării cunoștințelor, fapt care va duce la o mai bună pregătire a elevilor.

Pentru ridicarea nivelului predării limbii și literaturii romîne în școală, este necesar ca Ministerul Învățămîntului și presa literară să continue preocupările de îmbunătățire a manualelor. Presa de specialitate a scos în evidență o serie de lipsuri ale manualelor de la clasele VIII—XI. Aceasta dovedește cît de necesar este ca la elaborarea manualelor să participe un colectiv mult mai larg, format din cei mai buni critici și istorici literari. Credem că la acest obiect, dat fiind faptul că se ridică probleme complexe legate de interpretarea marxist-leninistă a activității și operelor unor scriitori, de selecționare a celor mai bune opere ale literaturii noastre create după Eliberare, nu este indicat ca elaborarea manualelor să fie încredințată numai cîtorva persoane.

În conținutul și structura manualelor și programelor s-au adus multe îmbunătățiri în ultimul timp, dar mai există probleme care, după părerea noastră, trebuie să fie în atenția cercetării literare. De exemplu, dacă deosebirea dintre unele specii literare este clar formulată (în manualul de clasa a VIII-a), nu același lucru se poate spune cînd e vorba despre schiță, nuvelă și roman. Definițiile acestor specii literare nu sînt mulțumitoare. Nuvela este numită o creație epică în proză, mai complexă decît schița, dar în ce constă această complexitate nu se precizează. Și oare numai nuvela înfățișează episoade caracteristice din viața unor oameni ? Nu cumva această însușire este independentă de genul literar și specia literară, deosebirile fiind doar legate de proporția și profunzimea sondării în viața personajelor ? De asemenea, prezentarea personajelor în mediul lor social atribuită ca o însușire a nuvelei, este o cerință de bază a oricărei opere literare, indiferent de specie și gen. Romanul este o operă în proză de proporții întinse, dar numărul de pagini nu este suficient pentru a delimita noțiunea de roman. (Se cunosc discuțiile contradictorii în legătură cu încadrarea unor creații în specia nuvelă sau roman). Socotim că nu putem atribui numai romanului calitatea de a îmbrățișa aspecte din viața unei societăți într-un anumit moment. Același lucru îl îndeplinește și schița prin caracterul selectiv și semnificativ al faptelor, și nuvela, și tragedia, comedia, drama etc..

Deși programa analitică a clasei a IX-a prevede o expunere sumară în fața elevilor cu privire la clasicism și romantism, în scopul înțelegerii felului de concretizare a acestor curente în literatura noastră din secolul al XIX-lea, atît manualul de clasa a IX-a cît și cel pentru clasa a X-a, în analiza operelor scriitorilor expediază laconic o problemă esențială ca aceea a dezvoltării literaturii noastre mai ales sub aspectul manifestării romantismului. Analiza operei lui Eminescu este făcută aproape în exclusivitate prin prisma conținutului tematico-ideologic și un aspect esențial al operei sale, caracterul său romantic (romantismul nu este doar opus realismului) nu se bucură de locul cuvenit.

O altă problemă în legătură cu predarea limbii și literaturii romîne în școală este legată de ceea ce recomandă programele școlare pentru lectură. Programele la clasele VIII—XI indică opere care se analizează în clasă (și care trebuie citite în întregime) și lectura suplimentară. Predarea unei teme ca dragostea și natura în poezia lui Eminescu nu se poate rezuma numai la ceea ce indică programa (Sara pe deal și Floare albastră). Asupra căror creații s-ar mai putea opri profesorul în mod deosebit ? Care sînt creațiile care pot fi indicate în plus elevilor cu grija de a nu supraîncărca eforturile lor pentru însușirea tuturor obiectelor din cadrul procesului de învățămînt ? Poate fi lăsată sarcina aceasta la libera apreciere a profesorului ? Dacă da, aceasta nu ar dăuna caracterului unitar al predării ?

S-ar putea da și alte exemple. La studiul operei lui Slavici, programa prevede spre analiză doar „Moara cu noroc". Pot fi formulate concluzii cu privire la caracterul popular și realismul operei lui Slavici, bazîndu-te numai pe lectura și analiza, în clasă, a nuvelei „Moara cu noroc"? Profesorul de literatură simte nevoia să mai indice pentru lectură (fără ca această lectură să fie obligatorie pentru elevi) și alte lucrări. Pentru motivele enunțate mai sus, e bine ca programa să vină și aici în ajutorul profesorului de literatură.

Textele literare fixate pentru lectura suplimentară se orientează mai ales către cunoașterea literaturii noastre noi. Îmbogățirea predării literaturii cu opere care reflectă lupta poporului nostru pentru realizarea unei vieți noi, este binevenită, avînd în vedere și scopurile educative pe care le are școala. E bine ca organele de răspundere ale Ministerului Învățămîntului să facă o selecționare mai atentă a operelor din lectura suplimentară, pentru că a-i rezerva unui scriitor un loc în manualul școlar este un lucru de mare cinste, și această cinste trebuie să fie acordată celor mai buni scriitori ai noștri.

D. N. Săvulescu

Pazvante I. Ionică.
clasa — VII — Be

Lucrare de control la literatură

Tema : Ceam învățat la literatură în clasele a IV-a, a V-a și a VI-a.

I. Planul extemporalului sau adunarea ideilor.

a) Că noi am învățat multe bucăți frumoase și poezii, făcîndu-ne un bagaj.
b) Că aceste bucăți sînt foarte frumoase.
c) Care este tema acestei lucrări.
d) Ce zicea Ionescu.
e) Că colegul meu Vasilescu Gheorghe se scobea în nas la lecții și de-aia avea numai 2 și 3.
f) Că ce vreau eu să mă fac.

Introducere.

Ce frumos este afară căci pică frunzele una cîte una, iar eu mă apuc să compun acest extemporal la Romînă, avînd ca temă aceea de mai sus și îmi place foarte mult literatura căci așa cum a zis anul trecut tovarășul profesor este cel mai frumos obiect și da într-adevăr așa e. Mie îmi place foarte mult. Și în timpul liber și eu compun poezii și tot felul de romane pentru ca cînd voi fi mare să ajung și eu scriitor, căci acesta este visul meu să ajung prozator mare și să-mi iau motocicletă.

Tratare

Noi în clasa III-a, a 4-a și a 5-a și a 6-a, am învățat la literatură manualele respective. Cei mai mari scriitori ai noștri sînt începînd cu Rusalin Mureșanu, George Titu Maiorescu și Zaharia Stancu care a descris foarte frumos dulăii. Unii dintre ei mai trăiesc și astăzi, și sînt atît în proză cît și în versuri. Căci așa cum spune poetul :

„Mai ții minte pe ostaș
Ce purta prins de centură,
Lîngă bumbi, un fluieraș,
Dus din inimă la gură"

tot așa pot să spun și eu că mia plăcut această poezie. Cînd elevul Ionescu a întrebat cum ducea fluierașul la gură, dacă el era în inimă, și cum era prins de centură că doar centura nu e în dreptul inimii, tovarășul profesor i-a zis stai jos obraznicule. Iar Ionescu a înțeles aluzia și a stat jos. Explicîndu ne că poezia este foarte frumoasă ni s-a spus că figurile acestea pe care le întîlnim aici se numesc de stil sau de trapi. Iar elevul Ionescu care fusese obraznic a fost pedepsit să învețe de dinafară 5 strofe în loc de 3, tocmai el care nu era atît de hapșîn* să învețe. Multe figuri tropicale întîlnim și în poezia „Construim" care ni s-a spus că e cîntec scris de nu știu cine și care ne îndeamnă pe toți să muncim :

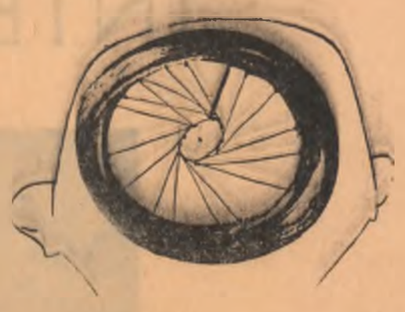

„Hai la muncă haideți frați
Dați-i zor înflăcărați !
Hei rup ! Ho-la hei ! Hei-rup ! Ho-ia-hei !
S-au dus anii grei !".

Cu aceasta nu vreau să zic că un alt poet a scris o poezie mai puțin frumoasă în care spune :

„Pămînt cu sonde și cărbune,
Cu primele hidrocentrale
Pe care azi întîi le miști"

Dar tot obraznicul de Ionescu a zis că bine c-am învățat la geografie că pămîntul se învîrtește, că altfel n-am fi înțeles cum poate el să miște niște hidrocentrale. Tot el la o altă poezie în care se spune :

„Și tu București al nostru
Ce-ai răzbit prin vremi de-amar
Suie în slăvi precum e rostul
Pentru oaspeți un pahar".

A întrebat cum să suie în slăvi un pahar că și el are multe acasă și vrea să încerce. Din cauza asta a fost iară pedepsit să învețe toată poezia, s-o copieze pe curat și să sublinieze substantivele și adjectivele, substantivele cu un rînd și adjectivele cu două.

Despre compunerile în proză.

În povestirea „Un om dintr-o dărabă" ni se povestește despre o dărabă din care se zice că s-a făcut un om. Tot aici vedem de ce venea Mihai Blendea atît de regulat la cercul de croitorie. Pe lîngă părți frumoase, bucățile în proză au și multe cuvinte încrucișate pe care trebuia să le învățăm la fiecare oră. Citeodată, nu ne-ajungea timp la literatură, tovarășul profesor ne explica cuvintele în ora de gimnastică din care cauză nouă ne plăceau foarte mult cuvintele acestea, iar pe mine vă rog să mă scuzați că nu prea știu gramatică, că tocmai din acest motiv nu știu. Și apoi eu nu vreau să urmez gramatica, ci vreau să mă fac scriitor. De exemplu următoarele cuvinte pe care le-am învățat : țancuri = muchii pietroase și înalte de munte, padișah = sultan, șut = ortac, litoral = țărmul Mării Negre etc. care sînt chintesența (tot un cuvînt nou învățat) a ceea ce vrea să spună autorul.

Compuneri în proză mai scriu și Nicuță Tănase. George Mănescu, V. Nicorovici și Baruțu T. Arghezi. Ni s-a mai vorbit de asemenea și de un poet Dan T. Aligheri care a fost în infern și a vizitat iadul. Și de un altul Dandeș Liu.

Încheiere

Afară e toamnă, frunzele pică una cîte una, iar eu stau aici și termin de compus acest extemporal. Și de asemenea mi-am mai adus aminte de o poezie care zice : că un poet făcea ceai din niște căpățini de sfeclă care erau chele.

N. R. Elevul Pazvante I. Ionică a fost notat cu nota 4 (patru) deoarece a fost prins copiind versurile citate din manualele de clasa IV-a, a V-a, și a VI-a, aprobate de Ministerul Învățămîntului.

Autorii poeziilor sînt în ordinea citării : N. Tăutu, un anonim, Demostene Botez, Aurel Gurghianu, Eugen Jebeleanu. Povestirea „Un om dintr-o dărabă" se află în manualul de clasa IV-a, nesemnată. Cît privește versurile la care se referă în final, acestea sînt probabil din poezia „Zahăr tos" de Maria Banuș (Gazeta literară, 20 sept. a.c.). Citatul corect :

„Poetul s-a îndrăgostit de-acel vuiet,
de-acea liniște albă albastră
de căpățînile chele de sfeclă
de-abia ieșite din uterul lumii".

*) hapsîn = lacom.

Pentru conformitate
Marin Sorescu

Probleme mărunte și probleme mari

Afirmația că „stilul e omul" are valoarea unui aforism. Și, într-adevăr, marii magicieni ai cuvintelor, de talia lui Eminescu, Arghezi sau Sadoveanu, au îmbogățit limba cu atîta personalitate încît o frază izolată sau un vers le trădează, de la prima lectură, stilul.

Pînă a ajunge la o astfel de măiestrie, marii scriitori au parcurs perioade de febrile căutări, au depus o muncă titanică în care și-a spus cuvîntul nu simpla intuiție a unor frumuseți de limbă, ci curajul și ingeniozitatea de a cuprinde într-o formă cît mai aleasă idei înalte. Este vorba de „cuvîntul ce exprimă adevărul". Cînd, de pildă, Eminescu căuta rimele pline și inedite, (încercînd și un dicționar al lor) el nu o făcea într-o oarecare pasiune lexicală ci dîndu-și bine seama că ideile poeziei sale, idei complexe și profunde, nu mai pot fi tălmăcite în versuri simpliste, în rime obișnuite : substantiv cu substantiv, verb cu verb, ca în opera primilor noștri poeți. La fel, introducerea în limbă a neologismelor i s-a părut lui Eminescu atît de necesară nu datorită unei prețiozități de stil, ci fondului bogat de idei pe care un neologism, ca noțiune cu sferă mai precisă și mai largă, îl poate răsfrînge mai plastic. Multiplele variante ale unor opere ca „Faust" sau „Luceafărul" reflectă nu căutarea unor noi metafore, ci a unor noi unghiuri din care să fie privit, — aș zice chiar studiat, — materialul de viață. Prea mulți sfetnici în problemele limbii literare n-au prea fost pe atunci, așa că toți clasicii literaturii au trebuit să se descurce singuri. Astăzi științele despre limbă sînt înzecit mai dezvoltate și reprezentanții lor dau dovadă de o febrilă promptitudine în a ne sări în ajutor. Acest altruism al lor este foarte bine venit, dat fiind faptul că nu numai lingvistica a evoluat, ci și limba noastră literară și, o dată cu ea, gustul cititorului. Numai că e de datoria celor care iscălesc tradiționala „Cronică a limbii" să vadă, în primul rînd, acea corelație dialectică dintre conținut și formă, cu care ne-a deprins marxism-leninismul și, deci, să studieze limba literară nu printr-o prismă tehnicistă, îngust profesională, ci în raport cu conținutul ei de idei. Din păcate, în destule articole cu o astfel de îndeletnicire nu se găsește o prea bogată raportare la frumusețile limbii literare, la bagajul bogat sau, respectiv, sărac de idei pe care-l cuprinde. De multe ori se face o teorie în sine pe marginea unui cuvînt, teorie în care se pune în prim flanc erudiția lingvistică a autorului și mai puțin cercetarea pasionată a problemei. Așa se întîmplă în cronica intitulată „Cuvinte noi" și iscălită de un lingvist tînăr, de prestigiu, Florica Dimitrescu (Luceafărul nr. 15 — 1 august 1962). Autoarea obiectează ferm și irevocabil la folosirea cuvîntului stereotipie. *Acest cuvînt, se arată în cronică, e de natură tipografică și se folosește lîngă descoperirea lui Guttemberg drept „procedeu de multiplicare a zațului". Acest cuvînt, de asemenea are circulație largă în medicină unde desemnează „un simptom al unor boli nervoase". Pe urmă autoarea lasă să cadă întrebarea : cu ce drept a intrat acest cuvînt în literatură ? Am să-i răspund : cu dreptul celorlalte. De exemplu, cu dreptul cuvîntului* a sonda *care ne vine din schelele petrolifere ; al cuvîntului* sferă *(sferă de idei) care ne este oaspete geometric ; al cuvîntului* clorotic *(de la clor); sau arie (arie de idei) din agricultură ;* limfatic *(limfă, din anatomie);* numitor comun *(al epocii) din aritmetică. Nu avem oare dreptul să spunem că Oltul e o arteră vie a țării, din simplu motiv că artera aortă figurează nu pe hărți ci pe planșele anatomice ?*

Valeriu Șuteu, într-un articol „Despre rimă" (Luceafărul nr. 16, din 15 august 1962), pe lîngă unele constatări interesante, la care voi reveni, caută definițiile rimei, apoi face o statistică minuțioasă în urma unei anchete pe tema asonanței. Lucruri nu chiar atît de importante ! Autorul are dreptate cînd îi învinuiește pe unii poeți tineri de folosirea abuzivă a asonanțelor și citatele, sînt dintre cele mai concludente. Analiza problemei trebuia însă dusă mai departe și asta fiindcă o parte din poeții pasionați de asonanțe aduc drept argument folosirea acestora în limba rusă, în limba maghiară, în spaniolă etc. De aceea așteptam din partea unui specialist să arate de ce, de pildă, limba rusă, datorită unor fenomene specifice, suportă bine asonanțele și de ce, în limba romînă, asperitatea lor este cu mult mai pronunțată. Limba spaniolă, prin armonia-i ușor aspră, este foarte propice versului alb, — limba germană cu mult mai puțin. Latinii n-au acut rime de loc. Sînt probleme interesante de analizat.

Mioara Avram, ale cărei studii de specialitate impun stimă, într-un articol din Luceafărul (nr. 17 din 1 septembrie 1962) îmi aduce, pe drept cuvînt, mustrarea de a fi folosit adjectivul plăcut alături de un substantiv care conține el însuși plăcerea. E adevărat. Dar ea îmi obiectează o eroare care ar trebui trecută la erată, deoarece se vede cale de-o poștă că e de la tipar. În loc de eufonie, a ieșit eufemie cuvînt inexistent în limba română și pe care n-aveam cum să-l inventez.

Și acum o chestiune de alt ordin, sau mai bine, o sugestie. Astăzi frontul nostru literar cuprinde, armonios, scriitori de toate vîrstele. Nu e vorba aici de a omologa talentele și a pune semne de egalitate între valori, ci de unitatea de idei și de țel. Din acest punct de vedere ar fi interesantă discutarea mai largă a unor probleme de stil, pe autori sau pe generații. S-ar putea discuta limba unor romane istorice sau a celor inspirate din mediul rural. Există încă, pe alocuri, în unele lucrări de proză, o falsă diferențiere a limbii eroilor pe profesii. Sau a influenței prea resimțite a limbii lui Sadoveanu la cîțiva scriitori moldoveni. Despre cum folosim cuvintele în redarea culorii locale, a atmosferei istorice. Despre excesul rimelor dactilice (gen Topîrceanu) în satiră. Și, în mod imperios, despre stilul alambicat și prețios al unor critici literari. Nimerit ar fi și un studiu despre limba pieselor de teatru, domeniu în care șablonul mai persistă. La fel, despre limba traducerilor (a piesei Macbeth, în varianta jucată la Național).

Așteptăm din partea lingviștilor asemenea lucrări.

Al. Andrițoiu

TINERI PROZATORI SOVIETICI

scrumul albastru

VLADIMIR DROZD

Cînd în sat nu i se mai spuse „logodnică", iar foaia de hîrtie — trista veste despre Andrei — se fărîmiță, istovită de lacrimi — Ganna închise în inimă cuvîntul „dragoste", pentru ani și ani.

Cu timpul rana i se vindecă, așa cum peste mormintele ostașilor căzuți crește pirul. Atunci se ivi Stepan. Stepan era văduv. Om înalt și greoi, cu fața întunecată, cu gene dese și ochii ascunși adînc în orbite; venea duminicile pe la ea, se așeza pe o bancă și fuma în tăcere, țigare după țigare. Gannei i se făcu milă de bărbatul acesta voinic, pe care viața îl rănise, așa cum ți se face milă de un stejar pîrjolit — fără să știi că miezul îi arsese de mult, înainte de trăsnet.

După ce, ani în șir, muncise cu maică-sa într-o ogradă cît palma, cîrpind cu răchită gardul putred, de nuielușe, al grădiniței de zarzavat, Ganna fu uimită și speriată de gospodăria lui Stepan. Poarta veche, înnegrită de vreme, cu cîte o scîndură nouă pe alocuri, se ridica mohorîtă deasupra uliței, de parcă stăpînul ar fi privit pe sub sprîncene la oameni. Guițau porcii, făceau larmă mare curcanii moțați, casa era nouă și părea un stup plin. Nu degeaba peștitoarele, înainte de măritiș, îi tot șoptiseră Gannei: „Ai să trăiești la Stepan ca-n sînul lui Avram. Copilul lui nu-i o piedică, tat-su știe să-i găsească ac de cojoc, la nevoie".

Ln început, Ganna visa să aibă copii, dar după doi ani de conviețuire cu Stepan își pierduse speranța. S-ar fi apropiat de Iurko, dar băiețașul o ocolea. Altminteri copilul era cuminte, tăcut; iar o aluzie la Stepan îl făcea să pălească, devenea și mai tăcut, doar ochi-i de culoarea clopoțeilor de cîmp clipeau speriați. Stepan îl bătea fără milă pentru orice „greșeală". Ganna încercase odată să-l apere, dar bărbatul se întorsese spre ea, răcnind de se cutremuraseră geamurile. Ce e drept, de atunci Stepan își bătea copilul pe-ascuns; cînd Ganna lipsea. Dar parcă ei îi ardea de băiat! Diminețile, pînă prididea cu gospodăria, pînă fierbea supa — venea ceasul să plece la cîmp. Își ajungea prietenele din urmă, mestecînd din fugă o coajă de pîine. În amiaz, cînd iarăși da fuga acasă, să vadă de vite, abia avea timp să-i arunce o privire lui Iurko:

— Pantalonii ți-s teferi? Nu te-ai mai cățărat prin copaci?

— Sînt teferi — îngăima băiețașul de șase ani, cu ochii plecați. Taică-su îi poruncise mereu, cu asprime, să-i zică Gannei „mamă", dar mama a murit de mult, Iurko și-o amintește. Era veșnic bolnavă.

...Ganna mușcă din prunele dulci, culese de Iurko, și-l privește atentă. Pe obrajii copilului s-au risipit petale de maci. Iurko ar vrea să-și ridice privirea spre Ganna, dar nu poate. Totul se desface de parcă ar fi fundul ademenitor al unui lac de stepă, cînd lovești apa cu o vîță de răchită.

— De ce nu-ți zice mamă? o întreabă pe Ganna femeile.

Cîmpul e ca un cuptor de copt pîine, încins. Gannei îi e mai cald decît altora. S-a aplecat peste un strat de sfeclă. Nu știe ce să răspundă.

— Și pentru cine tot strîngeți? Nu v-ajunge averea asta de-acum, pentru cîte zile-o să aveți? Trăiți ca niște șoareci în vizuină...

În vale, peste cătun, se despletește un dangăt de clopot. Poate că sună arșița? Ganna a înlemnit. Un călăreț urcă în goană spre cîmp. În urmă-i se ridică nouri de praf.

— Arde casa lui Stepan!

Nisipul de pe drum e de jăratec. Stropi arzători sar de sub tălpile crăpate ale Gannei și se depun alături, peste iarba culcată de roți. Ganna aleargă, aleargă. I-a lăsat în urmă pe toți. Părul i s-a lipit de obraji, iar pe bluza de culoare închisă cresc dungi și mai întunecate, de sudoare. Umbra-i tremură alături, pe pămîntul dogoritor. Ganna își frînge mîinile. Dangătul îi rupe ecouri din inimă.

Deasupra livezilor verzi plutește un văl. Un scrum negru se înalță spre cer, ca un cîrd de ciori. Oamenii au înconjurat ograda lui Stepan, frămîntîndu-se de colo-colo. Și mai frămîntat este vîntul, izbind scîndurile peste care spînzură petece trandafirii de văpăi, ca niște stegulețe de sărbătoare. Saci uzi sînt aruncați pe coperișul cocinei. Crengile carbonizate ale salcîmului din poartă se prăbușesc cu zgomot în uliță.

...Oamenii se dau la o parte, și Ganna, deschizîndu-și larg ochii ce nu văd nimic, intră în flăcări. Răsuflarea de foc îi atinge părul, parcă ar vrea s-o trezească, dar Ganna nu vede, nu simte, e gata să se arunce peste gardul de nuiele ce arde trosnind. Oamenii au apucat-o de mîini și-au tras-o afară. Ganna s-a smuls; după o clipă de tăcere, șoptește răgușit:

— Lăsați-mă.

Apoi se liniștește. Pare că s-a liniștit, așa cum stă de o parte, fără puteri. Privește pereții care ard. Undeva, limbi sîngerii ling capacul unei lăzi ferecate-n aramă, pe care o are de la maică-sa. Sînt acolo anii cei grei, cînd își aduna zestrea ștergar cu ștergar, și cămăși, și fuste, și rochii... Vede cum se auresc grinzile mari, de stejar, și își amintește nopțile nedormite, cînd trudea ore în șir, frămîntînd cartofi în covată. Frămînta pînă i se zdrelea pielea pe degete, pentru ca Stepan să poată duce dumineca, la tîrg, zece pahare cu scrobeală, și să pună banii sub pernă, ca să ridice un șopron nou. Îi trece prin minte un gînd despre veșnicie, un gînd despre trecere; dar deodată scoperișul se prăbușește, pereții gem, cad, și atunci o invadează ura, mînia. Ar vrea să se răzbune, să se răzbune nu numai pe oameni, ci și pe dumnezeu, dac-ar fi. Fumul negru și gros îi intră în ochi. Frînturi de vorbe, depărtate, străine, i se scriu pe frunte, ca-n vis.

— Stepan s-a dus la tîrg, cu cartofi de-ăi noi.

— O să-i iasă negustoria pe nas.

— Ziceți că Iurko dete foc?

— Da, el... Blestematul! Se juca de-a racheta, colo, sub streașină. Pe o arșiță ca asta, totul e praf de pușcă...

— Îl omoară Stepan. Zău că-l omoară! Toată viața s-a spetit pentru casa asta.

— Cea mai frumoasă din cătun!

— Da'unde-o fi copilul?

— S-o fi ascuns pe cîmp, prin ierbării.

— Pe toți ne vede dumnezeu.

— De unde îl mai scoseși și pe dumnezeu? Mai bine vezi-ți de copii...

Ganna se smucește iarăși din loc, dar nu către flăcări, și oamenii o lasă în pace. Îi văd, o clipă, ochii măriți, ochii aceia îngrozitori, și buzele arse, dar cercul strîns în juru-i se desface, oamenii își întorc fețele în altă parte. Ganna pleacă. Pășește țeapăn, dreaptă ca o nuia. Străbate cărarea din livadă, apoi prin straturile de cartofi, izbindu-se în trecere de lujerii de floarea-soarelui și rupîndu-i. Pumnii ei mari, noduroși, sînt strînși, albi de puterea strînsorii.

Undeva, printre frunze, o cămașă albastră de stambă. Femeia îngălbenește. Ochii i se opresc acolo, ca țintuiți. Încet, desface frunzele. Apoi vîrfurile crăpate ale degetelor, desfăcute ca niște ghiare, se ridică în aer; și încremenesc.

Băiețașul doarme. Obrazu-i de măr rotund, ars de soare, e murdar de lacrimi uscate. Cînd și cînd îi înfioară un suspin. În părul-i bălai ca inul, ațe de păianjen, și fire uscate de iarbă, și aschii. Fără să-și dea seama ce face, Ganna își scoate din părul-i răvășit un rest de pieptene și îl trece tremurător, prin părul copilului. Apoi începe să-i potrivească moțul de pe frunte, cînd pe o parte, cînd pe mijloc, ca la arici, uimindu-se de expresia băiețașului, ce se schimbă de fiecare dată: un zîmbet ciudat îi adie acum, părelnic, pe buze.

— Și vom avea un fecior, eu și Andrei... un fecioraș... și o să-i punem numele Iurko — îngînă ea. Și o să-mi zică mamă...

Deodată își amintește că Andrei nu mai e; că nu mai e nici casa lui Stepan, că n-a rămas decît fumul negru și gros, ce se așterne peste livadă — și o sclipire sălbatică i se aprinde iarăși în ochi.

Dar copilul tresare prin somn, zmucindu-se. Vreun vis rău, pesemene. Ganna își pune palma aspră pe fruntea aceea mică, înfierbîntată, și Iurko, prin somn, i-o prinde cu amîndouă mîinile și o strînge la piept, surîzînd fericit. Poate că visează acum mîngîietoarele mîini ale mamei.

Peste tufele de vișini tineri s-a lăsat ceața amurgului. Dinspre sat se aude muget de vaci. Ganna își amintește că vaca lor n-a fost mulsă, că porcii n-au fost hrăniți, dar se gîndește imediat că atîta vreme cît copilul o ține de mînă, toate astea n-au nici o importanță.

Apoi zărește, prin ceața aceea a amurgului, ochii lui înspăimîntați, larg deschiși. Iurko s-a trezit; și pesemne că și-a amintit deodată totul, întunericul, ziua aceasta îngrozitoare, petrecută prin ierbării. Ganna îl ia în brațe, vrea să-l legene pe genunchi. Îl simte rezistînd. Iurko vrea să se îndepărteze. Și o privește cu uimire, străin. Atunci ea începe iarăși să-l piaptene și el își lipește capul de bluza ce miroase acru, a fum, și prin plînsul ce-l năpădește sfîșietor, Ganna aude în sfîrșit:

— Mamă!

Fusese ca o rugă, o rugă de căldură și dragoste, și Ganna începe să-l sărute, să-i sărute într-una fețișoara înfrigurată, murdară, ochii care o privesc altfel acum, apoi îi învelește cu șorțul picioarele rănite de ciulini și nespălate de mult.

— Tata n-o să mă...? șoptește el, și privește cu groază peste verdele întunecat al grădinii de zarzavat, unde era casa.

Ganna și-l închipuie pe Stepan dîndu-și drumul mîniei și inima i se frînge. E vremea să se întoarcă din tîrg, o să vadă nenorocirea, oamenii îi vor spune de Iurko... Își amintește de casa ei veche, din satul vecin, de bătrînețile însingerate ale mamei, și de ferma colhozului de acolo, unde lucrase înainte, și unde toată lumea o respecta. Îl îmbrățișează și mai strîns pe băiat, îl ridică și pornește pe cărare; trece de tufele de vișini tineri și iese din grădină. Drumul peste cîmp e pustiu. Prin secara încă necosită țipă prepelițele. Iurko tace, ascultă foșnirea de mare a stepei în noapte, și Ganna îl duce în brațe, cu grijă, cu teamă parcă să nu-l scape cumva. Pentru că atunci tot visul s-ar risipi, și niciodată n-ar mai auzi cuvîntul acela: mamă!...

— Mamă, unde mergem?

— La bunica.

— Tata n-o să vie acolo?

— Nu.

— Acolo o să stăm noi doi, da?

— Da.

— Eu, tu și bunica, da? Și-ai să stai toată vremea cu mine?

— Da. O să lucrez acolo, la fermă.

— O să pot veni și eu pe-acolo?

— La fermă? O să poți... Numai să nu te muște vaca.

— Ce, parcă vacile mușcă?

— Oho!

Așa vorbesc tot drumul. Cînd ajung pe colina unde se ridica Monumentul Eroilor și de unde se vede tot satul ca-n palmă, Ganna, obosită, se întinde jos, cu capul rezemat de postamentul rece.

I se păruse totdeauna că aici — aici anume — e și Andrei al ei, cel căzut undeva, pe un drum neștiut al războiului. De doi ani, de cînd trăia lîngă Stepan, nu mai trecuse pe-aici. Se ținea departe de monument, să nu întîlnească ochii aceia de piatră, înghețați, ai ostașului. Acum îl privește. Îl privește pe Andrei, deschis, cu curaj. Fața ostașului de piatră a încremenit prăfuită, dar ei i se pare că-l surîde.

Se uită în juru-i și descoperă stepa, răsuflînd oceanic sub valurile de grîu și secară, vede marginea trandafirie a lunii deasupra cîmpiei, și aude zumzetul combinelor fără somn, peste vale.

Iurko a ațipit iar în brațele ei. Ei îi e frică să nu-l trezească și rămîne așa, nemișcată, sub cerul înalt-înstelat. Pe urmă ațipește și ea, punîndu-și capul pe piciorul de piatră al lui Andrei. Visează scrum, un scurm albastru ca bluza lui Iurko.

Desene de RADU GEORGESCU

tu vezi stelele?...

IURII KAZAKOV

Prin ceață răzbăteau lovituri cu un răsunet puternic și ascuțit. Undeva departe se ciocănea în metal, iar acesta răsuna plin și prelung: tiu — tiu — tiu!...

— Auzi? — întrebă Kudreavțev.

— Ihî! — îi răspunse agronomul. Care va să zică am nimerit drumul. Hai să aprindem cîte-o țigară.

Se așeză numaidecît, răsuflînd din greu, puse binișor pușca alături și, lăsîndu-se pe o rînă, scoase țigările din buzunarul de la spate.

Agronomul acelor locuri și mecanicul Kudreavțev se dovediseră a fi vînători nu prea iscusiți. Nu împușcaseră nimic. Bătuseră o seară întreagă drumurile de trecere a rațelor sălbatice la culcare, le pîndiseră privind spre apus, pînă li se împăienjeniseră ochii și îi apucase noaptea.

Lunca se acoperise cu o ceață deasă și ei, făcîndu-și cu greu drum, poticnindu-se prin tufișurile de rogoz și călcînd prin ochiuri de apă, sfîrșiseră în cele din urmă prin a se rătăci.

Iată însă că acum răsunau pe undeva, pe aproape, aceste lovituri puternice și ei își dădură numaidecît seama că zgomotul venea de la atelierele aflate la marginea colhozului; aceasta-i liniști pe dată și ei s-au oprit să fumeze.

— Tu vezi stelele?, întrebă Kudreavțev, după o scurtă tăcere.

El era miop.

Agronomul își înălță capul și un timp se uită în sus.

— Nu, spuse el; căscă și se întinse pe spate. Ce ceață groasă. Cu toate că ar fi trebuit să fie senin.

Stătea culcat, încins cu cartușiera, și răsufla greoi, trăgînd rar și cu nesaț din țigară.

Kudreavțev se întinse și el, dar numaidecît se sculă lovindu-se peste pulpe și răsuflînd grăbit.

— Ce-i cu tine? — îl întrebă agronomul.

— Nu știu, m-a cuprins așa, o bucurie... — răspunse el și izbucni în rîs. Bem astăzi ceva?

— Mai încape vorbă! — se înveseli agronomul. Mă tot gîndesc la rața aceea. Să știi că am nimerit-o! Păcat că n-am putut-o găsi. Doar ai văzut cum am nimerit-o!

— Nu! Am văzut doar cum te-ai repezit spre desișul de papură și cum stropii au sărit în toate părțile peste capul tău. Kudreavțev rîdea fericit.

— Sigur, tu niciodată nu vezi nimic! Erau trei, zburau de-a lungul malului, pe deasupra pădurii. Am tras cînd erau la o depărtare de vreo sută de pași, două au luat calea întoarsă, dar una a căzut ca o piatră în păpuriș. Ce păcat că n-am avut cu noi un cîine!

Prin ceață continuau să răzbească loviturile metalice, care din cauza distanței răsunau plăcut și îmbietor. Kudreavțev tăcu, copleșit de o bucurie neașteptată. „Poate din cauza ceții? — se gîndi el nedeslușit — sau pentru că am fost la vînătoare? Ori poate din cauza loviturilor ce se aud? Totdeauna încerci un sentiment de bucurie cînd știi că undeva pe-aproape sînt oameni, care nu dorm, nu dorm — ci lucrează...

Își aduse aminte de nevastă cu care, după cum i se părea, se certase rău de tot. I-a aruncat cuvinte grele, apoi s-a făcut că nici n-o mai ia în seamă. Zile întregi tăcea, serile pleca de acasă și le petrecea bînd cu agronomul sau cu tractoriștii. Era deajuns să-i vadă chipul blînd și supus că-l cuprindea mînia, îi vorbea urît, mustrîndu-se apoi singur pentru o asemenea purtare.

Acum toate acestea trecuseră, dorea să fie bun iar cei din jur să fie veseli și mulțumiți.

— Să mergem — spuse agronomul și se ridică. Păcat că pe ziua de azi tolba ne e goală. Ce bine ne-ar fi prins o fripturică de rață...

— Cu toate acestea mie nu-mi pare rău — spuse Kudreavțev, pășind în urma agronomului și măsurîndu-i spatele lat.

Pășeau acuma veseli, rîzînd, aducîndu-și aminte cît de călduroasă a fost vara care trecuse, vorbind despre recolta colhozurilor vecine și deodată dădură de drum. Acesta se înmuiase după ploaia din ajun, prima ploaie după o secetă îndelungată. Vara fusese o adevărată caniculă. Grînele, inul, trifoiul, mazărea, totul era ars. Peste tot se simțea suflul fierbinte al secetei; de drumuri, praful ajunsese gros de trei degete.

Era însă sfîrșitul lui august și soarele nu mai avea putere, căldura nu mai dogorea. În întreaga natură se simțea ceva febril, amar și tainic, ca într-o toamnă văratică, deși aceasta încă nu sosise.

Serile erau reci și înnegurate și cădea roua. Deasupra pădurii, prin ceață, luna se ridica roșie, părînd c-o poți atinge cu mîna. Dar vara nu se lăsa bătută, praful și dogoarea nu mai conteneau. În sfîrșit, seara trecută căzuse o ploaie grozavă cu grindină, după care deodată s-a simțit toamna. De undeva au apărut pe neașteptate primele frunze galbene, drumurile mai puțin umblate, năpădite de pătlagină, au început să capete o culoare arămie, aprinsă.

Cu trei zile în urmă Kudreavțev trecuse pe același drum și inul roșcat cu nuanțe ciocolatii spre vîrf foșnea uscat sub adierea vîntului.

Acum inul era smuls și cînd mergeai pe drum, pe lîngă crîngul de mesteceni și plopi, în nări îți pătrundea un miros ca de baie și mangal ars, iar lîngă grămezile de in te cuprindea un miros de rufă înmuiată.

— Ascultă — îi strigă din spate Kudreavțev agronomului; mă simt ca un puștan; îmi vine să sar în sus! De cum am auzit zgomotul loviturilor prin ceață și m-am uitat la tine în timp ce-ți aprindeai țigara, m-a cuprins...

— Ce te-a cuprins? — întrebă nedumerit agronomul, oprindu-se ca să meargă alături.

— Cum să-ți explic, aș zice... o senzație de fericire... continuă Kudreavțev cam încurcat, și totodată înciudat. E tot așa cum se întîmplă uneori toamna tîrziu cînd pe timpul cel mai mizerabil zărești printre nori un petec de cer senin și privind această fereastră albastră, văzînd cum băltoacele de pe drum încep să reflecte lumina, îți aduci aminte de toate primăverile și de fericirea pe care ai trăit-o cîndva!

— Mda..., îngînă agronomul și căzu pe gînduri. A trăi, înseamnă să-ți amintești. Ar fi trebuit să mai caut...

— Ce-ai spus? întrebă Kudreavțev.

— Rața. Spun că ar fi trebuit s-o mai caut.

În timp ce se apropiau, vînătorii zăriră încă de departe prin ceață o lumină trandafirie inegală; cînd fură aproape de tot își dădură seama că e un foc de cîmp.

Focul era aprins lîngă ateliere și în jurul lui ședeau tractoriștii în salopetele lor unsuroase. Umbrele lor alungite se întindeau în toate părțile. În bătaia focului se vedea un tractor cu șenile, defect. Rostogoalele tractorului păreau catifelate din cauza pămîntului umed, iar șenilele luceau. Vreo trei inși erau ocupați cu reparația: unul era culcat pe spate — i se vedeau doar picioarele de sub tractor, iar ceilalți doi încercau să potrivească șenila lovind cu ciocanul, dar aceasta se desfăcea mereu.

— Noroc băieți! poate aveți nevoie de ajutor! — se oferi Kudreavțev, simțind în piept un sentiment cald față de acești oameni care lucrau în întuneric.

— Dar cine ești tu? întrebă cel de sub tractor, și scoase capul pentru o clipă la lumină. Aa! Salut! Nu te osteni, e treabă numai pentru o jumătate de oră și pornim — răsună înfundat de sub tractor.

— Sectorul Haritonovski l-ați arat? — întrebă agronomul, aprinzîndu-și țigara de la foc.

— Abia am început, îi răspunse careva după o scurtă tăcere.

— Luați seama! — îi preveni agronomul.

Vînătorii mai zăboviră puțin, urmărind jocul flăcărilor și trăgînd în piept cu plăcere aerul îmbibat de miros de petrol și fier încins, apoi porniră mai departe. Intrînd în sat, își așezară puștile cu țeava în jos și grăbiră pasul.

Pe Kudreavțev îl mai stăpînea sentimentul de bucurie și fericire, nu mai simțea nici un pic de oboseală și se gîndea fără voie, cu tot mai multă duioșie la nevastă, cum o să se împace cu ea îndată ce va ajunge acasă.

— Ascultă-mă, se adresă el agronomului, astăzi rămîn acasă, nu prea am chef de băutură.

— Hm... nu mai spune, îngînă mirat agronomul.

Se apropiau de club și din sală răzbeau sunetele cam răgușite ale unui aparat de radio cu pick-up. Deasupra intrării ardea un bec mare.

— Trecem pe partea opusă — îl îmbie Kudreavțev.

— De ce? Și acolo-i lumină! mormăi agronomul, și-și îndesă șapca pe ochi, legănîndu-se în mers și pășind cît mai apăsat.

În jurul clubului, pe bănci sau pe lîngă gard, erau numai perechi, perechi. Stăteau tăcuți, probabil că ascultau muzica și întoarseră capul cu toții, cercetîndu-i atent pe vînătorii care se apropiau.

— Ați dat gata ceva, tovarășe agronom? — îl strigă cineva răgușit.

— Picioarele, răspunse un altul și izbucniră cu toții în rîs.

— Să fi nimerit măcar un cintezoi, mormăi înfundat agronomul ceva mai tîrziu, cuprins de rușine.

Ajungînd aproape de casa lui Kudreavțev, prietenii își luară rămas bun:

— Prin urmare, nu vii? — întrebă agronomul, oprindu-se pentru o clipă.

— Nu, îi răspunse Kudreavțev. Rămîn acasă.

— Atunci, cu bine...

Kudreavțev mai zăbovi puțin la intrare, răzuindu-și tălpile de muchia scărilor. Umărul pe care îi atîrna pușca îl durea, dar restul trupului îl simțea ușor.

— „Fericirea!... se gîndi el. Dar ce înseamnă fericirea?" Înseamnă dragoste, reușită, succes, cînd ai munca ta, cînd totul în jurul tău trăiește, se mișcă plin de voie bună, totul e limpede și nu e nevoie să tot scormonești. Dar cînd îți apare așa pe negîndite, în clipa cea mai neașteptată și întunecată — cînd îți scapără inima care începe să-ți bată, mai grăbită, și pe urmă multă vreme îți tot aduci aminte de ziua aceea. Ah, ce noapte minunată și ce bine e să trăiești!

— Zoia, își strigă el nevasta cu glas tare. Vino puțin!

Și în timp ce ea căuta ceva prin casă pocnind ușor de dușumea tocurile papucilor și grăbindu-se să-i deschidă ușa antreului, pentru a-l întîmpina, el își tot dregea glasul, respirînd cu nesaț ceața răcoroasă, îmbibată de miros de frunze de cartof, ascultînd muzica de la club ce răsuna acum de departe și gîndindu-se la tractoriștii care lucrau și noaptea la lumina focului.

— Ia te uită ce ceață! — își întîmpină el nevasta, lăsîndu-și mîna pe umărul ei cald. Tu vezi stelele?

I-ar fi plăcut grozav de mult ca ea să vadă stelele.

DIMINEȚILE FLUVIULUI

FRAGMENT DIN ROMANUL „IN PORTUL DE PESCARI" (vol. II*) de ION RUSE

Drumul la vale pe mijlocul Dunării este ca o plutire minunată printre două împărății de basm, așezate pe malurile înalte printre care fluviul își poartă apele largi și strălucitoare; drumul la vale pe mijlocul Dunării este ca o călătorie de vis pe spinarea șerpuită a unui balaur cu limbile scoase înainte în deltă, și cu coada ascunsă în urmă, în munți. Doar cîte un ostrov de plopi falnici sau sălcii plîngătoare, și doar cîte-o insulă, răsărită din străfundurile nevăzute și reci ale apelor, îți mai aduc aminte că te afli pe Dunăre și pe pămînt. Remorcherul **Socrate** gonea gîfiind printre malurile de pămînt galben și abrupt, o cotea cu dibăcie pe lîngă luncile netede și verzi, și se prelingea ușurel printre văile strîmte și adînci. Uscatul fugea mereu îndărăt și, dacă priveai drept înainte, ți se părea că amîndouă marginile Dunării se ascund din fugă în spatele tău ca să facă loc fișiilor nesfîrșite de dealuri, văi și ostroave ce veneau alergînd vesele înaintea ta, ca să treacă și să se-ntîlnească și ele în spatele tău, pitulîndu-se și pierzîndu-se în umbra lucrurilor trecute — pentru că dinaintea ochilor lacomi la înfățișările lumii se arăta altă vale sau altă luncă netezită care trebuia și ea privită și cunoscută, alte insule și alte ostroave noi. Dar oricît de tare fugea **Socrate**, din lotcile remorcate la coada șlepului tot puteai să privești în voie crestele galbene ale țărmurilor trecătoare, ce pluteau nemișcate în urma privirii. **Socrate** nu alerga iute ca trenul, iar ochii pescarilor nu priveau de la geamuri. Remorcherul scotea fum negru și gros de motoare în presiune, dar goana lui pe mijlocul Dunării lăsa destulă vreme pescarilor din lotci să-și încînte privirile somnoroase cu preumblarea înceată și ametitoare a malurilor nesfîrșite din fața lor. Și fiecare deal cocoșat, fiecare vale strîmtă, fiecare pădure de peri pădureți, fiecare canara și fiecare petec de ostrovel sălbatic avea o legendă și poveste știută. Trecuseră pe dinaintea Dusuiului. Aici, pe deal, străjuia un nuc uriaș unde în fiecare seară venea un șarpe cu capul cît o căpățînă de vițel și lung-lung cît trei lotci pescărești puse una după alta. Îl văzuse acu un an Vasila a lui Miu-cocoșatu, cînd se ducea la vie. Îi ieșise înainte pe cărarea strîmtă dintre pîlcurile de stuf de la Calea Caprei. Șarpele își fluturase limbile către Vasila, își clătinase capul într-o parte subțiindu-și gîtul, apoi rămăsese încremenit cînd o văzuse pe Vasila a lui Miu căzînd pe spate și rămînînd lată pe răzor. Pe Vasila a lui Miu o găsiră abia spre seară femeile care se întorceau de la îngropatul viilor. Vasila cum făcu ochi, arătă stufu și bolborosi sleită:

— Balauru! L-am întîlnit pă răzor! — și leșină iar.

Muierile deteră chiote și o luară la fugă spre port, lăsînd-o pe Vasila tot acolo. Tîrziu se întoarseră cu araci lungi în mîini, o furară pe Vasila din mijlocul stufului, și fugiră cu ea în goana goanelor, păstrînd aracii la-ndemînă pînă la marginea Getuzei, măcar că știau toate de la baba Stanca a lui Graur că un șarpe atît de mare și atît de bătrîn, cu solzi groși și deși, nu poate să fie omorît decît cu gloanțe de aur care să-i străpungă sideful de granit al solzilor galbeni-vinețiu. Despre șarpe toată pescărimea știa că trăiește în stufărișul de la Calea Caprei, — știa că bea apă dintr-o capacîie de sub Stînca Verde, și că în fiecare seară urcă gîfiind malul Dusuiului și se așează la umbra nucului înalt care se vede din mijlocul Dunării. Toți pescarii știu povestea cu șarpele uriaș de la Dusui, majoritatea nu crede o iotă din născocire. În mințile getuzenilor șarpele nu avea încă cincizeci de ani cînd l-a văzut întîia oară baba Stanca a lui Graur ca fată de douăzeci de ani. Astăzi baba Stanca a lui Graur are peste nouăzeci de ani, dar șarpele, după spusele babelor, tot n-a împlinit cincizeci de ani, pentru că dacă i-ar fi împlinit, se făcea balaur, adică îi creștea aripi, zbura la cer și se făcea înger. Ăsta însă pesemne că a fost uitat de dumnezeu și nu-i mai numără nimeni anii! Trăiește bine pe pămînt și se vede treaba că e sortit să moară de bătrînețe în stufărișul de la Calea Caprei, ca să-și facă din pielea lui muieretul din Getuza papuci.

Ostroavele din mijlocul Dunării sînt și ele cu taine și legendele lor; toate, negreșit toate ostroavele din mijlocul Dunării sînt fete necinstite

și viclene care și-au înșelat iubiții și părinții, iar acuma trebuie să zacă ziua și noaptea în mijlocul apelor ca să-și spele păcatele nemăsurate și rușinoase. Dar oricîtă apă le-ar limpezi picioarele, sînii și pîntecele rotunde, niciodată aceste fete nu-și vor căpăta iertarea iubiților și a părinților. Dar atîta frumusețe s-ascunde în ostroavele din mijlocul Dunării, încît nu-ți vine să crezi că aceste fete necinstite nu sînt încă spălate de păcatele trupești atît de trecătoare. Dunărea însăși are și ea blestemul ei, fără de care nici n-ar fi putut să ia ființă, după cum povestește un pescar bărbos din lotca cea mai din urmă. Ea, Dunărea, trebuie să curgă, să curgă de-a pururi la vale, spălînd malurile pline de păcatele oamenilor, plutindu-și mereu prin albia pietroasă trupul moale și strălucitor, înfiorîndu-se mereu de teamă și frig la cea mai ușoară adiere de vînt călduț sau răcoritor, fierbinte sau geros. Bărbosul din lotca de la coadă spune că Dunărea înfige întotdeauna în inima pescarului cuțitul rece al nepăsării, al liniștei și-al zădărniciei vieții. Trecerea ei prin fața ochilor, mișcarea ei fără sfîrșit te întristează și-ți amintește că și tu ești trecător, dar un trecător care astăzi sau mîine n-ai s-o mai vezi pe ea trecînd. Cu marea, cu mările și cu oceanele, stă altfel tărășenia. Ele se macină pe loc, ele se amestecă pe loc — dar apele curgătoare cum sînt ale Dunării îți iau și-ți dau toată liniștea sufletească și toată statornicia vieții, atunci cînd le privești. Mai la vale, în dreptul Frasinilor, apele se despică în două brațe neegale. **Socrate** alege brațul din dreapta și se strecoară cu dibăcie printre malurile apropiate. Și aici plîngе cu ramuri de sălcii aplecate pînă la fața netedă a apei altă fată necinstită care-și varsă lacrimile verzi jur împrejurul ei, și aici își înmoaie o fată părul despletit în unda rece și aburindă a Dunării. Pescarii se uită la ea neîncrezători și li se pare că prea este firavă și mititică această fetiță ca să fi păcătuit înainte de vremea pîrgului. Nu. Legenda spune despre ea că a fost fiică de domn romîn, de domn viteaz și neînfricat care l-a ajuns din urmă aici pe sultanul turc hoțoman de fete și că, pălit de buzduganul în frunte, pașa a scăpat-o pe fată de pe cal în mijlocul Dunării...

— Da'-i făcuse felu'! Nu? — întrebă Marin Buloi. — Așa că și ea tot de păcate se spală! Așa e?

Glasul gros și batjocoritor al lui Marin Buloi îl trezi pe povestitor din visările lui și-i trezi și pe ascultători din gîndurile și închipuirile minții lor amețite de încîlcitele și năstrușnicele povestiri. Cițiva pescari oftară în boiuri și se întoarseră pe partea cealaltă, dar încercînd să ațipească tot mai auzeau ca prin vis basmele și legendele pe care moș Tună Caraghios le depăna cu un glas cald și șoptit, plin de regrete și de o nespusă durere necunoscută. Moș Tună Caraghios parcă voia să le povestească oamenilor tot ce știa el despre lumea în care trăise, tot ce născocise și cunoscuse lumea din care el simțea că are să plece. Voia bătrînul ca oamenii să ducă mai departe tainele, minciunile și adevărurile, plăsmuirile și întîmplările, faptele vieții de care el se despărțea cu atîta tristețe și regret. I se părea că degeaba trăise pe acest pămînt dacă cele mai vii lucruri din mintea lui au ajuns să fie batjocorite de glasul gros și răgușit al lui Marin Buloi, dacă cele mai frumoase și dulci povești și legende din copilăria și tinerețea lui sînt răstălmăcite și puse într-o oală cu minciunile. Oare îmbătrînise el atît de tare încît nu-l mai lua nici un pescar în serios? Oare nu mai avea nici un pescar ce învăța de la el? Oare hrana vieții lui fusese mincinoasă și răsucită, iar

Ilustrații: N. ZAMFIR

tineretul de azi se hrănea cu alte povești și legende? Moș Tună Caraghios își vîrî capul sub boi, mormăind cu necaz și scîrbă:

— Mai deștepți decît strămoșii, decît bunicii și străbunicii noștri, nu sînt ăștia din juru' meu! Nu-i vezi!? Nu mai respectă ei nici vorba bătrînească, nici nimic! Ei sînt mai deștepți! Ei sînt mai firoscoși! He-he, să dați voi peste necaz și-atuncea o să vă-ntoarceți voi, vreți — nu vreți, la vorbele bătrînești! Că vi s-o fi deschis și vouă mintea și ochii în unele privințe, nu zic nu, da nici așa să dați cu barda-n dumnezeu și să-l apucați pe dracu de gît și să vă pupați cu el în bot!...

Îl trezi din gînduri tot Marin Buloi, care îl întrebă mirat și înghiontindu-l în coastă:

— De ce n-a fluierat **Socrate** niciodată, nea Tună!? Am trecut prin fața porturilor, glonț!

Moș Caraghios îi întoarse spatele, și mormăi pentru el:

— Uite timpu', nici atîta nu judecă! — Apoi tare: — O fi vorbit Tudor să nu-i dea drumu' la țivloaie, că ne trezește din somn! Nu știi ce glas afurisit are!? Se vaită ca o cobe, de te trezește și din morți! Tu nu mai ai d-o țigare?

— Am! De ce nu mi-ai spus pîn-acuma!?

— Păi abia o aruncai p-ala de la Nache!

Aproape de Paltini, **Socrate** făcu un ocol larg către ostrovul din stînga Dunării și dădu drumul la sirenă să țiuie. Pescarii scoaseră capetele din boiuri și începură să-și frece cu pumnii ochii umflați de somn. Priviră spre mal. Dunărea era netedă și limpede, limpede ca cerul, apa sclipea și tremura înfiorată de-un vîntuleț cald ce se simțea dinspre Cîblea. La cincizeci de stînjeni de mal, **Socrate** aruncă remorca șlepurilor și, vuind scurt de trei ori din sirenă, coti aproape în loc, și-o porni numaidecît în goană la vale, în plină viteză, răsfrîngînd în părți, din ciocul bont, mustăți albe de spumă, și scoțînd pufăieli de lulea pe coșul gros și tuciuriu. Ceafalan se uită lung în urma vaporului și-și ridică palma streașină la ochi. De sus, de pe coverta lui **Socrate**, căpitanul cu barba scurtă și căruntă, rezemat de cabina de comandă, îl sa-

luta făcîndu-i cu mîna. Ceafalan își ridică șapca pescărească de pe creștet și-i răspunse în semn de la revedere. Căpitanul întinse atunci numai pe jumătate mîna stîngă spre peretele cabinei de comandă, și sirena vaporului plînse ca un scîncet întrerupt de copil, de trei ori, scurt și subțire. Ceafalan își dezlegă cel din urmă lotca de la cîrma șlepului, și trăgînd spre malul ostrovului, privea valurile rotunde și rare pe care le trimitea **Socrate** spre uscat.

— Puternic vapor! Diseară s-ar putea să ne pomenim cu el îndărăt, cu șlepuri încărcate!

— Numai să albă ce remorca! — îi răspunse Vetrineanu, cîrmind lotca spre larg.

— Ce!? Incotro cîrmești? — se miră Ceafalan, privindu-l.

— Zic să le ajutăm șleparilor nițel! Nu-i vezi că abia-și lasă ancorele? — spuse Vetrineanu arătînd din cap către șlepuri. — Pe urmă eu plec, nea Radule! Mîncarea asta nu v-ajunge nici o săptămînă! Mă duc după bani și alimente! Rămîi matale cu oamenii. Știi matale cum să-i îndemni și conduci.

— Ziceai că vrei să cari și tu la roabă!

— Aș vrea, mi-ar fi mai ușure! — oftă Vetrineanu. — Da' ce folosim dacă avem un om mult la roabă și peste trei zile nu mai poate să lucreze nici unu, fără hrană! Mă întorc eu repede! Îți las ce bani am!

— Cum crezi!

Getuzenii ajutară căpitanilor de șlepuri să-și lege sîrmele de la moală și pupă de două sălcii groase și bătrîne, cu rădăcini adînci în pămîntul neumblat al ostrovului, pe urmă proptiră șase școndruri lungi de pe mal, cu capetele drept pe gurile magaziilor goale ale șlepurilor cu capacele ridicate, gata să înghită muntele de sfeclă din marginea ostrovului.

Nici n-apucară șleparii să-și scurteze lanțurile ancorelor, și primii pescari se jviră în balans pe școndrurile strîmte și mol, împingînd înaintea lor roabele încărcate cu sfeclă. După ei urcară panta înaltă a traverselor alți oameni cu roabele pline, în vreme ce pe mal, aproape toți pescarii puseră mîinile pe furci și pe roabe. Într-un ceas, șlepul din larg intră două palme sub apă, iar dintre pescari, rar dacă mai vedeai unul cu treanța de cămașă pe el; toți se dezbrăcaseră goi pînă la brîu și numai în izmene. Treaba mergea mutește, fiecare muncea în tăcere, ca la început de drum lung. Cînd robagiului din frunte i se părea că șlepul dinspre mal rămîne mai pitic, începea să răstoarne sfeclă în șlepul dinspre larg, pînă se lăsa și acesta la nivelul fratelui din stînga; și astfel, amîndouă șlepurile, pe rînd, cîte puțin — cîte puțin, se lăsau în adînc, ținîndu-se la brațe și îngreunîndu-și trupurile încăpătoare. La început, pîntecele lor goale și uscate răsunară a sec sub izbirile sfeclei răsturnate din roabele de deasupra, de pe punte; curînd însă nu se mai auzea pe marginea ostrovului decît scîrțîitul roților apăsate de poveri prea mari, și șuierăturile prelungi și înfundate ale încărcăturii răsturnate. Acuma nu mai suna a sec, căzea în pîntecul larg al șlepului, sfeclă peste sfeclă. Capii de rînd și de echipă se sileau să nu-i grăbească prea mult pe robagiii din urma lor, dar nici să le oprească graba de voie care-i apucase. În fruntea cetei de la pupa șlepurilor alerga Marin Buloi. În fruntea cetei de la prova șlepurilor se opintea Culae Torlac, iar în fruntea cetei din mijlocul debarcaderului căra Radu Ceafalan. Nu număra nimeni roabele încărcate, pentru că toți fugeau unul după altul, și fiecare își ținea rîndul și-și cunoștea omul dinaintea lui. Roata roabei pescarului din urmă se învîrtea lîngă călciiul pescarului din fața lui; balansul stîrnit de greutatea primului robagiu intrat în goană pe școndru era potolit de năvala robagiului care venea din urmă, și astfel balansul fiecăruia era oprit de șirul nesfîrșit al robagiilor care alergau unul după altul, și la ducere cu roabele pline, și la întoarcere cu roabele goale. Pe trei șconduri din dreapta se urcau, pe trei șconduri din stînga se-ntorceau. Nu fuma nici unul, nu vorbea nici unul, nu fluiera și nu se oprea din drum nici unul. Zbîrcea, bețivul, se afla în ceata lui Culae Torlac, era al doilea în spatele lui Culae. Nu scotea o vorbă, nu tușea, nu înjura, și se ținea de călciiul lui Culae ca un ciine credincios de piciorul stăpînului. Culae nu-l vedea; alerga cît putea cu roaba plină pe școndru, aștepta să-l strige cineva din urmă s-o lase mai încet, dar nici unul din echipă nu zicea nimic, toți zburau în urma lui ca niște rațe sălbatice, înaintînd în șir lung peste întinderea apei sau în cîrd iute alunecînd pe sub cerul înalt. Capii de echipă aveau roabele mai mari, erau însă și oamenii mai voinici. Buloi și Ceafalan duceau fiecare cîte 100—150 kg de sfeclă o dată la un drum. Culae Torlac nu se lăsa mai prejos. După patru ceasuri întregi de goană, fiecare roabă ai fi vrut să fie cea din urmă, fiecare drum peste școndru ți se părea o viață, fiecare întoarcere cu roaba goală ținea parcă numai o clipă. Se lățeau palmele ca labele de urs, se lungeau brațele ca la maimuțe, se lăsaseră umerii ca la ocnă, înțepeniseră cefele, drepte ca la luptători. Fiecare robagiu avea priviri tulburi și încruntate, fiecare își simțea pieptul mai lat, picioarele mai zdravene, brațele mai puternice, umerii mai plini de forță. Culae lăsa roaba o clipă jos lîngă grămada înaltă de sfeclă, scuipa în palme, răsufla adînc și se mira singur: „Măi să fie al dracu, dacă din prima zi am luat-o cu așa grabă, păi ce facem noi în atîtea săptămîni!?" Pe urmă apuca cu furie furca, își încărca roaba cu vîrf, și fugea ca apucat pe școndru să-și răcorească elanul. După Culae se ținea în ultima vreme un gînd de răzbunare, un gînd urît și de batjocură, o pornire de care nu putea să scape nici ziua cînd muncea, nici noaptea cînd dormea, dacă dormea. Îi intrase în cap o închipuire nouă și scîrboasă: s-o momească pe Ivanca undeva cu binișorul și s-o necinstească în bătaie de joc, scuipînd-o și lovind-o cu picioarele, tîrnuind-o de păr, înjurînd-o cu scîrbă și plesnind-o cu cureaua. Îi era însă silă, dintr-o dată, de această închipuire neomenoasă, și se răzgîndea. „Nu. Nici atîta nu mai merită putoarea. Las-o cu el. Las-o să-și tăvălească trupul cu el. Să-și satur carnea de el și s-ajungă acolo unde ajunge fiecare muiere ca ea; să-i fie scîrbă de patul bărbatului cu care doarme, s-ajungă să fie lemn la îmbrățișările lui, s-ajungă să-și muște mîinile și să-și caște ochii lăcrimoși după alții, ca o cățea jigărită. Asta e cea mai mare pedeapsă a ei, să stea cu el; și-a ales singură pedeapsa. Ce crede ea, c-o s-alerg s-o chem de la el? Să-i caz în genunchi? S-aștepte. Nu. Asta e răzbunarea. Să doarmă și să trăiască toată viața cu el, fără să mai aibă speranțe de la altul, fără să mai aibă la cine gîndi. Și dacă ar fi după mine, pe muieri ca ea le-aș lăsa singure, sterpe, nemîngîiate și neavute de nimeni; asta e cea mai mare pedeapsă pe care aș da-o muierilor ca ea: să nu se mai culce nimeni cu ele. Dar e și mai mare pedeapsa să doarmă cu ăla pe care nu-l dorește, eu i-am dat tot ce-am avut mai bun în mine, i-am arătat ce este fericirea, și uite răsplata, uite răspunsu'! E-e-e, lasă că nu mai mă vezi tu pe mine în ochi și nu mai vorbești tu cu mine în viața ta. Să crăpi, să plesnești, și eu tot nu mai m-ating de tine. La el te-ai dus, de el să ai parte. N-ai decît să petreci cu el. Poate că și căsătoria asta a ta o fi vreo fericire! Trăiește-o sănătoasă! Și dacă te mai zgîiești la mine, te-apuc de laț, te scuip între ochii nerușinați, și te tîrăsc la el să-i caz în poamă ține în casă. Tîrîtură. Îmi cazi tu mie în labă! Vrea și bărbat, vrea și amant, deșteapta! Vrea și casă, vrea și dragoste! Vrea și bărbat văzut bine, cu leafă, care o iubește, vrea și flăcău tînăr, sărac și țicnit ca mine, care-și varsă dragostea pe degeaba ca tîmpu! Nu!" Culae strînse pumnii pe mînerele groase ale roabei. „Nu! Blestemat să fie ăla care și-o mai arunca măcar ochii la tine! Să trăiești cu deșteptu tău, cu descurcăretu, cu istețu și seriosu tău! Proști mai sînt flăcăii care-și încurcă viața cu putori măritate!". Nici nu băgase de seamă ce ploaie cu găleata începuse, nici nu băgase de seamă cît de grea începuse să fie încărcarea. Pescarii se încinseseră cu toții peste izmenele ude și lipite pe pulpe, cu curelele subțiri de la brăcinarii pantalonilor. Ploaia curgea cu fire groase și dese, udînd pămîntul moale al malului, și îngreunînd sfecla. Apa se prelingea prin ighеaburile strîmbe ale școndrurilor, roțile roabelor se învîrteau anevoie scîrțîind, picioarele pescarilor plescăiau prin pîrîurile reci și iuți. Punțile scorojite ale șlepurilor se făcuseră mai negre și mai lucioase, tălpile goale ale robagiilor alunecau pe ele încoace și-ncolo, ca pe gheață. Norii vineți și apropiați se opriseră parcă numai deasupra debarcaderului, vărsîndu-și cu nemiluita apele nesfîrșite și grele. Picăturile mari te plesneau din față cu putere, răpăiala deasă bășica fața Dunării, șuruiala neîntreruptă căzea peste ostrovul înviorat care-și aplecase pletele verzi spre albia Dunării, lăsîndu-se spălat în tăcere, ca un bărbat vîrît cu capul în albia de-acasă, răbdînd cu plăcere scalda muierii. Scîndurile care făceau cărări între grămada de sfeclă și școndruri începuseră să intre în noroi, strîmbate și sucite în părți. Sfecla udă aluneca din roabe și oamenii încărcau mai puțin. Căpitanul șlepului dinspre mal ieșise pe punte înfofolit într-o mușama cu glugă, și se uita cu grijă la balansul școndrurilor alunecoase, la chipurile mustăcioase ale pescarilor, la trupurile goale, vînoase și lucioase ca niște statui vii scăldate în ploaia nopții. Pieptu-rile păroase ale pescarilor străluceau ude, părul creț se încîrlionțase mai mult, unindu-se în gene groase încovrigate, îndoite și arcate. Le cădea părul pe frunte, în șuvițe drepte și lungi, toți păreau tunși cu breton. În spate li se rotunjeau șoldurile strîmte și mușchiuloase. De la brîu în jos trupul se vedea pete-pete, după cum se lipise de piele america subțire, și după cum le era mersul. Nu era frig, dar era urît, nu le era frică, dar le era greu. Tușeau gros, înjurau și scuipau pe jos apa ce li se prelingea din păr, pe frunte, pe mustăți, pînă în gură. Mulți își puseseră pe cap saci vechi, ca niște glugi, dar văzînd că-i încurcă la cărat, îi aruncară cît colo, se lăsară păgubași. Șlepurile intraseră pe sfert la fund, și muntele de pe mal nici nu se cunoștea. Înconjurată de noroi și băltoace, grămada de sfeclă din marginea Dunării crescuse parcă mai înaltă și mai lată, ca o insulă, ca un vulcan cafeniu răsărit în mijlocul lacurilor albe din jurul lui. Și ploaia te uda de sus, te scălda în ciuruiala ei rece și nesățioasă, te sîcîia cu haina ei moale și lipicioasă. Cînd apucai la deal, pe școndru, cu roaba plină cu sfeclă, trebuia să te uiți la doi stînjeni înaintea ta, înaintea roții, și să împingi cu mare forță din urmă, pînă sus, pînă pe puntea dreaptă a șlepului, pentru că dacă te opreai din mers la mijlocul drumului, acolo rămîneai, acolo te răsturnai în stînga sau în dreapta, și rar dacă mai puteai să te cumpănești cu roaba pe loc. Răcnea ăl din urmă să-i dai drumul înainte sau să te-arunci în apă, să pieri din calea șirului lung de robagii din spate. Încărcate cît de cît, călcînd apa mai în adînc, șlepurile se mai lăsară, iar școndrurile, urcușurile, se făcură mai drepte și mai netede. Dar pașii robagiilor alergau acuma deși iuți, și drumurile păreau mai lungi și mai grele. Aplecați înainte deasupra roabelor încărcate, frînți și lăsați de umeri, getuzenii semănau cu niște curioși care alergau după roabe să vază ce e înăuntru. Roțile nu mai scîrțîiau, oamenii nu mai vorbeau, în cer nu tuna, nu fulgera, dar ploaia șuruia într-una peste capetele lor, ploaia îneca mereu malul mocirlos cu băltoace rotunde și negre, care, pline ochi, dădeau pe răcoare și nu mai găseau loc să-și prelingă trupurile șerpuitoare decît spre Dunărea primitoare și tulbure.

— Dacă o ține tot așa trebuie să învelim gurile magaziilor cu prelate, nene! — spuse unul din căpitanii șlepului, apropiindu-se de Ceafalan care-și răsturna roaba cu sfeclă. Se strînge prea multă apă din ploaie, și te pomenești că mă virâ la fund!

— N-ajungem noi pîn-acolo! — mormăi Ceafalan, trecînd cu roaba goală pe lîngă șlepar și coborînd pe școndru, spre mal, în fruntea oamenilor. Își încărcă la repezeală roaba și goni cu pași mari pe școndru pînă pe șlep, răsturnînd sfecla dintr-o smuceală strîmbă a mîinilor. Făcu apoi ocolul obișnuit spre școndrul de coborîre, și fără să iasă din rîndul oamenilor îi spuse căpitanului cu glas tare, s-auză și pescarii:

— Într-o jumate de ceas, mult un ceas, am umplut șlepurile! Ți le-nvelim noi cu prelate, nu te-ngriji! Îți dăm noi o mînă de ajutor! — Pe urmă se întoarse și strigă în urma lui la șirul robagiilor, — Hai să le dăm gata, măi, oameni buni, că trebuie să pice **Socrate** acușa! Mîine dimineață ești la Giurgiu, căpitane! — vorbi către șlepar, dar șleparul, ascuns sub mantaua de ploaie, cu gluga țuguiată pusă pe creștetul capului, se îndreptă zgribulit spre cabinele de la cîrma șlepului dinspre mal, și intră cocoșat într-o odăiță pătrată, de scîndură, mititică, cu un cot de coș negru, fumegînd, ieșit pe lîngă o ferestruică. În cabină își scoase repede mușamaua și s-așeză la o măsuță, bombănind gros:

— Dacă nu dă oftica în ăștia toți să n-apuc eu să plec cu șlepu' d-aici! Așa oameni n-am mai pomenit! Să-și piarză sănătatea, viața! Ziiiit! — aruncă el jos de pe masă, cu dosul palmei, o pisică tărcată care-și plimba coada prin fața ochilor lui; apoi strigă la o codană de fată lipită cu chipul de geamul cabinei: — Tu ce te tot zgîiești afară? Nu-i vezi că sînt aproape goi!?

— Mă uit și eu la ploaie, tătucule! Ce zbieri la mine degeaba!? — se miră fata depărtîndu-se de la ferăstruică. — Vai, tătucule, a căzut unu adineaura în apă, lîngă șlep, la apă adîncă, și nu s-a uitat nimeni la el! Singur a ieșit la mal, cu roaba goală după el! Îi curgea sîngele din nas, tătucule, săracu! A stat nițel culcat pe spate în noroi, pe mal, și iar a intrat în rîndul robagiilor!

— O să-i pupe nevestele reci la întoarcere! Nu mai rămîne un om întreg! — Șleparul se ridică de la masă și se apropie de fereastră: Ia uite-i! Sînt ca niște draci negri mînjiți cu noroi pînă-n creștet, și tot nu se lasă! I-a apucat iar zoru'! Nu, ăștia nu sînt oameni întregi! Nu sînt sănătoși la minte! Vino să-l vezi p-ăla ciungu' cum fuge cu roaba! Are o mînă falsă! O scoabă de fier!

Fata se apropie de șlepar și privi și ea afară:

— Unde e?

— Pe școndrul de la pupă!

— Vai, tătucule, ăsta lungu' a căzut adineaura! Vai! Da' cum a ieșit la mal cu o mînă și cu roaba după el!?

— Nu ți-am spus că sînt nebuni!? — mormăi șleparul trăgînd-o pe fată de la geam. — A fiert fasolea? E gata?

— Fierbe!

— Cînd e gata, să mă chemi.

Căpitanul își puse mușamaua țuguiată pe cap și ieși pe punteа neagră și lucioasă a șlepului, pășind strîmb, într-o parte, ferindu-și de ploaie fața, și îndreptîndu-se spre macaraua de la ancoră. În urma lui, fata sări numaidecît la geamul cabinei și începu iarăși să privească trupurile vinoase ale flăcăilor goi care alergau cu roabele încărcate pe școndrurile lungi și îndoite.

Pe malul apei, grămada de sfeclă nici nu se înjumătățise, dar robagii se împuținară din ce în ce la cărat, și curînd, pe școndrurile în legănare, nu mai alergau decît vreo trei-patru flăcăiași, care după ce răsturnară și ei încărcătura în șlep, nu se mai întoarseră pe mal.

Fata căută curioasă cu ochii în lungul ostrovului, și nu zări nici un pescar. Se uită apoi pe șlep, și nu găsi decît roabele goale întoarse în felurite

chipuri. Fata sări atunci la ferăstruica dinspre largul Dunării, și rămase cu gura căscată văzînd ce se petrecea pe puntea șlepului vecin. Pescarii își dădeau brînci unul altuia în Dunăre, unii înotau deja departe de șlep, pocnind cu palmele făcute căuș fața bășicată a Dunării, iar mulți dintre ei se luaseră la întrecere spre mal, unde se bălăceau îndelung și cu plăcere în apa Dunării, — caldă față de picăturile reci de-afară ale ploii. Se spălară îndelung de noroi, și unul cîte unul fugiră în vîrfurile picioarelor pînă la corturile din marginea ostrovului, la toale. Vreo douăzeci-treizeci de inși înveliră cu prelate gurile uriașe ale magaziilor de șlepuri încărcate cu vîrf, aduseră la mal roabele goale care mai rămăseseră pe punte, și traseră școndrurile lungi spre uscat, îndepărtîndu-le de marginile șlepului și lăsîndu-le să plutească așa, mai mult pe apă, cu capetele trase pe uscat. Pe urmă se bălăciră și ei un sfert de ceas la cîrma șlepului, și fugiră la corturi. În pădurea ostrovului se vedea o flacără mare și s-auzeau rîsete groase. Un pescar tînăr fugea spre grămada de sfeclă, alergat din urmă de alt pescar. Amîndoi își încărcară brațele cu niște bucăți mai mici și mai lunguiețe de sfeclă aleasă și se întoarseră la foc tot în fugă. Nu se vedea pe-afară decît omul care strîngea vrescuri, aținînd focul, și trebăluia pe lîngă un ceaun mare, atîrnat în proțap deasupra unor pirostrii uriașe. Flăcările roșii-vinețiu țîșneau de sub fundul ceaunului, prelingîndu-se în sus, din toate părțile, cu limbi lungi și roșii, ca niște petale ascuțite și desfăcute de floare, avînd în corola rotundă nectarul galben și dulce, mămăliga.

---

* *Acțiunea romanului se petrece între anii 1944-1947.*

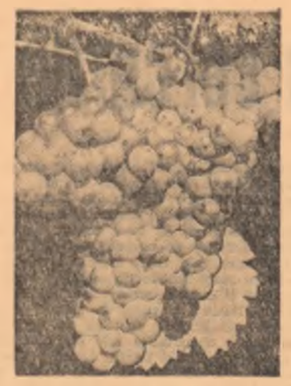

Reportaj de

ȘTEFAN BĂNULESCU

OSTROVUL STRUGURILOR

ÎN CRAMĂ — FOTOGRAFIE DE N. SĂNDULESCU

În martie, ți-am dăruit păsări albe, miei și liliac. Grîul ți l-am răsturnat, vara, în sac.

În strugurii limpezi am strîns toate cele patru anotimpuri.

Zăpada lungă, nebună, viscolită de Crivăț, — roșie să se aprindă și toată în boabe să se cuprindă — am rotunjit-o în struguri cu arșița verii și am limpezit-o cu lumină de lună.

Pămîntul și fluviul, focul și aerul — le-am împreunat în seve, să le sorbi și să cuprinzi lumea în tine ca într-o oglindă.

Ca să-ți făuresc clipe de dimineață proaspătă, am adunat și topit în struguri parfumurile pămîntului alese din toți anii — și am turnat în seve tăria nopților cu neastîmpăr de iubiri și visuri.

Printre roadele mele, strugurii sînt mirese. Miresele din viile mele rîd, în voalurile toamnei, ele vă dau sărutul tinereții în octombrie — cînd cad frunzele — ca să nu fiți trecători ca anotimpul, să nu albiți, o dată cu iarna, și să nu rămîneți în urmă, o dată cu anii.

II

Toamna e nunta anului.

Cu lauda strugurilor, în care am strîns cele patru anotimpuri, ne măsurăm munca, ne întrebăm dacă iubirile ne-au fost curate, dacă din zilele anului, vîrfuite de roade în octombrie, vom putea clădi palate pentru mirese și miri.

E vremea cîntecului și a nunților. E octombrie — poarta mirilor. E toamnă, cu șaluri de aur și mătase, fluturate pe trupurile înalte ale mireselor.

III

Sîntem o mie de fete și bărbați de însurat, pe treptele teraselor cu struguri, de pe dealurile dobrogene din jurul Ostrovului.

Culegem viile.

Cînd treceți pe fluviu, cu vapoare albe, de la Porțile de fier spre Mare, priviți-ne.

Ne veți vedea cum urcăm de pe malul Dunării pe terasele cu struguri, culegînd treaptă cu treaptă. De pe treptele de sus ale spiralelor, pînă jos, la sălciile de pe mal, strugurii de pe mii de hectare trec prin palmele noastre tinere și coboară în coșuri pline, spre fluviu.

La Ostrov, Dunărea se desparte în trei brațe, ca în trei trepte mari de apă, așternute cu grijă la pragurile dealurilor, ca să putem răsturna strugurii grei, din amfiteatrele înalte cu vii tinere, în bacurile largi și pîntecoase care așteaptă la malul cu sălcii.

În jurul Ostrovului, sălciile se adună în cerc, într-un dans ca al fetelor, — pe umerii lor, sus, strugurii atîrnați de cer.

Sîntem o mie de fete și bărbați de însurat, urcăm și culegem. Niciunul dintre noi nu trece cu mult de 18 ani, toți cunoaștem de copii lucrul în vie. Cu fiecare an al nostru, s-au ridicat mereu alte trepte de vie tînără, răsturnînd petecele de viță veche și fără rod. Ne apropiem de vîrfuri, luăm strugurii treaptă cu treaptă. Cînd vom ajunge sus și coșurile vor fi pline, vom coborî perechi-perechi și fiecare va ști ziua nunții sale. În toamna asta ne-am spus întîiele cuvinte de dragoste. Cînd sorbiți strugurii de Ostrov și-i veți lăuda — ne lăudați dragostea.

IV

Lîngă voi ăștia, care ziceți că sînteți o mie de fete și bărbați de însurat, mă aflu și eu, Constantin. Unul dintre voi m-a poreclit, rîzînd, Constantin-cel-mare, că aș fi pe-aici mai bătrîn și-s printre cei puși mai mari peste vii. Lucrul la vie și culesul nu-i ca un basm care se sfîrșește totdeauna bine, cu nuntă și cu lăutari. Strugurele nu-i neg cu dulceață, să-l aștepți să vină și să crească din senin. Ziceți că vă spun parabole, parcă mie de parabole îmi arde. Vă spun fără ocol. Umblați mai ferit, cînd culegeți terasele astea, că loviți strugurii și o să se scuture și o să curgă zăpada din boabe — și o să rămînă numai coca dulce din luna lui Cuptor. Nu se mai cheamă strugure. Mămăligă cu zahăr, atît. Strugurii de Ostrov sînt struguri de masă, trebuie să rămînă neatinși, se sorb întregi. Umblați ferit cînd culegeți, dar nu cu lene — că ne apucă noaptea și o să cadă roua pe ciochine și o să spargă boabele de struguri. Așa sînt struguri de Ostrov, îi sparge roua, dacă nu-i culegi la ziua lor. Mie mi s-a întîmplat odată. Muncisem o bucată de vie trei ani ca să rodească — de trei ori iarnă, de trei ori primăvară, vară și toamnă — și, cînd să culeg, am întîrziat cu cîteva zile — și într-o noapte mi-a înjunghiat roua toți strugurii și i-am găsit plini de viespi. Cursese anii din ei în țărînă și se uscaseră — și unde cursese anii pămîntul făcuse coajă și ruginise rădăcinile. N-aveți decît să luați cum vreți ce-am spus, tot ziceți voi că vă vorbesc despre struguri numai așa, pe deasupra, — și că pe ascuns aș vrea să vă fac popi. O să-mi dați voi dreptate. Unde lucrezi și-ți pui anii, se face rodul limpede ca strugurele — și la fel de gingaș ca el, — și trebuie să-l ferești la rotunjime, altfel trebuie să ari și să răstorni tot și să o iei de la început. Vedeți-vă acum de treabă, nu mă mai țineți de parabole, că vine noaptea. N-am avut de lucru și mi-am pus mintea cu voi, am băut cam mult must înșirat și-mi dau roată cuvintele, ca albinele.

V

E seară și am ajuns pe terasa viilor de pe fruntea dealului.

Coroanele nucilor bătrîni, sădiți în viile Ostrovului de bunicii noștri, au rămas pe treptele de jos. Cînd am făcut terasele și am șters petecele de vii în paraginâ, — am cuprins și nucii bătrînilor în treptele viilor tinere.

Mă vedeți ce tînăr sînt pe treapta de sus a strugurilor și ce frumoasă e iubita mea?

O zi din toamna asta va fi ziua nunții noastre. De aici, de sus, vedem fluviul pînă departe,

bacurile cu struguri au plecat de mult, mai stăm încă pe terasa cu vii, ca și cum în locul bacurilor plecate ne-am aștepta nuntașii. Parcă i-am și zărit cum vin pe fluviu, cu vapoare albe, printre pădurile cu sălcii și plopi. Nuntașii sînt însoțiți pe Dunăre de păsările care pleacă spre sud, cu puii crescuți în cîmpiile, în pădurile și în Delta noastră. Păsările apleacă cerul să sărute fluviul, drept mulțumire pentru primăverile, verile și toamnele noastre bogate și darnice. Uite cum pescuiesc nuntașii pentru noi, crapii mari și grași care se zbat în fluviu — ca în niște năvoade fără sfîrșit — în ochiurile de aur și argint ale luminii grele de toamnă care a coborît în apă și a limpezit-o.

Fluviul e acum limpede ca strugurii.

Grîul a fost secerat de mult. Simți, iubita mea, că în satele de dincolo de miriști, oamenii se pregătesc pentru nunta noastră, simți cum răzbate spre fluviu, — prin fagurii de lumină dintre frunzele plopilor — mirosul de pîine caldă?

Și mai departe, la orizonturi, orașele roșii și albe ne salută cu sclipirile ferestrelor înalte și cu brațe de macarale. Mult mai seamănă totul, toamna, cu strugurii, și te cheamă să culegi și să te bucuri.

VI

S-a înserat, ne pregătim să coborîm toți cei o mie de fete și bărbați pe spirala treptelor cu vii culese, printre nucii bătrîni. Terasele Ostrovului nostru sînt primitoare, au crescut în vii alunii, migdalii și smochinii. Dar printre ei, nucul bătrîn e cel mai frumos. Cînd părinții noștri sădeau un nuc, așteptau optsprezece ani pînă să rodească. Îl sădeau în tinerețe și întîiele nuci le scuturau cînd erau bătrîni. Nucii din vii sînt viețile lungi de așteptare ale părinților noștri. Ne-a învățat inginerul nostru tînăr să facem terase cu vii și să ocrotim în ele și nucii bătrîni. Și ne sădim acum alți nuci, fără să-i mai așteptăm optsprezece ani pînă să rodească. Pe malul Dunării, sînt patruzeci de mii de nuci tineri, crescuți și altoiți anul ăsta, strînși în țarcuri, ca niște mînji. Peste trei ani, nucii noștri vor rodi ca orice pom și ca viile. La trei ani după nunta noastră, vom scutura nucii altoiți în toamna asta, — și vor avea coroanele mai mari decît nucii bătrîni, — și pe fiecare treaptă a teraselor cu struguri, ne vom întîlni mereu, toată viața, cu nucii nunții noastre. Ne cîntăm strugurii, pomii și copacii — și ne cîntăm dragostea.

VII

Spune-mi, iubitule, cu îndrăzneală, dragostea ta, acum cînd privim de sus sălciile de pe malul Dunării. Ce înalte și ce sfioase vin sălciile prin ierburi spre Ostrovul nostru cu struguri. Cîntă-mi salcia, ca pe o fată care întinde palmele spre struguri. Am să-ți cînt și eu un cîntec despre struguri și despre ziua nunții noastre.

VIII

Mireasa mea, am să-ți cînt salcia. Bunicul meu a fost pescar și lucra și el din cînd în cînd o bucată de vie. Se născuse în lotcă, Dunărea i-a fost doică, albie i-a dat — și lapte, din lună, țiță de noapte. El cînta salcia altfel. Din salcie bunicul meu își făcea fluier, unealtă, colibă și pat, salcia i-a fost umbră, prieten și leac. Eu am să-și cînt salcia Dunării, salcia de baltă, ca pe o fată, salcia e dragostea fără sfîrșit de pe malurile călătoriei noastre, e fecunditatea, lipsa de moarte. Trăiești într-o sărutare, salcie fără spinare, stai cu fața și-nspre soare, și-nspre apă la răcoare, și ești rece, și ești caldă, — salcie, sălcă de baltă. Și cînd vine apa mare, piere plopul, iarba moare, numai tu stai plutitoare, toată vie și stăpînă, peste lumea de sub apă, — salcie, sălcă de baltă. Și cînd piere apa moartă, stai sub cer ca după poartă, — salcie, fată înaltă. Apoi vine soarele, de-ți pupă picioarele. Vine omu-mbătrînit, tu nu mai ești de găsit. Te-a băgat cineva-n foc? Te-a păscut vreun dobitoc? C-am găsit un ciot în loc. Dar din ciot creșteau lăstare, cu fagure-n subțioare. Și nu ești doar rădăcină, — salcie, sălcă bătrînă. Tot înaltă, rămuroasă, — salcie, fată frumoasă.

IX

Să-ți cînt și eu, iubitule, strugurii și dragostea mea tînără din ziua nunții. Ciorchine cu boabe de gheață și jar, boabe de noapte și zi, de lună și soare, lăsați-mă să vă pun o întrebare. Eu v-am muncit, v-am rotunjit și v-am limpezit, — și vreau să mă uit prin voi, să-mi văd dragostea care-mi trebuie. Zilele mele sînt boabe limpezi și le vreau frumoase. Boabele rele, boabele, gheață rece soarbe-le. Boabe bune, boabele, jarule, tu dă-mi-le, printre ele bob de aur, faur, om de aur, iute ca un graur, faur, ban de aur. Aur — graur — faur — om de aur — ban de aur, în casă te-aduc. Dinții tăi albi-pietricele să-mi rîdă pe piept mărgele. Cît clipești din ochii negri și arunci din ei scîntei, să-mi pui la urechi cercei. Culcă-ți ochii-n palma mea, că poftesc să am în dește, inele cu pietre negre. Și să-mi dai mereu inele, luminate-n pietricele, să rîd într-una cu ele, niciodată să se piardă, niciodată să se stingă, cît trec anii să se-aprindă, — dragule — bărbatule.

X

În strugurii pe care i-am cules de pe mii de hectare, am strîns și anii de o viață pe care i-au cheltuit cei dinaintea noastră, încercînd să găsească soiurile bune pe care le dăm azi. Ei au rotunjit dulceața și au strîns parfumurile anotimpurilor în bobul limpede al strugurelui de Ostrov. În prospețimea strugurilor din toamna asta, veți găsi strălucirii de diamante vechi, șlefuite în nopți grele și în zile fără speranță, în ierni crunte și în veri și mai crunte — și într-un lung șir de toamne sărace, cu nunți sărace. Am măsurat diamantele din toamna asta în mii de tone — în nici o toamnă n-am cules atîtea mii de tone. Dar noi, cei care am crescut via și am cules-o, am avut o măsură mult mai gingașă, pentru fiecare ciorchine și bob în parte. Cînd simțeam ciorchinii în palmele noastre tinere, feream cu grijă bob de bob, ca pe niște clipe fericite în care s-au strîns și s-au limpezit vremi îndelungate de zbucium și pricepere.

Anghel Dumbrăveanu

COR DE BĂRBAȚI

Această trecere în sus a mea,
Prin ceruri reci, închise îndelung,
Pe umeri pună-mi veșnic altă sete
Să dezvelească ochilor mei mari
Luceferi noi pe care să-i ajung.

Mistuitoarea sete de-a cunoaște
— Continuă, acerbă amăgire
A flăcării obscure ce ne paște —
E sensul meu nestins și infinit
Cu care fulger golul din mine și din soare.

Cel ce amînă pururi să se rupă
De orizontul cucerit cîndva
Nu va sorbi a fericirii cupă
Și-o moarte-această viața îi va fi
Sub cerul lui îngust de mucava.

În preajma mea doar cei bărbați să vină,
Cu pieptul larg de soare și de vînt,
Cei ce prefac și noaptea în lumină,
Cei ce se zmulg din neputința lor,
Cei ce întorc izbînda-n nou avînt.

Această trecere în sus a mea,
Prin ceruri reci, închise îndelung,
Pe umeri pună-mi veșnic altă sete
Să dezvelească ochilor mei mari
Luceferi nestiuți, și să-i ajung!

*

Mihai Negulescu

CASA ÎN CARE TRĂIESC

Cu fiecare cuvînt dăruit oamenilor
casa mea își subțiе pereții mereu.
Cînd îi aflu pe cei mai rotund
pereții se mistuie — casă mi-i secolul meu.

Fereastră a lărgimilor, repetată,
ora vibrantei deschideri n-are amurg;
cuvintele rostite odată
cu frunzare de stele se-ntorc, și pe umeri îmi curg!

*

Petre Stoica

POEME DE TOAMNĂ

Zilele verii
intră în casa pămîntului
curînd acoperită cu olane de ghiață.

Călduroasele zile rămîn adunate
în grîne și vin, în mere diamantine,
în acest ulei sclipind,
ca ochii vițuitoarelor atrase
de blîndețea palmei cu semințe.

Ostenind, la sfîrșitul culesului
trupul mi s-a făcut mai frumos
iar inima acum
prelungește peste zidul zilei scuriate
razele soarelui.

Am trecut prin anotimp
ca fulgerul poemelor din cartea
deschisă lîngă lampa ta, cititorule!

Caleidoscopul verii s-a spart în țăndări;
păsesc peste atîtea culori...
Din pomi se desprind
carusele de frunze —
prin rotiri nebune sau lente
focul verii mai clipește o dată.
Noaptea
ghiarele ploii zgîrie în streșini de tablă.
Somnul nu vine:
mă gîndesc la neastîmpărul mîinilor mele,
ce visează mereu împliniri.

Puține raze trec
prin sticla cerului, mată,
dar știu să le adun, să le prelac
în nimburi durabile.

*

Vasile Petre Fati

LA OPTSPREZECE ANI...

La optsprezece ani pămîntul e frumos,
Cutremurat, deasupra stelele se miră.
Și murmurînd un vers neterminat,
Atingi grîiele cu mîna ca o liră.

Întîrziind acasă trece-o fată,
Metafore albastre ochii-i sînt.
Și ea, rîzînd în cercuri de culori,
Desface-n tine albe petale ca un vînt.

Lași gîndurile-n urma ta vuind,
Învălmășate cu miresme-amețitoare.
Și ziua se deschide de pe umeri,
Ca o manta căzîndu-ți la picioare.

Te-ntorci rîzînd. Și umbra iar
Îți poartă numele ca-n orice seară.
La optsprezece ani în cinstea ta
Din trunchiuri seve izbucnesc afară.

Întors tîrziu, nu te mai cearță-acasă,
Tu treci sub stele, stele numeri
Și crengi vibrînd în urma ta
Ca o iubită se apleacă peste umeri.

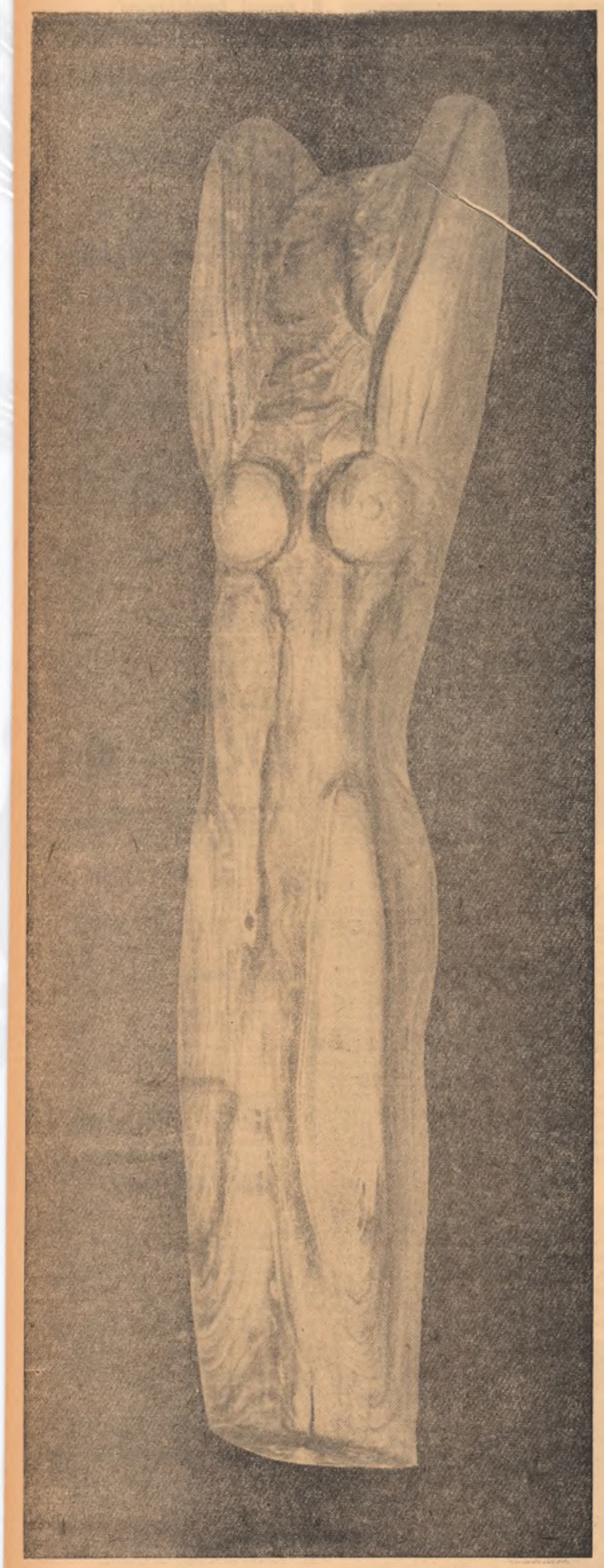

Sculptură în lemn de GH. APOSTU

Ne scriu corespondenții din cercurile literare

„...Ca un catarg de transoceanic pus să străbată nu suprafața mărilor, ci adîncurile pămîntului, acest faimos 4.L.D avea deasupra podului sondei, făcut din plăci de metal perforat ca un fagure, cabină cu pereți de sticlă, ca o punte ridicată deasupra dealurilor împădurite... Totul făurit la noi de inginerii și constructorii noștri, spre creșterea faimei țării, spre demonstrarea că grija față de om, față de condițiile lui de muncă, se înscrie ca unul din obiectivele de căpetenie ale societății socialiste..."

Aceste rînduri sînt reproduse din reportajul „4.L.D." publicat de Ioan Grigorescu în „Gazeta literară". Este vorba de instalația de foraj 4.L.D., construită de metalurgiștii de la uzinele „1 Mai" din Ploiești.

Constructorii de utilaj petrolier ploieșteni nu făuresc numai instalații de foraj ; ei au o bogată și diversă viață spirituală. Muncitorii joacă teatru în echipele de amatori, cîntă în orchestra semisimfonică, ori fixează în acuarelă și ulei aspecte din viața uzinei și a orașului lor. Mulți dintre salariații uzinei — majoritatea tineri muncitori — găsesc în munca și preocupările lor diurne o bogată sursă de inspirație, un neistovit izvor de poezie. Nu de puține ori ei reușesc să dea lucrări pline de farmec. Ospitalieră, publicația săptămînală a uzinei, „Metalurgistul", lansează deseori cîte un nume nou, sau publică în continuare un nume „consacrat".

Tînărul muncitor Radu Zaharia a publicat în nr. 242 din 9 august a.c. poezia „Așa se naște viața" și chiar la întîia lui poezie a izbutit să arate o reală sensibilitate.

Constantin Crăciunoiu — responsabilul cercului literar al uzinei „1 Mai" — scrie versuri și piese de teatru.

Pentru o piesă de teatru într-un act, recent a fost premiat la un concurs literar, organizat de Casa regională a creației populare. Chiar în numărul închinat zilei de 23 August, gazeta de uzină i-a publicat o poezie.

Un alt tînăr, dispecerul Galia Dumitru, și-a propus să scrie o carte despre uzină. De fapt, cîteva episoade din cartea aflată în lucru au și fost publicate în coloanele gazetei „Metalurgistul". Alte capitole ale ei au fost citite și discutate în ședințele de lucru ale cercului literar.

Adevăratul potențial artistic al cercului literar de la uzinele „1 Mai" Ploiești s-a verificat cu prilejul unui eveniment deosebit din viața culturală a constructorilor de utilaj petrolier. În luna august a acestui an a avut loc prima întrecere a brigăzilor artistice de agitație din secțiile uzinei. Rînd pe rînd s-au perindat prin fața juriului cele nouă brigăzi artistice de agitație. Membrii cercului literar au avut o mare satisfacție cînd pe scena concursului au fost recitate numeroase versuri și cuplete scrise chiar de ei.

Montatorul Vlad Dumitru a scris un cuplet pe care l-a recitat în cadrul spectacolului prezentat de brigada artistică de agitație de la secția montaj și în care a luat în răspăr apucăturile rele ale unui tovarăș de muncă. Sudorul Adam Nicolae a lucrat în deosebi pentru textul brigăzii secției cazangerie. Lăcătușul Trușcă Constantin a sprijinit în mod efectiv redactarea textului secției sape-foraj. Tehnicienii Enescu Eracle și Alter I au scris aproape în întregime scenariul brigăzii artistice de agitație de la secția montaj. Numai că aceste texte, cu vremea — cum e și firesc — își pierd strălucirea lor dintîi și se cer reînnoite, schimbate și aduse la evenimentul semnificativ al zilei. Din nou încep discuțiile — de cele mai multe ori contradictorii — din dorința de a găsi o rimă nouă și noi modalități de exprimare artistică a versurilor pe care brigăzile le așteaptă cu nerăbdare și curiozitate.

Acest repertoriu — care se cere a fi de actualitate, operativ, agitatoric și cu precădere, realizat la un nivel artistic cît mai înalt, este asigurat de cercul literar al uzinei. El își justifică astfel cu prisosință prezența în viața spirituală a marelui colectiv de muncitori, care făurește complicate și moderne instalații petroliere, dar care se simte apropiat și de fiorul și parfumul poeziei.

George Genoiu

NINA CASSIAN

PORTRET IN DEVENIRE: ADRIAN DOHOTARU

Voi lăsa acest portret neînrămat. Sînt convinsă că va trebui să revin, subliniind anumite trăsături, ștergînd altele, modificînd poate însăși expresia de ansamblu. (Va dispărea, poate, și ramura înflorită care completează portretul, dîndu-i o notă de vagă romanțiozitate.)

Citind versurile publicate de Adrian Dohotaru la rubrica „Un nume nou", precum și în alte pagini ale revistei „Luceafărul", am putut deduce, totuși, o personalitate lirică aparținînd tinerei generații de poeți din țara noastră, în ceea ce are ea mai pozitiv, și anume : orientarea către o tematică actuală (incluzînd aspectele etice și filozofice), claritatea ideilor și tonicitatea sentimentelor, expresia suplă și îndrăzneață.

Adrian Dohotaru folosește cu predilecție versul liber care, în cazul lui, nu reprezintă croiala mimetică a unei mode literare, ci veșmîntul necesar gîndirii lui poetice avîntate, asociative, înclinate spre metafora fastuoasă.

Aproape că nu găsim în producțiile acestea universuri închise, poezii cu contururi geometrice ; lipsește finisarea minuțioasă, perfecta punere în pagină. Dacă această caracteristică scutește poeziile lui Dohotaru de prețiozitate și răceală, îl expune, în schimb, pericolului unei insuficiente concentrări și organizări a materialului. Deocamdată, pericolul fiind mai mic decît avantajul obținut, nu fac decît să atrag atenția, fără alarmă, asupra necesității unei sporite stăpîniri a substanței (Un exemplu bun, în acest sens, îl constituie bucata „Expediția geologică").

La un tînăr poet, e mai greu să vorbești despre conceptele noi pe care le propune, întrucît acestea intervin după o însușire adîncă a concepției noastre despre lume, travaliu greu, intim și îndelungat care dă rezultate mai ales la maturitate. Dar tinerețea nu exclude posibilitatea unor descoperiri operate în universul înconjurător, datorate, de obicei, perceperii sensibile ascuțite. Adrian Dohotaru descoperă, astfel, „gustul unui surîs", „treptele caselor noastre, fierbinți de amurg", „erupția pură a muzicii", „orele" ca niște „inele subțiri de logodnă", iubirea „fără popasuri și armistiții", cîmpiile — „aeroporturi pentru culori și vînt". E inedită imaginea poetului „purtînd pe creștet, ca în Wilhelm Tell, *mărul de aur al soarelui". În schimb, alteori, poetul nu face nici un fel de descoperire, cînd recurge, din nepermisă comoditate, la exprimări ca „vise gata să zboare", „șantiere pline de soare", „zbuciumul de corabie-n plină furtună", „seva ce dă primăverilor viață", „văzduhul cu incendii de cîntec și lumină", „sirene țîșnind în văzduh".*

Gestul poetului e larg, leagă obiecte și sensuri, vorbește cu familiaritate inspirată despre cosmos și supradimensionează, prin interpretări pline de elan, priveliști curente.

De aceea, supără și moleșește adierea unor romanțiozități („terasele-s viori... la care cîntă muncitorii", „păduri întregi de zarzări și salcîmi") care transformă epitetul „liric" în varianta lui peiorativă „liricoidal". Calofilia și ponciful se cer izgonite fără cruțare.

Acestea sînt doar cîteva trăsături — o schiță de portret — sub care, însă, scriu cu emoție și certitudine : Poetul Adrian Dohotaru.

ADRIAN DOHOTARU

Un copil cîntă din frunză

Un copil cîntă din frunză
Și pădurile vin lîngă el să-l asculte în taină,
Înflorate ca de o boare de frumusețe și pace ;
Un copil cîntă din iarbă
Și stepele vin ca o liră piezișă în preajmă
Și i se așternă răsunînd la picioare.
Un copil cîntă din fluier
Și ciutele se întorc fremătînd prin regatul mirosmelor,
Cîntecul cald, limpezindu-l și înmulțindu-l în lacrimi.
Un copil cîntă din lacrimi,
Și ziua și-a strîns curcubeul de clipe în jur
Pe care se opriră toate privighetorile...
Un copil cîntă în lume,
Și armele amuțesc intimidate în mîini,
Iar oamenii, împrumutîndu-și surîsul,
Se opresc din front să-l asculte rușinați și tăcuți.

Adio periferiei

La demolarea vechiului cartier Țiclina din Galați.

Adio, dar, periferii de toamnă,
Columne înnegrite de funingini,
Ferestre de hîrtie, ziduri sumbre
Și trotuare, ca niște femei
Cerșind iubirea lîngă felinare.

Adio curcubeelor de foame
Care brăzdau albastrul pur al zilei,
Eu mă despart de voi cu bucurie
Ca apele de lanțurile lernii !
Azi păsările vin la alte streșini,
Orașul a pătruns pînă în cîmp ;
Plămînii mei sînt azi acești copaci
Prin care trec miresmele luminii ;
Clădirile în alb erup în lanț
Cu-antenele surîsului în vînt
Și seara cînd luminile se zbat
Ca mrenele prin valuri de-ntuneric,
Terasele-s viori la care cîntă
Cu mîini înnobilate — muncitorii.

Adio, dar, periferii obscure,
Spitale de microbi și de tristețe
Ca un amurg prelung și dureros.
V-ați scufundat imaginile-n ape
Și cheiurile voastre fumurii
Fluviul le-a strîns și le-a vărsat în mare !

Gest

Mă descalț ! Gheața civilă de care
Acum mă despart atît de banal
Mi-a puriat amintirea prin lume,
Orașele mele-au rămas cu tot vuietul lor tropical
Înscrise pe talpă ca în plăcile de pateton.

Mă descalț ! Gestul acesta pe care-l repet
Zilnic înainte de somn, îl vor face odată soldații.
Cizmele roase ca bolovanii de cîte drumuri
Au străbătut, vor rămîne în șanțuri —
Tăcute și reci monumente din luptă.

O ! Cît de bun și de cald va fi pămîntul atunci...
Să cutreieri o lume întreagă desculț
Și piciorul să-l scalzi în piraie lunare
Printre ierburi, în rouă și-n colb...

Soarele, dimineața, încălțînd
Ghetele noastre ușoare și moi,
Va trece pe drum mai departe, prin noi.

Întîlnire

O clipă numai și-am simțit că-n noi
Se prăbușî lumina imens ca o cascadă ;
Cu ochii mă atinse iubirea, balansînd
Incendiul de ferestre și plopi din stradă-n stradă...
Părea că lumea-n aer se revărsa mai viu,
Rotindu-și împrejuru-mi sistemele solare
Și timpul ca o ceață se depărta de noi,
Lăsîndu-ne pe unul în celălalt drept zare.

Atunci ne cunoscurăm și am simțit urcînd
Păduri întregi de zarzări și de salcîmi prin mine
Și sufletu-mi rămase sublim descumpănit
Ca piețele lăsate, în treceri, de mulțime.

În hohot de mirezme cîmpia ne-a vegheat
De-atunci îmbrățișarea, sărutările, ora
Și rîsul nostru peste tristețe aruncat
Își desfășoară-n arbori și-n vînturi aurora.
Venind prin generații din echinoxuri reci,
Ca un răspuns îndată rostit la o chemare,
Deasupra, peste vreme,-ntîlnirile de azi
Întind albastre poduri zburătoare.
E-aproape ora-n care, ținîndu-ne de mîini,
Multiplicînd iubirea din gînduri către astre,
Vom pune-mbrățișarea ca un ecuator
Acestui glob, fierbinte prin inimile noastre.

MIHU DRAGOMIR

POȘTA REDACȚIEI

J. Firuță : Faptele cuprinse în schița „Olteanul" nu sînt lipsite de interes. Relatarea lor este, însă, searbădă și deci neconvingătoare. S-ar părea că d-ta încă nu ți-ai pus în vreun fel problema limbii literare, iar unele preocupări în acest sens sînt cu totul eronate, ca de exemplu, transcrierea limbajului „oltenesc" în modul : „De șe dom' șăf ?". Convertirea finală a personajului nu este justificată de comportarea lui anterioară.

Corneliu Bucuium : Pentru o lucrare cu caracter psihologic, mijloacele literare sînt prea modeste. Unele transcrieri ale limbii vorbite au oarecare savoare. Atenție, însă, la metafore. După ce „stelele se iviră ca niște cercei de lumină, împrăștiind puțin cîte puțin pînza nopții" nu prea mai merge, la numai două rînduri distanță, imaginea : „luna-i un ciob de blid, iar stelele boboci de rață".

Nicolaie Popeneciu : De ce trebuie să ne luăm subiectele din Texas ? În jurul d-tale există subiecte pe care le cunoști, fără îndoială, mult mai bine. Ocupîndu-te de ele, sîntem siguri că și stilul va deveni mai suculent. Acum are multă „rărîtură".

Al. Dragomir-Făgețeanu : Dintre cele trei povestiri, „Profesia de bază" ni s-a părut a fi cea mai închegată. În celelalte se apelează prea insistent la melodramatic și aceasta le conferă ceva artificial. Asupra „Profesiei de bază" vom reveni.

Florea M. Costache : Cu greu se poate găsi un om care să nu aibă ce povesti celorlalți din propria lui viață. Amintirile nu se pot baza, însă, ca literatură, numai pe interesul prezentat de fapte. Credem că nu mai este nevoie să ne referim la exemple cunoscute de toți. D-ta scrii cursiv, dar nici aceasta nu este deajuns. În privința proiectelor, credem că este mult mai indicat să vă îndreptați către teme de actualitate. Profesia d-tale oferă destule prilejuri de cunoaștere a oamenilor.

S. Vasile : Ai atacat o temă care a cunoscut pînă acum opere de mare intensitate. Comparația cu ele se impune de la sine și nu poate fi în favoarea povestirii d-tale. Așteptăm altceva.

N. Rădvan : Morala „Împăcării" e dubioasă. Stilul, de asemenea. Poate că d-ta ai vrut să vorbești despre dragoste, dar a ieșit cu totul altceva. Un exemplu, la întîmplare : „Dar încetul cu încetul, nu știu dacă tot din întîmplare, dar tot ca din întîmplare, se întîlneau mai des. Platonia însă tot continua. Și astfel pînă într-o zi cînd el termină, dar nu cu ea, ci cu facultatea. Deși Cornelia continuă să-i rămînă prezentă în visurile lui, atît cele de veghe, cît mai ales cele de noapte, valurile vieții însă îi îndepărtară fizicește". Pe tonul acesta se desfășoară întreaga povestire, presărată și de maxime, ca : „Omul însă-i om. Prin vine îi curge sînge, nu bragă" etc. Din asemenea elemente nu se poate înjgheba o lucrare literară.

Nicolae Maftei : Este într-adevăr o scenă de viață, plină de semnificații. Lucrarea ar mai trebui să fie, însă, curățată de unele facilități de stil.

Alexandru Constantinescu : Dacă într-adevăr, ești elev în clasa a V-a elementară, faptul de a fi scris o piesă în două acte este mai mult decît meritoriu. Mai ales că piesa nu este lipsită de oarecare simț dramatic. Din păcate, d-ta nu cunoști epoca despre care ți-ai propus să scrii și de aceea apar numeroase confuzii și situații nerosimile. Poate că ar fi mai bine să încerci deocamdată să scrii despre viața d-tale de elev, și a altora. Lasă teatrul pentru mai tîrziu, fără a înceta însă să te preocupi de el, ca cititor și spectator. Mai trimite.

Ene Stanciu : „Portretul" ni se pare compus din culori care nu se armonizează. Sînt și locuri comune, și „neobișnuite", amestecate cu dorința de a impresiona cu orice preț. Dacă povestirea ar fi fost condusă cu mai multă simplitate, ar fi cîștigat.

Gh. Scorilu : Tipul țăranului care vrea să fie „tot pe a lui" este destul de bine creionat. Povestirea nu are însă un conflict propriu-zis și se bazează mai ales pe discuții, nu întotdeauna esențiale.

Ovidiu Berbece : „Cununia cu belșugul" este scrisă într-un stil voit literar, cam artificial : „Cum stăteau față în față, tatăl și feciorul păreau un dîmb față de un munte. Totuși, amîndoi aveau aceiași ochi albaștri ca vioreaua cîmpului". Ce rost are aici acest „totuși", ca de altfel și referirea la culoarea ochilor ? Poate că asemenea observații par nelalocul lor în analiza unei proze, dar limba literară își are cerințele ei și n-o putem lăsa pe seama viitorului. D-ta pari a avea o înclinație către literaturizare, și aceasta sufocă de multe ori literatura.

Roșu Sava : Totul este redactat cam în stilul unui modest „cursiv" de ziar. Regretăm, deoarece faptul merita o tratare ceva mai literară.

N. Bujor : Dacă personajul nu avea calificarea necesară, și nici nu lucrase vreodată în domeniul respectiv, cum putea totuși să facă față, dintr-o dată ? Doar nu era vorba despre un simplu efort fizic, o muncă brută ! Din această cauză, transformarea se oprește la jumătate, rămîne numai în stadiul de dorință, ceea ce este mult, dar nu totul. Povestirea ar trebui să fie rescrisă, bineînțeles, dacă socotești că observația noastră are temei.

Mircea Constantinescu : Prețios și mai ales confuz. D-ta vrei să descrii o zi la plajă și ne oferi asemenea fraze : „Craiul zilei, de pe podiumul său înalt, indică cu bagheta-i măiastră din eben, „tonalitatea" zilei : „Scherzo". Cu alte cuvinte, soarele are o baghetă de abanos (cum de n-au observat-o astronomii ? Poate o vor descoperi acum, în anul „soarelui calm" !) cu ajutorul căreia... arată o tonalitate ! Cu bagheta e greu să arăți tonalitatea, chiar în ghilimele, mai ales cînd această tonalitate este de fapt, un tempo, și mai ales cînd cuvintele nu se leagă deloc între ele.

Ioan Micu : Este posibil ca faptul relatat de d-ta să fie adevărat, dar a judeca în felul acesta fenomenul literar este, în orice caz, o dovadă de simplism. Poate că ar fi fost mai bine să privești totul din punctul de vedere al redactorului respectiv, ceea ce ar fi subliniat mai puternic, prin negativ, intențiile d-tale pozitive.

Radu Simionescu : Notele scrise în timpul excursiei la Iași, reflectă și spirit de observație, și preocupare pentru stil. Ele nu sînt, însă, literatură, în sensul pe care îl cunoști și d-ta.

C. C. Dancu : Se cer scrise de un scriitor. Faptele sînt extrem de interesante.

Sivan Maximilian : Ne amintim că v-am mai răspuns. Sînt prea multe pasaje de „poetizare" la modul minor : „Și de alături, din izvorul ce țîșnea din stîncă, în limpezimea-i profundă luai apă... E primul meu pahar de apă dat „Ei". Sau : „Lumina zorilor, destrămată din noapte trezi ochii cu reflex de topaz de alături. Își întinse pudic rochița de purpur, pe picioarele de mimoză, roșii... Și-n glas de rouă : — Spune-mi, dragă, o poveste, ceva de cînd erai plutaș". Ne îndoim că un plutaș vorbește în genul acesta... Apoi, imaginile nu pot fi alcătuite din elemente străine unul de altul : „Își înclină capul de afroditâ și-și leagă părul de corb cu o basma albastră, apoi își unse picioarele lungi și bronzate cu nivea și se așează culcată pe un buștean înclinat, sub bătaia dogoritoare a soarelui". Afroditâ, corb, nivea, buștean, — parcă distanțele sînt prea mari între noțiuni... Celelalte două schițe au aceleași defecte.

Stancu Coteneanu : Schița e lacrimogenă și vădește necunoașterea perioadei respective. Iar stilul... Oricît de amarnic ar plînge un personaj nu credem că poate fi prezentat astfel : „Plîngea zi și noapte. Ochii i se duseseră în fundul capului, iar orbitele se căscau ca niște găvane negre din care curgea la nesfîrșit apă caldă." Efectul este opus celui scontat.

I.G.I. : Sînt teme morale, îmbrăcate la repezeală în subiecte descusute. Prezentarea e neglijentă. Dăm un singur exemplu : „El mergea automat, ținînd instinctiv tactul pașilor ei. După un timp, Mioara se opri, simțind după tremurăturile corpului frămîntarea lui. La început crezu că aceste tremurături sînt o formă de manifestare a fericirii, dar se izbi de tăcerea din ce în ce mai adîncă". Lăsăm de o parte „manifestarea fericirii", dar, din moment ce eroul tăcea, cum putea deveni tăcerea lui „din ce în ce mai adîncă" ? Tăcerea se putea cel mult prelungi, nu adînci. Asemenea fraze se pot întîlni la tot pasul, în schițele pe care ni le-ai trimis.

George Georgescu
la 75 de ani

„TE ARIPASE INSPIRAREA SĂ ATINGI ÎNALTE CULMI"

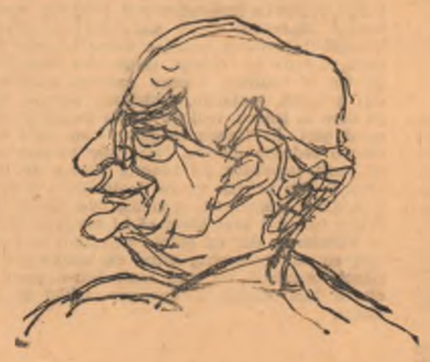

Desen de SILVAN

VALERIU RÎPEANU

Artist fericit *am putea spune despre George Georgescu. Şi, într-adevăr, nu am greşi. A cucerit de timpuriu reputaţia şi faima internaţională, la care alţii ajung după mulţi ani de trudă.* Artist fericit, *pentru că timp de decenii a mers din succese în succese, din culme în culme.* Artist fericit, *pentru că la vîrsta cînd alţii depun obosiţi bagheta şi trăiesc din laurii tinereţ el se avîntă temerar spre alte zări. Şi totuşi am pune prea puţin. Pentru că există şi succesul care, deşi cucerit prin muncă, nu îşi depăşeşte epoca şi nici nu aduce, practic, nimic la progresul artei.*

Succesul lui George Georgescu nu este unul dintre acestea. Lui, cultura românească îi datorează mai mult decît un şir de interpretări sublime ale unor capodopere ale muzicii universale. Lui, cultura românească îi datorează mai mult decît încîntarea pe care tălmăcirile din arta celor mai mari compozitori le-a dat şi le va da celor ce le ascultă cu emoţia cuvenită. Pentru că George Georgescu se numără printre cei ce ne-au prilejuit descoperirea imenselor resurse creatoare şi artistice ale poporului nostru.

Şi el a arătat lumii că poporul romîn este apt să înţeleagă şi să tălmăcească la nivelul perfecţiunii tot ceea ce omenirea a produs mai frumos, de-a lungul veacurilor, pe tărîmul muzicii. Beethoven, Ceaikovski, Brahms, Richard Strauss, Haciaturian şi-au dovedit de atîtea ori, în ultimele decenii, în faţa lumii, geniul lor şi pentru că un romîn, *George Georgescu, i-a interpretat cu neasemuită măiestrie. Astfel cred că trebuie privit locul său în istoria culturii noastre.*

Complexă personalitate, George Georgescu a ştiut să fie mereu contemporan, *deşi seva artei lui venea din respectul pentru valorile clasice ale muzicii. I-au fost străine extravaganţele şi nu le-a acordat creditul talentului său. S-a apropiat numai de ceea ce înaintaşii şi contemporanii au creat mai desăvîrşit. Recunoaştem în această atitudine respectul adînc pentru arta adevărată. George Georgescu ne-a învăţat, chiar numai prin simpla alegere a repertoriului său, să deosebim arta eternă de ceea ce este perisabil, de ceea ce corespunde gustului momentan, dar nu-i sortit să reziste timpului. Aceasta este arta pe care maestrul a promovat-o cu consecvenţă. Se vorbea, cu mulţi ani în urmă, de parcimonia cu care George Georgescu introducea în repertoriul său prime audiţii. Spirit conservator, vor spune cei obişnuiţi să se grăbească. Nu! Pentru că George Georgescu s-a dovedit mereu receptiv la ceea ce este* nou. *Dar i-a dat girul numai atunci cînd a avut certitudinea că noul acesta reprezintă un fapt autentic de artă. Nu goana după valorile sigure, consacrate, i-a caracterizat cariera, ci respectul pentru arta majoră a timpului său şi a epocilor trecute. A ştiut „să meargă, cînd secolul n-a stat". De aceea îl stimăm, pentru că şi-a respectat arta, pentru că n-a făcut concesii grabei şi improvizaţiei, pentru că a ţintit mereu mai sus şi pentru că şi-a realizat această dorinţă. L-am văzut cu toţii dirijînd (pentru a cîtea oară!) simfonia a V-a de Beethoven. Am încercat vreodată vreunul dintre noi sentimentul că obişnuinţa, rutina, conduce bagheta lui Georgescu? Am avut o clipă măcar iluzia că dirijorul împlineşte un act mecanic? Nicidecum. L-am văzut şi l-am simţi în fiecare clipă transfigurat, trăind bucuria muzicii adevărate, comunicîndu-ne-o nouă, celor din sală.*

George Georgescu a împlinit şaptezeci şi cinci de ani. Vîrsta aceasta l-a aflat, ca şi pe alţi mari confraţi ai generaţiei sale, cu bagheta în mînă, stăpîn, ca şi în tinereţe, pe arta sunetului, stăpîn al muzicii. Şi, mai presus de toate, l-a aflat alături de poporul căruia George Georgescu a înţeles că i se cuvin toate marile cuceriri ale muzicii universale.

Muncitor neobosit, George Georgescu dă celor tineri un exemplu de tenacitate şi dăruire în slujba artei adevărate. Îl urmărim şi acum la pupitru: masiv, calm, aruncînd la început o privire iscoditoare şi caldă sălii, măsurînd cu siguranţă orchestra, încurajînd-o parcă din ochi, transmiţîndu-i de la început încrederea şi stăpînirea sa. Îi urmărim gesturile pline de măreţie, îi admirăm energia şi vitalitatea. Cînd, la sfîrşit, transfigurat, lasă bagheta şi vedem cele cîteva cute adînci care i-au brăzdat obrazul în timp ce noi ne-am lăsat purtaţi pe aripele armoniei, înţelegem că omul acesta trăieşte cu adevărat aria sa, că o simte şi i se dăruie. Şi mai înţelegem că numai astfel artistul devine într-adevăr mare, înfruntă clipa.

CRONICA DRAMATICA

FEBRE

de HORIA LOVINESCU

pe scena Teatrului Naţional

Preocuparea statornică a lui Horia Lovinescu de a surprinde în imagini pregnante procesul apropierii intelectualităţii noastre cinstite, formate mai ales în anii dinaintea Eliberării, de lupta întregului popor pentru construirea unei lumi noi, se continuă şi în ultima sa lucrare, piesa „*Febre*" — a cărei premieră a prilejuit deschiderea stagiunii la Teatrul Naţional.

De data aceasta procesul este urmărit pe un plan superior, în cadrul unor situaţii noi, care ar fi putut duce la aprofundarea profilului intelectualului din zilele noastre, la aprofundarea acelor trăsături de caracter care afirmă apariţia şi consolidarea unei conştiinţe socialiste.

Protagonistul este un medic tînăr, provenit din mediul ţărănesc, dar căsătorit din dragoste cu fiica unui negustor de sănătate, preocupat mai mult de creşterea averii sale, decît de soarta bolnavilor din clinica al cărei patron este. Tînărul medic, cu o conştiinţă neviciată încă de patima averii, părăseşte casa acestuia şi, împins de ambiţia unei demnităţi fără scop precis, se autoexilează, demonstrativ, într-un foarte îndepărtat sat de pescari din delta Dunării. Aici vine într-un contact brutal cu o lume necunoscută lui, sălbăticită de mizeria neagră în care a fost ţinută de către regimul burghezo-moşieresc.

Acţiunea începe, de fapt, în anul 1947. În satul de pescari se află doar trei comunişti, care, din primele zile, îl solicită să se alăture eforturilor depuse de ei în vederea unei transformări radicale a vieţii pescarilor. Cu arta sa recunoscută, Horia Lovinescu zugrăveşte convingător drumul complicat străbătut de medic pînă la înţelegerea menirii sale, în primul rînd aceea de cetăţean al unui stat aflat la cei dintîi paşi în opera de creare a unei societăţi noi, socialiste.

Astfel se petrec lucrurile în partea întîia a piesei, şi episoadele descrise de dramaturg au darul să reînvie veridic atmosfera satului de pescari din acea vreme, mentalitatea înapoiată care domnea aici, strădaniile celor trei comunişti, şi, în primul rînd, ale muncitorului constănţean Frîncu, trimis de partid la Starighiol pentru instaurarea unui climat de viaţă nou, în sfîrşit, cum spuneam, apropierea medicului Toma de lupta comuniştilor din sat, antrenarea lui pasionantă şi convins deliberată în acţiuni care fac din profesia sa o datorie socială, cetăţenească. Este drept că procesul, ca atare, nu apare îndeajuns de adîncit, autorul rezumîndu-se mai ales la aspectele lui expozitive. Dar arta dramaturgului izbuteşte să pună pe fiecare episod pecetea autenticităţii.

În partea a doua a piesei, în care ne-am fi aşteptat să întîlnim tocmai acele date menite să evidenţieze pregnant şi convingător aprofundarea procesului de transformare, pe planul conştiinţei, a amintitului medic, asistăm surprinşi la complicarea conflictului cu elemente exterioare problemei aflate în discuţie şi, în ultimă instanţă, pe cît de nejustificate, pe atît de false. Astfel centrul de greutate al conflictului se deplasează, în mod cu totul ciudat, pe umerii firavi ai capricioasei soţii a medicului, Neli, care l-a urmat, într-un acces de spontaneitate a sentimentelor, în izolatul sat pescăresc. Şi lucrurile se desfăşoară, cu unele neînsemnate deosebiri, la fel ca în falsele conflicte din piesele lui Everac sau Dorel Dorian.

Respectiv, trăsăturile de caracter tipic mic burgheze ale soţiei medicului răbufnesc cu înverşunare şi îi creează acestuia nenumărate complicaţii.

La început, lumea în care a venit o înfricoşează pe eroină, apoi izbucnesc plictisul, angoasa, nu înţelege, şi nici nu vrea să înţeleagă nimic din tot ceea ce se petrece cu soţul ei, din ceea ce face el, în sfîrşit, îl părăseşte, se întoarce la Bucureşti, îl înşeală, vrea să divorţeze, el o iartă şi o aduce înapoi etc., etc. Satul întreg, inclusiv Frîncu, devine şi el preocupat de soarta ei, de frămîntările medicului Toma, care nu poate să uite, urmează reproşuri brutale, accese de gelozie întîrziată, şi tot conflictul se deplasează, cum spuneam, în cu totul altă direcţie decît cea logică şi firească. Iar cînd „cuconiţa" dă unele semne de purificare morală şi de înţelegere a misiunii soţului ei, vine o epidemie de febră tifoidă căreia eroina noastră îi cade victimă, pentru ca melodrama să fie încoronată după toate regulile genului. Bineînţeles, la Horia Lovinescu, spre deosebire de felul cum se desfăşoară lucrurile în piesele lui Everac şi Dorian, această melodramă se resimte pozitiv, dacă se poate spune aşa, de talentul deosebit al dramaturgului, care împiedică melodrama să alunece în vulgar şi mediocru. În esenţă, însă, concluzia rămîne neschimbată. E o evidentă fugă din faţa realităţii nu îndeajuns de bine cunoscută, o retragere de pe poziţii înaintate, pe altele, bătătorite, facile. Din acest punct de vedere, *Febre* nu constituie un succes al dramaturgului, cu toate premizele existente în prima parte a piesei, şi ea rămîne sub nivelul posibilităţilor afirmate de Horia Lovinescu în opere solide, remarcabile tocmai prin arta cu care a ştiut să ne zugrăvească conflicte profund contemporane.

Nu putem să nu subliniem, însă, ca o reuşită a scriitorului şi în această piesă, creionarea sigură a unor portrete veridice de oameni înaintaţi, cu o frumoasă şi nobilă fizionomie, cum sînt comunistul Frîncu, sau Anca, soţia învăţătorului Mereş. Apoi autenticitatea şi pitorescul unor portrete abia schiţate, ca acelea ale lui Danilov, Mereş, Simion, Piroşca, Moş Elizei, Aculina etc. După cum nu putem să nu recunoaştem izbutita portretizare a lui Neli.

Febre este mai puţin o piesă de teatru, aşa cum ne obişnuise, pînă acum, Horia Lovinescu, afirmat ca adept al respectării legilor clasice ale genului; spectatorul se află în faţa unui scenariu de evidentă factură cinematografică — aceasta datorită şi faptului că subiectul abordat a fost tratat de dramaturg, iniţial, cu mijloacele specifice cerute de arta filmului, în vederea unui film. Este vorba de o suită de tablouri, asemănătoare secvenţelor cinematografice, unele doar de cîteva replici, fapt care înlesneşte risipirea atmosferei, şi îngreunează menţinerea unui ritm consecvent, mai ales atunci cînd tensiunea dramatică creşte.

Slăbiciunile din punct de vedere arhitectural, pe care le prezintă piesa, nu puteau, firește, să nu dea multă bătaie de cap regizorului şi chiar şi actorilor. Tocmai de aceea subliniem, în mod deosebit, meritul lui Miron Niculescu, care a reuşit totuşi să ne înfăţişeze un spectacol de o frumoasă ţinută artistică. Fiecare episod în parte este lucrat cu o remarcabilă migală, atmosfera satului de pescari reconstituită admirabil, ca şi pitorescul tipurilor. Întregul spectacol se bucură de un ritm susţinut, evoluţia acţiunii, a conflictului, gradate şi nuanţate cu fineţe.

Succesul înregistrat de regizorul Miron Niculescu, îndreptăţeşte, o dată mai mult, dorinţa exprimată de noi, într-un articol trecut, ca tinerii regizori să se bucure de toată încrederea, dar şi de tot sprijinul conducerii Teatrului Naţional. Şi să sperăm că acest început nu va rămîne şi singurul, deşi, în asprele autocritici pe care şi le-au făcut şi directorul Naţionalului şi primul regizor al teatrului, despre acest lucru nu s-a spus nici un cuvînt. Avem însă răbdare.

La reuşita spectacolului contribuie şi scenografia datorită lui Miron Niculescu şi Al. Brătăşanu, simplă, sugestivă, plină de poezie, cu excepţia momentului în care ni se înfăţişează, destul de naturalist, gardul dispensarului. Evocatoare, bine gîndită, ilustraţia muzicală semnată de Ştefan Niculescu.

O bună echipă actoricească serveşte textul scenariului şi intenţiile regizorului, cu o artă demnă de prima scenă a ţării.

În rolul greu, — întins pe toată durata spectacolului, complicat de dramaturg în dorinţa de a da o aparenţă modernă desfăşurării acţiunii, — al medicului Toma —, Septimiu Sever reuşeşte să se impună spectatorilor, care îl răsplătesc cu meritate aplauze. Actorul afirmă încă o dată maturizarea sa artistică şi, — sperînd că va înţelege dorinţa noastră de a evita tot mai mult o anume afectare a glasului în rostirea unora dintre replici — sîntem convinşi că ne va oferi în viitor creaţii tot atît de frumoase în piese originale. Cu condiţia, bineînţeles, ca şi dramaturgii noştri să-i ofere roluri frumoase, înfăţişînd cu adevărat oamenii zilelor noastre. Şi pot fi convinşi că au şi în Septimiu Sever un interpret aşa cum şi l-ar dori.

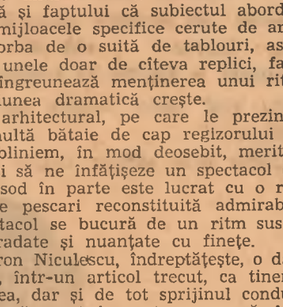

Bine şi-a înţeles rolul Emil Liptac, înfăţişîndu-ne convingător figura unui muncitor comunist care se dăruieşte cu toată fiinţa sa luptei pentru biruinţa noului în viaţa noastră. Evitînd unele posibilităţi de schematizare, pe care rolul le oferea de altfel, Emil Liptac a conturat chipul unui romantic, al unui pasionat; prezenţa sa în scenă are ponderea dorită.

Aceleaşi lucruri se pot spune şi despre jocul actorului Matei Alexandru, unul din cei mai înzestraţi din generaţia tînără a Naţionalului. La realizarea atmosferei satului de pescari îşi aduc o preţioasă contribuţie tinerii şi foarte talentaţii Dem Rădulescu şi Draga Olteanu, de fiecare dată atît de autentici şi de cuceritori, apoi Chiril Economu, Nelly Dordea, Ion Iliescu, toţi foarte buni.

Un frumos succes al carierei sale îl înscrie, cu acest prilej, Raluca Zamfirescu, actriţă căreia socotim că pe nedrept nu i s-a acordat o mai mare încredere de către regizorii Naţionalului. Interpreta Ancăi aduce pe scenă prospeţimea şi gingăşia unui frumos caracter de om tînăr, devotat luptei iniţiate şi conduse de comunişti pentru o patrie socialistă, înfloritoare. Jocul ei conferă rolului lirism şi puritate, face să transpară cu fineţe încercările grele la care a obligat-o viaţa, drama pe care o trăieşte şi care afectează dureros existenţa ei, năzuinţa spre fericire personală.

Împreună cu Septimiu Sever, Raluca Zamfirescu, creează, în scena Histriei, unul din cele mai emoţionate momente ale spectacolului.

În sfîrşit, ne face plăcere să ne oprim asupra remarcabilei creaţii pe care o realizează această talentată actriţă care este Marcela Rusu — în rolul Neliei. Cu o artă pe care o aplaudăm din toată inima, actriţa ne înfăţişează, sugerînd cele mai fine nuanţe, chipul unei tinere răsfăţate în luxul marii burghezii, tandreţea sentimentelor unei soţii îndrăgostite, tristeţea, neînţelegerea, spaima fiicei de burghez în contact cu viaţa aspră a celor mulţi, deruta femeii alunecate pe panta descompunerii morale, suferinţa pricinuită de remuşcări, tendinţa sinceră spre îndreptare, în sfîrşit, delirul dinaintea unui tragic sfîrşit şi sfîrşitul acesta. Totul redat cu o mare emoţie, într-o excepţională interpretare.

Dinu Săraru

PETRU COMARNESCU

EXPOZIŢIA C. PILIUŢĂ

Trei cutii cu răsaduri pe o masă şi un ceas mare de perete — acesta este subiectul, simplu şi atît de grăitor, al unuia dintre tablourile aflate în cea de a doua expoziţie personală a pictorului C. Piliuţă. O metaforă poetică, redată viu şi sintetic, prin care se sugerează rodnicia vieţii şi timpul, care măsoară toate, avertizează şi se bucură cînd poate fi depăşit.

Imaginea aceasta este simbolică pentru însuşirile şi orientarea tînărului pictor, care şi în alte compoziţii sau portrete a făcut dovada că poate fi un pictor de idei cu largi şi semnificative implicaţii. Ne gîndim la „Pălmaşul" — lucrat acum vreo cinci ani şi aflat astăzi la Muzeul din Constanţa. Aici pictorul amintea, prin chipul unui om, atît suferinţele cît şi revolta răsculaţilor de la 1907, dar totodată şi nădejdea în alte vremuri. Nădejdea flutura şi în privirile omului chinuit, dar şi printr-o floare adusă ca un sol al viitorului în acest tablou foarte emoţionant. Şi mai emoţionantă încă a fost compoziţia, pictată ceva mai tîrziu şi prezentată la una din Expoziţiile de stat, înfăţişînd un răsculat, care, pătrunzînd în salonul conacului, aşează toporul pe pian şi apasă pentru prima dată în viaţă pe clapele instrumentului, uimit de acest instrument şi de sunetele lui, de care fusese ţinut departe pînă atunci, ca şi de toate bunurile vieţii şi ale culturii.

Fireşte că un artist care reuşeşte să ajungă la o asemenea oglindire a realităţii şi să-i accentueze sensul prin metafore poetice, sau prin situaţii dramatice, punînd în operele sale atît inteligenţa cît şi inima sa, făcînd pe privitor să se emoţioneze, dar şi să gîndească spornic — nu poate fi salutat decît cu bucurie şi cu încredere. Şi, într-adevăr, dintre tinerii pictori, Piliuţă a avut parte dintru început de aprecieri şi preţuiri generoase. Folosim termenul „generos" pentru că unii dintre cei care l-au apreciat de la începuturile sale l-au judecat pe artist nu numai prin ceea ce a realizat el, dar şi prin ceea ce putea realiza în viitor, acordîndu-i un credit foarte larg.

Creditul era în mare măsură justificat de unele înfăptuiri şi mai ales de însuşirile vădite ale pictorului: un desen cu o linie foarte sensibilă şi plină de nerv, cu ajutorul căreia el poate construi oameni expresivi — uneori adînc interiorizaţi şi cu adevărat vii, pe care nu-i poţi uita; un dar de a compune sintetic, ingenios şi cu interpretări inedite, ajungînd la situaţii dramatice, la acţiuni dinamice, la simboluri zguduitoare sau puternic sugestive; în fine, un colorit adeseori cald, vibrant, legat de lirismul şcolii noastre de pictură.

Totuşi, alături de aceste calităţi hotărîtoare pentru creaţia picturală, pe mulţi i-au nedumerit şi nemulţumit mai cu seamă două aspecte din activitatea lui Piliuţă. Mai întîi, viziunea sa prea restrînsă faţă de realităţile majore ale contemporaneităţii şi chiar faţă de ceea ce, uneori, însuşi artistul vestea că poate oglindi. Dacă amintitele compoziţii valorificau artistic probleme sociale de mare însemnătate, alte compoziţii şi chipuri se rezumau la aspecte mărunte de viaţă particulară şi aduceau personaje de loc caracteristice epocii în care trăieşte artistul, ba şi acestea plutind în stări sufleteşti definitorii doar pentru boema de odinioară şi cîtuşi de puţin valabile pentru epoca de mare avînt revoluţionar a socialismului. Un aer vetust, oameni bătrînicioşi şi consumaţi zadarnic de viaţă, o tristeţe măruntă şi prozaică stăruia în unele picturi şi desene, vădit nereprezentative pentru timpul său şi pentru inteligenţa şi aspiraţiile esenţiale ale artistului. Al doilea fapt care nemulţumea era acela că, în unele compoziţii şi portrete inspirate de făuritorii socialismului, (compoziţiile cu oţelari sau cu alţi muncitori şi muncitoare) sau de luptele din trecut ale clasei muncitoare (unele din compoziţiile cu deţinuţii de la Doftana, eliberaţi în 1944), tratarea figurilor avea uneori ceva straniu, neveridic, forţat. În asemenea lucrări, dorinţa de expresivitate patetică, manifestă la pictor, era stînjenită de abuzul de experimente şi manierisme, care, în loc să îmbogăţească mesajul temei, ca în alte cazuri, îl sărăcea, ducîndu-l la un caricatural opus intenţiilor.

Noua expoziţie a lui Piliuţă păstrează dovada însuşirilor sale şi a redus mult din viziunile nereprezentative, în favoarea altora, pline de prospeţime, luminozitate, ingeniozitate autentică. Pictorul ne convinge mai departe că poate fi un iscusit portretist (portretul lui Tudor Arghezi şi al regizorului Val Mugur, al unor colectivişti — care cam seamănă totuşi între ei, nefiind îndeajuns de individualizaţi — şi autoportretele), că pînă şi în interioare, naturi moarte şi flori, poate exprima sentimentele sau stări sufleteşti contemporane şi vehicula idei majore. Reamintim compoziţia „Primăvara şi timpul" cu acele răsaduri şi cu ceasul. Darul său de a sugera printr-o atmosferă „fizică" atmosfera sufletească, sau poezia visării constructive îl dovedesc acel interior larg şi cu linii dinamice, în care predomină o glastră cu flori în primul plan, sau faţa de masă pe care a rămas o floare şi bogata serie de flori vii care simbolizează şi cîntă frumuseţea vieţii.

În totul, însă, expoziţia nu aduce — ca viziune şi mijloace de expresie — un spor vădit faţă de ceea ce dovedise mai înainte Piliuţă. Compoziţia „Doftana, 1935" ar fi putut fi şi mai viguros tratată, spre a oglindi mai viu mesajul. Portretul lui Tudor Arghezi, cu vădite însuşiri caracteristice, putea fi încă mai adîncit.

Multe lucrări vestesc mai departe drumuri făgăduitoare. Peisajele, care apar mai rar în opera lui Piliuţă, au însă nevoie de adîncire şi — curios — ele emană mai puţină „atmosferă" sufletească decît interioarele sau naturile moarte. Piliuţă pare a fi pictorul oamenilor şi al urmelor ce le lasă peste tot omul, şi mai puţin al naturii — ceea ce nu este deloc un dezavantaj faţă de cerinţele artei contemporane, care pune accentul pe om şi pe înfăptuirile lui revoluţionare.

Multe lucrări se resimt din pricina grabei cu care au fost făcute. Pictorul are nevoie de o mai organică şi concentrată corelare a însuşirilor excepţionale ce le are, pentru a construi mai susţinut personajele şi scenele (desenator, el neglijează construcţia care măcar în subsidiar trebuie susţinută de desen, fie el creat pictural şi nu sculptural) şi pentru a îmbogăţi atmosfera peisajelor şi naturilor moarte. Tocmai pentru că el gîndeşte şi dispune de însuşiri deosebite, este obligat să dea mult mai mult, să creeze mai temeinic, cu mai multă muncă şi meditaţie.

Conştient de îndatoririle sale, la vernisaj, expozantul a mărturisit în faţa celor prezenţi, în scurtul cuvînt inaugural, că dorinţa sa este de a mulţumi timpul în care trăieşte şi că-şi ia angajamentul de a munci şi mai serios, spre a se dezvolta mai mulţumitor, astfel ca viitoarea expoziţie personală să fie mai concludentă. Cu aceeaşi încredere în posibilităţile sale şi cu un regret că o depăşire mai vădită a întîrziat să se manifeste la actuala expoziţie, totuşi nici ea neglijabilă, îi urăm artistului să-şi ţină pe deplin cuvîntul. Timpul se bucură, cînd poate fi depăşit!

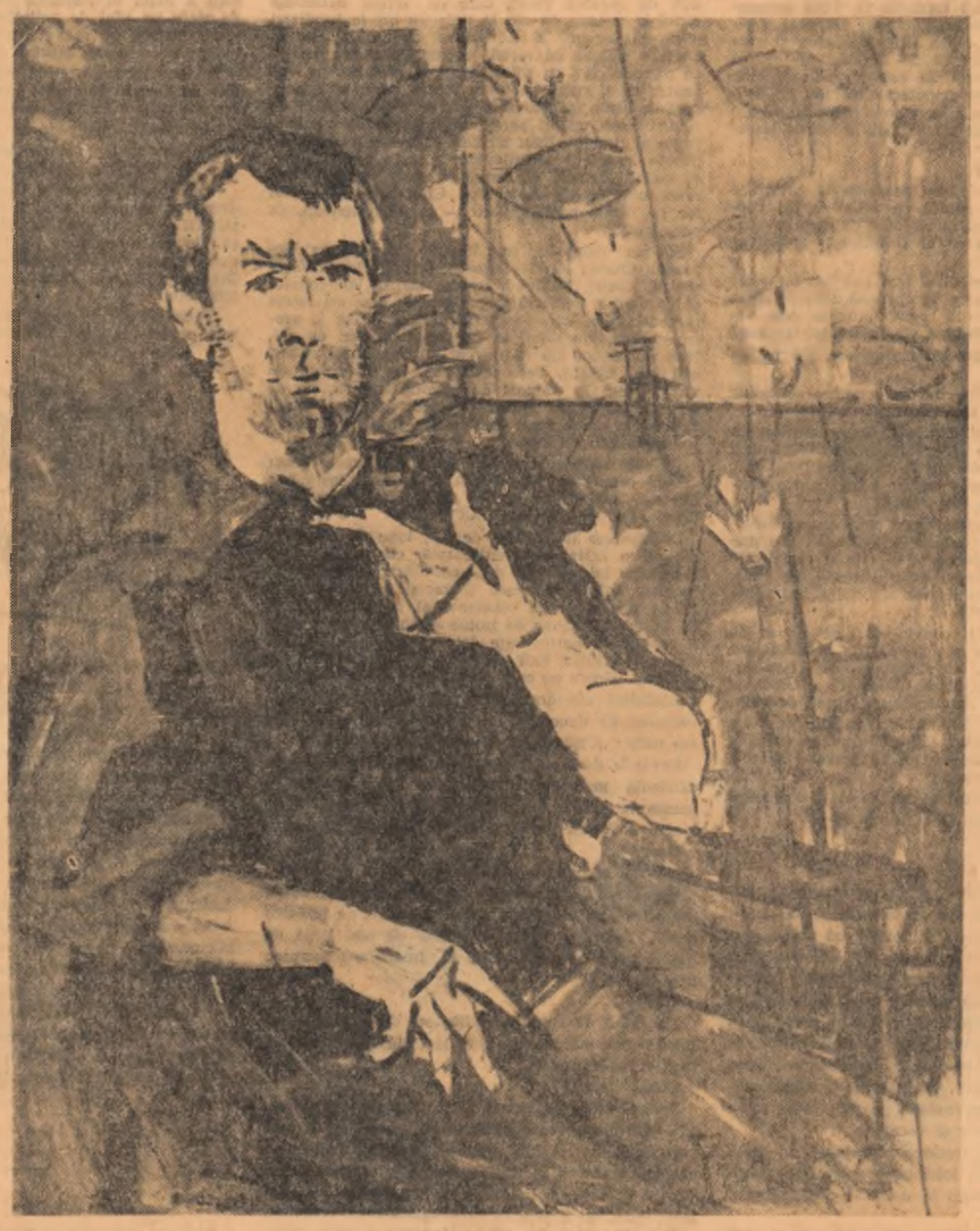

Lucrare din Expoziţia CONSTANTIN PILIUŢĂ

Ion se mişcă!

L-am văzut pe Ion alergînd! Pe Ion şi pe urmaşii lui, întrecîndu-se într-o competiţie sportivă, cu fruntea încoronată de soarele festiv al arenei. Ion a păşit de pe tarla către gazonul îngrijit şi coaiat al stadionului, de pe imaşul denivelat al satului spre pista liniară şi impecabilă. Ion era, vestimentar, cu echipament sportiv, purta încălţări cu cuie pe talpă şi arăta asemenea unui veritabil atlet, aidoma celor înălţaţi pe marile socluri — statui simbolice împăduriteîn arenă şi care te-ntîmpină dela intrare.

Chipul lui Ion era tot contractat, dar groaza şi crisparea durerii dispăruseră, trăsăturile lui exprimau avîntul şi bucuria întrecerii; pumnul lui era tot încleştat, dar nodul degetelor exprima fermitatea cu care a răsturnat brazda de secole, gestul cu care ţăranul muncitor stăpîneşte manela şi volanul; pieptul lui, altădată însingerat de gloanţe, era acum innobilat cu emblema de foc a unui club sportiv sătesc, iar picioarele lui desculţe, zdrobite şi bătătorite cîndva, îndurătoare de pielea opincilor, se mulau acum confortabil în pantofii de performanţă.

Conturnarea trupului hăituit, din tabloul de tristă evocare, era metamorfozată într-o mişcare armonioasă, într-un şnur de supleţe şi avînt încîntător ochiului şi inimii.

Alături de el, într-un pluton compact şi multicolor, se împleteau în curcubeul întrecerii tovarăşii lui de muncă şi sărbătoare din toate colectivele regiunii Bucureşti, tovarăşi din oraşele Giurgiu, Oltenita, Titu, din comunele Curcani, Radu Negru, Ghergani, Căzăneşti, Andrăşeşti, Băduleasa şi altele.

L-am văzut pe Ion întrecîndu-se cu cellalţi în sporturile de tradiţie naţională: oina şi trînta. Oina mi-a evocat, privind şirul de flăcăi strecurat cu repeziciune prin reţeaua de pase încrucişate, goana de secole a ţăranului prin ploaia de lovituri ale soartei. Trînta străbunească mi-a evocat străduinţa lui seculară de a se desţeleni de a se smulge acelui destin antetic, acelei maternităţi prelungite a ţărînii, care, nutrindu-i străfund, îi întuia, de fapt, şi-i tăia aripile. În era zborurilor cosmice, trînta pomeneşte de vremea cînd omul se tîrîia alături cu brusturii şi cu reptilele.

Leiţa Gherghina şi ţărănca Maria, rudele şi tovarăşele apropiate ale lui Ion, sînt campioane la probele atletice şi la jocuri sportive. Trecerea dela ie şi catrinţă la costumul de sport nu a fost un impas uşor, dar ruşinarea rău înţeleasă a fost înlocuită de obrazul îmbujorat al emoţiei competiţionale.

Şi nu-i de mirare să vedem zugrăvite pe vasele şi ţesăturile lor scene decorative din spartachiadele de acum, împreună cu armindenii şi grîiele stilizate, implicaţii din arsenalul sportiv (leitmotive cu mingi şi plase, panoplii de suiţe, imaginea circumferinţială a stadioanelor etc).

Prezenţa lui Ion în arenă, sub soarele socialismului, este simbolică şi ea consemnă un fenomen actual de masă.

Cifric, din cei 203.000 de participanţi la Spartachiadă, numai pe regiunea Bucureşti, s-au întîlnit în parcul sportiv al clubului Dinamo 800 de concurenţi fruntaşi din toate colectivele, la diferite discipline şi jocuri.

În era cosmonauţilor, Ion se deplasează de lutul în care bîiguia cîndva, contopindu-se cu un proteus.

Totul consemnă: Ion se mişcă!

Tudor George

Spectacole — Arte — Sport — Spectacole — Arte

Fapte de viață

Bulibașa părăsește șatra

Pînă nu demult, Iorgu Brăteanu era bulibașa unei șatre de nomazi, popositǎ la periferia Bîrladului. Aici, în micul tîrg moldovenesc, devenit astăzi cetate industrială, i se decide soarta. Bulibașa își părăsește șatra! Și nu singur. Împreună cu alți șătrari, se angajează la Fabrica de rulmenți din oraș; sînt astăzi forjori, turnători, transportori.

Citeva date sumare despre erou:

Pînă nu de mult, bulibașa șatrei

născut într-o „casă" cu nouă copii (de fapt, o căruță cu coviltir, trasă de catîri). În timpul războiului, azvîrlit tocmai pe malul Bugului, în lagăr, pradă foamei, bolilor. Zace de tifos exantematic; e cît p-aci să se prăpădească.

Bulibașa Iorgu Brăteanu își începe a doua sa existență, bătînd drumurile țării în continuă prefacere. Privește în jur cu ochi atent și isteț. Străbătînd regiunile Galați, Iași, Bacău, Dobrogea, Suceava, el înțelege că și viața lor, a nomazilor, se poate schimba. Pasul de la pribegie la existența demnă, sigură și mulțumitoare, îl face aici, în Bîrlad. Iorgu Brăteanu devine metalurgist. În

Acum mînuiește bile de rulmenți

bărbatul robust, negricios, cu pletele tunse și barba rasă, cu ochi pătrunzători și semeți, nu-l mai recunoști deloc pe vesnicul rătăcitor de sub coviltir. Tot așa cum e greu să-l recunoști în locatarul unui apartament de bloc nou. Băiatul său, Ion, urmează cursurile școlii elementare Nr. 2. Este printre primii din clasă. Are de gînd să devină medic.

Pe aparatul de radio, în locuința metalurgistului Iorgu Brăteanu, se află o fotografie veche, păstrată cu sfințenie: ea înfățișează un fost bulibașă, laolaltă cu cîțiva șătrari. Poza stă acolo ca o mărturie.

Mihai Stoian

Seara, lîngă aparatul de radio, o lectură cu fiul său Ion

ION PAS

DINTR-O „CARTE DESPRE VREMURI MULTE"

AMINTIRI

Tinereturilui îi sînt mai puțin cunoscute astăzi aspectele grele ale vieții de scriitor și gazetar dintre cele două războaie. Ținînd seama de rolul important al publicisticii în activitatea tinerilor scriitori, ne-am adresat scriitorului Ion Pas, rugîndu-l să împărtășească cititorilor noștri cîte ceva din bogata sa activitate în aceste domenii.

Publicăm mai jos fragmente dintr-o „Carte despre vremuri multe" — amintiri privind publicistica sau unele figuri de scriitori din acei ani.

1.

Am mîncat, cum se zice, pîine făcînd meseria de gazetar timp de peste treizeci de ani. Pîinea era cam amară și în orice caz neîndestulătoare, astfel că, pentru a o mai rotunji, a trebuit să îndeplinesc și alte treburi lăturalnice, legate într-un anume fel de călimară și de condei, să mă transform și-n „negru", scriind articole, broșuri și chiar cărți de tot soiul pe care le publicau alții — bine-nțeles, iscălite de ei.

Statornic, adăugînd orelor din redacții alte cîteva perechi, pe care le prestam acasă, noaptea, pînă la cîntatul dinspre zori al cocoșilor, am făcut muncă de traducător. Cred că trece de o sută numărul lucrărilor, bune și proaste, pe care le-am tălmăcit, uneori mai bine, alteori mai rău, mai de mîntuială, în conformitate cu principiul: la un preț ca acela o marfă ca aceea. Puteai să trudești oricît de mult la o carte, editorul rămînea indiferent, neplătind nici o sută de lei mai mult față de suma convenită. Convenită — este un fel de-a spune, căci tariful ți-l impunea el, o dată pentru totdeauna la oricîte ediții ar fi tras. Dacă-ți place, desigur; dacă nu, se oferă Giurgea cu preț mai ieftin, se roagă George Em. Rareș la preț mai pe nimic și la un termen de-o săptămînă chiar, fiindcă el rupe cartea în patru, dînd fiecărui membru al familiei cîte o porție din ea.

George Em. Botez (Rareș) a început prin a scrie literatură, pe urmă nevoile vieții l-au îndepărtat de ea și s-a apucat de meseria de traducător. Are o casă grea, mai simte și plăcerea paharului (îi lucește nasul ca un felinar aprins, noaptea), astfel că bate mereu pragul editorilor să-i dea de lucru. Tocmeală nu încape. Acasă, cap la cap, el, nevasta, copiii, trag meșteșugărește, grăbiți la carte, înnădesc apoi părțile componente ale lucrării, fără s-o mai revizuiască, să asigure o unitate stilului sau măcar transcrierea uniformă a denumirilor de oameni și de locuri. Pe urmă, el și ai lui au o înclinare spre autohtonism, astfel că denumirile, exprimările personajelor franțuzești au o puternică amprentă moldovenească (Rareș e moldovean).

Dacă în loc de-o plată forfetară, eu și Rareș am fi căpătat măcar doi la sută din cîștigurile pe care le realiza editorul de pe urma tirajelor mari și a edițiilor repetate — eram oameni ajunși.

O situație privilegiată dobîndise în cele din urmă Iuliu Giurgea (Bradu), devenind, nu se știe prin ce mijloace, reprezentantul cu drepturi exclusive al editorilor din Anglia și Statele Unite. Ridicase pretențiile, dicta el acum, editorilor noștri, condițiile sale pentru tipărirea literaturii anglo-saxone. Deveniseră o modă romanele stufoase, grele cît cărămida, americane și englezești. Traducătorul era el, remunerat nu cu o sumă fixă, cu drepturi eterne pentru editor asupra tălmăcirilor. Nu — cu procente, în raport cu tirajul și cu fiecare ediție. Dacă îi convine lui Ciornei — bine; dacă nu, îl trag de mînecă Socec și Delafras; dacă le convine acestora — bine; de nu, îl așteaptă cu zîmbete ademenitoare, cu trei procente în plus, Ciornei, Mecu sau ceilalți negustori de literatură care, într-o vreme, se înmulțiseră ca ciupercile.

Nu două mîini i-ar fi trebuit lui Giurgea să poată săvîrși treaba de traducător al cărțoaielor care apăreau cam în număr de una sau de două pe lună, ci aproximativ o duzină, mai cu seamă că el avea și funcția de director la un minister. Mîinile celelalte erau, se spunea, ale unor funcționare în subordinea lui, cunoscătoare de limbă engleză, plătite cu atît cît credea șeful lor de cuviință. Tot ca și Rareș, Giurgea sfîșia romanul în cinci, în șase porții, și le repartiza „negreselor" care lucrau pentru el, în orele de birou. Era o favoare a lui. El aduna transele, intervenea ici-colo, îndreptînd o greșeală de dactilografie, punînd în corectarea unor pasaje, unor dialoguri pecetea-i personală.

Era ardelean și se întîmpla ca, pe-alocuri, personajele romanelor englezești și americane, lorzi, ladies, trustmani, gangsteri, vampe, cow-boys, să vorbească în felul eroilor lui Popovici-Bănățeanu sau ai lui Slavici, ai lui Agîrbiceanu, așa cum acelea din literatura franceză foloseau, prin mijlocirea lui Rareș, limba lui Creangă, a lui Sadoveanu, a lui Calistrat Hogaș.

Giurgea-Bradu a realizat de pe urma acestei industrii cîștiguri însemnate, mai cu seamă că păstra pentru sine și drepturile cuvenite autorilor pe care-i traducea. Se încurcaseră lucrurile în viața internațională, se aștepta războiul, izbucnise războiul, legăturile exterioare erau rupte. Cine știe cînd și cum se va încheia războiul! Să fie sănătoși editorii și romancierii anglo-saxoni! Să aștepte mult și bine regularea conturilor cu împuternicitul lor din Rominia care, în vremea asta, a avut grijă să treacă în lumea drepților unde nu se mai lichidează socotelile strîmbe.

„Dacă-ți place..."

Nu aveam încotro cînd mi se cerea să trunchiez un roman mai mare, pentru ca astfel să nu consume prea multe coli și să reclame un preț de vînzare mai ridicat, ceea ce ar fi încetinit epuizarea ediției.

— Dumneata nu vezi că și francezii fac tot așa? mă înfunda editorul care începea să fie inițiat în secretele negustoriei. Uite la cît au redus **Ana Karenina** și **Crimă și Pedeapsă**. Cine se poate supăra?

Într-adevăr, nu se producea supărare din partea nimănui.

Nu aveam încotro nici cînd îmi impunea să traduc o mizerie literară sau alta.

— Asta cere publicul, domnule! Dumneata îmi tot vii cu Anatole France și cu alți autori care, ori fi ei somități cum spui, dar nu se vînd. Bun! Tipăresc din cînd în cînd și cîte o lucrare a lor, pentru prestigiul firmei, dar **baza** sînt ceilalți.

După un timp, Delafras nu-și mai numea întreprinderea — firmă; o numea — instituție. Din motive de economie traducea și el cîte o carte care ieșea ca vai de ea. Nu se supăra nimeni. Pe urmă, s-a deșteptat în el veleitatea de scriitor și de ideolog (bine-nțeles, de dreapta).

Eram bucuros cînd îl convingeam, pe el sau pe Ciornei, să-mi accepte propunerea de a traduce și din Tolstoi, din Gorki, din Anatole France. Am fost bucuros cînd am putut plasa **Cimentul** lui Gladkov. Acceptau, dîndu-mi să înțeleg că-mi făceau un hatîr.

N-am reușit vreme de douăzeci de ani, deși am stăruit, în repetate rînduri, să-i cîștig pentru editarea romanului „Jean Christophe" al lui Romain Rolland, opera scumpă inimii mele.

— Zece volume! Vrei să ne ruinezi, domnule? Cîte o să se vîndă din ele și în cît timp?

2.

Înainte de a fi siliți să-și cîștige traiul din gazetărie, unii colegi ai mei avuseseră un stagiu literar, serios: colaboraseră la reviste cu proză, versuri, cronici; tipăriseră volume. Alții, dintr-o serie cu mine, constituiau promisiuni remarcabile. Toți — cu un bagaj de cultură pe care își propuseseră să și-l îmbogățească. Nutreau nădejdea că profesiunea care le asigura oricum un mijloc de existență pentru a fi astfel scutiți să recurgă la expediente degradante, nu-i va împiedica, pe unii, să continue activitatea începută de mai-nainte, pe alții să se realizeze potrivit năzuințelor și vocației.

Își făceau iluzia că trecerea prin presă nu va fi de lungă durată și că, folosind cea dintîi conjunctură prielnică, vor reveni la uneltele preferate.

Amăgire!

Trebuiau, pentru atîta cît primeau din partea patronilor, să trudească fără precupețirea timpului. Trebuiau să facă nu numai ce ar fi preferat. Comentarii privitoare la manifestările vieții culturale? Cronici, însemnări despre teatru, cărți, expoziții, concerte? Nu era loc pentru ele decît cînd lipseau alte „subiecte" — o crimă, o criză politică, un scandal în lumea bună. Însă astfel de evenimente se produceau frecvent, dîndu-li-se totdeauna caracter de senzație, lungindu-le, lățindu-le, pentru ca alimentul oferit cititorilor să fie cît mai picant. Nu era loc pentru ele decît cînd se întîmpla ca reclamele și „mica publicitate" să fie într-o zi mai reduse, ceea ce punea pe gînduri administrația.

— Lasă-ne, domnule, cu chestiile dumitale! Nu din ele trăiește o gazetă — glăsuia plictisit stăpînul sau secretarul de redacție. Astea sînt floricele. N-ai fost angajat pentru astea. Găsește ceva, o **bombă**.

Sau:

— Nu merge, domnule; prezența dumitale nu se face simțită. Bine-bine, scrii dumneata frumos, dar cam încet; la gazetă trebuie să-i tragi repede din condei. Spațiul trebuie umplut, linotipiștii cer manuscris. Și, apoi, materialele dumitale sînt așa, pentru numerele de duminică și pentru cînd e criză de chestii palpitante. Ce-ar fi să le mai lași? Ia fă-ne ceva din culisele politice, iscodește, inventează niște cancanuri. Du-te la Capșa, pe la cluburile partidelor și trage cu urechea.

Ori:

— **Fă** niște ministere; sau piața; sau faptele diverse. Mă rog, asta ne trebuie. Dacă-ți place, dacă-ți convine...

Puteau să răspundă: „Nu!" și să trîntească ușa în urma lor. Ei, și? Patronul, secretarul redacției, șeful redactor n-ar fi alergat în urma lor ca să-i țină de mînecă. Pentru un loc liber în redacție se prezentau îndată, cu proptele, cu temenele, cinci redactori sau reporteri, unii cu bună calificare, alții improvizați. Erau pline cafenelele cu ei. Unii nici nu pretindeau salariu, mulțumindu-se cu remiza la publicitatea pe care se angajau s-o aducă administrației, avînd relații la toate instituțiile, la bănci și în lumea comercială. Că erau agramați, nu avea importanță: aduceau ziarului venituri. Că practicau șantajul — nimic grav, cu condiția să facă partea cuvenită, și anume a leului, gazetei. Sub rezerva, în același timp, de a nu cădea pe mîna procurorului și de a-și ține gura.

Venea resemnarea și în cele din urmă adaptarea la mediu.

3.

Se numărau pe degete privilegiații presei — ziariști cu renume vechi, care își scriau articolele acasă și veneau cu ele la redacție ori le trimiteau printr-un servitor al lor sau al ziarului. Cînd veneau — stăteau de vorbă, la cafea și trabuc, numai cu patronul sau cu șeful redacției. Primeau, nu atît pentru **ce** și **cum** scriau, ci pentru semnătură, onorarii de șapte ori mai mari decît ale redactorilor de rînd. Făceau uneori parte din consiliul de administrație al ziarului. Erau membri și în alte consilii. Se găseau în relații de intimitate cu șefii de partide și cu ceilalți oameni de marcă ai lumii politice. Interesul tuturora era să-i cultive. Cîteodată le rezervau loc pe listele parlamentare — ca independenți, ca personalități.

Mă simt dator să-i trec în altă categorie pe Alexandru Ciurcu, Ion Teodorescu, B. Brănișteanu, Constantin Graur, Millian-Maximin, ziariști de convingeri statornic democratice, alături de care am lucrat în redacție la intrarea în profesiune — eu, la vremea aceea, începător, ei cu stagiu de zeci de ani. Nu-i pot așeza alături de cei la care m-am referit mai sus, fiindcă, deși aflîndu-se pe o treaptă de vîrf și deci la adăpost de nevoile traiului, nu se simțeau rupți de interesele celorlalți. Cu ultimii trei m-am împrietenit mai tîrziu și am rămas în strînse relații cît au trăit.

Aș vrea să mă opresc asupra lui Constantin Graur despre care Barbu Lăzăreanu scria că a fost „una din cele mai originale, mai pline de personalitate figuri ale ziaristicii românești".

Desfășurase în răstimp de mai bine de patruzeci de ani o activitate neîntreruptă, cheltuind muncă și risipind talent grefat pe o cultură bogată și mereu înnoită, înființînd gazete și reviste, colaborînd la altele, dînd tuturora substanță și prestigiu. Scrisul lui învedera resurse de ironie și observație, precum și un dar de portretizare datorită căruia izbutea să fixeze în cîteva linii o figură și o psihologie. În sprijinul părerii pe care o emit vin paginile de memorialistică din două volumașe care își păstrează valoarea de document al epocii trăită de el cînd era tînăr: „Cîțiva inși" și „Portrete socialiste".

Revin la masa mare a profesioniștilor care duceau existență mediocră și necăjită. Cîștigul pentru munca la gazetă era totdeauna sub cerințele existenței, astfel că trebuiau să găsească alte mijloace.

Cum?

Lucrînd și pentru alte gazete cărora le dădeau aceleași știri, multiplicate cu indigo, culese de la prefectură, de la primărie, din ministere, de la calea ferată. Pentru a cuprinde o rază cît mai largă de informații se cartelau între ei, trecîndu-și reciproc noutățile.

Cum?

Devenind, la rîndu-le, achizitori de anunțuri mai mari și mai mărunte, de bilanțuri ale băncilor și-ale marilor întreprinderi.

Cum?

Avînd totdeauna pregătite în buzunar cîteva petiții prin care cereau instituțiilor, oamenilor de afaceri, oamenilor politici ajutoare motivate de-o boală sau de un deces în familie, de necesitatea achitării taxelor școlare pentru copii, de „serviciile" pe care le-au adus, ori făgăduiau să le aducă celor solicitați.

S-au dus pe apa gîrlei veleitățile literare. Fără noimă ar mai fi fost aerele de superioritate pe care și le dădeau cînd au intrat în presă cu foiletoane în care tratau probleme de artă, de cultură. Neîmprospătat, neîmbogățit, bagajul intelectual s-a împuținat și s-a ferfeniți. Fără sens ar fi fost să-și mai dea ifose. Ziua, hamalic în redacție sau alergătură prin ministere și alte locuri, așteptări umile prin tot felul de anticamere, plecăciuni în dreapta și în stînga: Te salut, coane! omul dumitale, boierule! Seara, șederi cu prelungire prin cafenele, berării sau bodegi. Discuțiile aveau mai mult un caracter de birfeală, intimitatea îmbrăca forme triviale. Își spuneau ei între ei: colega, șefule sau inspectore. Cu privire la confrații absenți emiteau aprecierea că sînt șnapani, șantajiști, ciubucari, periuțe. Glumele pe care le lansau, unii pe seama celorlalți, erau de prost gust. Își făceau renghiuri care apoi circulau dintr-o redacție în alta. Haz mare stîrnise complotul urzit împotriva lui Leontin Iliescu de la „Universul". Din pricina vîrstei înaintate, a vederii slăbite, din a obișnuinței, el umbla cu-n baston. Careva dintre colegi a avut ideea să i-l scurteze, fără ca el să bănuiască, dar cu știința colegilor, în fiecare zi cam cu un centimetru, astfel că, sprijinindu-se, bătrînul se-apleca tot mai mult într-o parte. După cîteva luni mersul îi devenise șoldiu și așa i-a rămas.

4.

Stăpînul „Universului" se îmbogățise, ziarul său avînd tirajul cel mai răspîndit și numărul cel mai mare de pagini îndopate cu mare și cu mică publicitate. Înfrînsese, de-a lungul anilor, străduințile celorlalte ziare de a-l concura. Nici nu puteau, de altminteri, instituțiile de stat, băncile, negustorii mari sau mai mărunți să-i ocolească ghișeele, să-i refuze agenții de reclame căci, într-o formă ori alta, patronul găsea ac pentru cojocul lor. „Saltă, saltă comerțul!" declara el celor din preajma sa, frecîndu-și palmele, cînd vedea întinzîndu-se în unele pagini bilanțuri lungi și late iar în altele reclame ca plăcintele. Era sensibil urmărind coloanele cu anunțuri prin care șomerii căutau de lucru, întreprinderile căutau brațe de lucru, proprietarii de locuințe căutau chiriași, fetele mai tinere, mai bătrîne, văduvele și burlacii tomnateci căutau „partide".

„Saltă, saltă comerțul!".

Îl bucurau **faire-part**-urile vestind logodne și căsătorii. Îl bucurau citațiile de divorț. Cu deosebire îl bucurau **faire-part**-urile care vesteau decese și care, cînd era vorba de trecerea în altă lume a unor granduri ai societății, membri în multe consilii de administrație, în comitete și, vorba personajului caragealesc, comiții, acopereau cîteva coloane.

„Au să moară de necaz, palestinienii!"

Palestinienii erau concurenții lui, patronii ziarelor din vecinătate, adică de pe strada Sărindar. Pe ei îi gratifica și cu alte epitete, mai tari, nu numai în cerc restrîns dar și în scris, la o supărare mai mare. E drept că atunci cînd interesele comune erau în joc, adică atunci cînd guvernul, oricare ar fi fost, voia să scumpească hîrtia, cerneala sau taxele poștale, dar, mai cu seamă, cînd lucrătorii tipografi formulau revendicări legate de majorarea salariului, de reducerea zilei de lucru — făceau front solidar. În acțiunea lor atrăgeau pe conducătorii tuturor celorlalte ziare, abstracție făcîndu-se de divergențele ideologice și politice. Apăreau comunicate, semnate de ei toți, prin care se cereau opiniei publice și organelor „în drept" să ia atitudine — se înțelege că împotriva unor agitatori și unor elemente care, prin cerințele lor, conștient sau inconștient, cu plată sau în chip onorific, ajută bolșevismului. Cînd, după întîiul război, în atmosfera pe care o crease avîntul micării organizate a muncitorilor, ziariștii profesioniști au săvîrșit o acțiune memorabilă — singura, din păcate, în analele meseriei — pretinzînd dreptul la repaus duminical, și aliindu-se întru înfăptuirea acestui obiectiv cu muncitorii tipografi și cu vînzătorii din magazine (egal interesați) a bătut în rîndurile patronilor și directorilor de ziare un vînt de neliniște și indignare. Au declarat locaut, au scos un ziar colectiv, incitînd la luarea unor severe măsuri de represiune.

Ce însemnează această acțiune? Ce însemnează mai cu seamă alăturarea acestora dintre ziariști, tipografi și funcționarii comerciali?

Răspunsul — unul singur: bolșevism!

Au pierdut. Dreptul de odihnă al salariaților din cele trei sectoare a rămas cîștigat.

Apele retrăgîndu-se și despărțindu-se, fiecare îndrumător de opinie publică revenea pe pozițiile detestării și concurenței. În toiul polemicilor zvîrcneau ca din praștie cuvinte de reciprocă încondeiere și caracterizare: rechinul din fruntea ziarului cutare; șnapanul; peștele bătrîn; șacalul; șantajistul; înstrăinatul.

„Peștele bătrîn" era Stelian Popescu asupra căruia porecla în directă legătură cu faima sa (ajun-

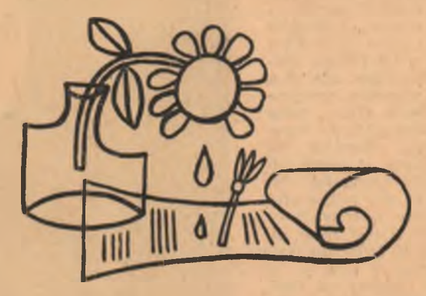

sese proprietarul gazetei după ce intrase în grațiile bătrîne ale văduvei fondatorului și o deposedase) nu-i aducea nici un prejudiciu moral sau material. Din bogat, devenea, zi de zi, mai bogat; fusese chiar ministru; era purtătorul de drapel al naționalismului integral. Mai mult de douăzeci de ani a pescuit el în apele tot mai tulburi ale intoleranței și asmuțirii. Retrăgea cu de la sine putere calitatea de patrioți unui tot mai mare număr de cetățeni, declarîndu-i străini sau în slujba străinilor. Antisemit fusese totdeauna, dar prin 1935 se întrecuse, dezlănțuind o campanie cumplită împotriva evreilor — cu deosebire împotriva evreilor din presă — publicîndu-le zi la zi, pe două coloane, sub o rubrică intitulată cu tilc: „Cine sînt și ce vor?", numele dimpreună cu pseudonimul. De la proprietar și director, pînă la cel mai modest reporter sau corector, erau toți laolaltă denunțați vindictei publice ca pervertitori ai sufletului nației. Hangul i-l țineau noii săi angajați Brătescu-Voinești, Bacalbașa, Batzaria.

II.

1.

Rămîne totdeauna tulburătoare amintirea legată de anumiți oameni, unii prieteni, alții cunoscuți pentru reputația lor, pe care mi s-a întîmplat să-i văd într-un anumit moment, fără să-mi dau seama că privirea mea se oprea asupra lor pentru **ultima** oară.

Pe Nicolae Pora l-am observat într-o dimineață ploioasă de toamnă trecînd cu înfățișarea tristă, preocupată, la doi pași de mine, pe Calea Victoriei în dreptul magazinului Lafayette. Am reținut că umbrela pe care o purta deschisă era cam pleoștită din cauza unui arc rupt, că pantofii îi erau cam scîlciați iar partea de jos, roasă, a pantalonului — stropită de noroi. Nu m-a văzut. Nu ne mai întîlnisem de vreo jumătate de an. Am fost pe punctul de a-l opri, vrînd să-i strîng mîna și să schimbăm cîteva cuvinte. Apoi, nu știu de ce, am renunțat. „Lasă, pe altădată", mi-am zis

Peste vreo două săptămîni am aflat dintr-o notă de ziar c-a murit.

Eram tînăr cînd, trecînd pe strada Academiei, l-am recunoscut la intrarea hotelului din colț pe Aurel Vlaicu. Tocmai coborîse, împreună cu Octavian Goga și, parc-mi-se, cu Zaharia Bîrsan, dintr-o birjă. De pe partea opusă a trotuarului, unde mă oprisem, mi-am dat seama că erau veseli tustrei. Mai voios părea aviatorul. Ridea tare. Petrecîndu-și brațele pe după umerii prietenilor, a intrat cu ei în hol. Îl vedeam, altfel decît din fotografiile gazetelor, pentru întîia oară. L-am văzut, în realitate, pentru ultima oară, căci pînă în vreo lună s-a prăbușit.

Pe Duiliu Zamfirescu l-am cunoscut în calitatea lui de președinte al Camerei după întîiul război și în îndeplinirea meseriei mele de reporter parlamentar. Dimpreună cu ceilalți ziariști mergeam uneori

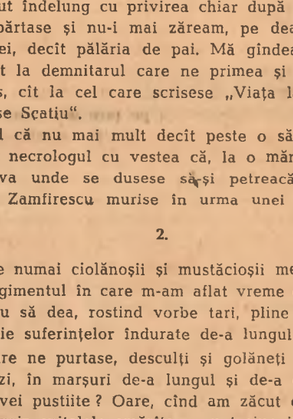

în cabinetul lui pentru a obține anume stenograme. Ne primea cu severitate, stînd în picioare, dinapoia biroului, într-o ținută marțială — privirea sa și, citeodată, un gest al mîinii obligîndu-ne să rămînem lîngă ușă.

— Domnilor!

Rostea acest „domnilor!" cu ton sentențios.

Cînd întindea stenogramele avea aerul că ne încredințează documente cu secrete de stat.

— Atențiune, domnilor!

...Atențiune ca, dacă le rezumăm, să nu denaturăm sensul lor.

Nu pierdea prilejul să admonesteze cînd pe un reporter, cînd pe altul, pentru redări tendențioase ale dezbaterilor, pentru unele indiscreții sau săgetări politice strecurate în gazetele lor.

Încercarea unora de a căpăta de la el vreo informație de culise, vreun cancan, primea o ripostă ofensată, formată dintr-un singur cuvînt:

— Domnilor!

...Sensul era: cum vă permiteți? Și mai era: cu aceasta am isprăvit!

Salutului nostru de la venire și de le plecare nu-l răspundea decît printr-o aproape invizibilă, rece, mișcare a capului și-a buzelor.

Trăsesem, dezamăgit, o linie groasă de demarcație între omul politic, distant, aspru, disprețuitor, și autorul romanelor asupra cărora zăbovisem cu plăcere și interes în anii întîielor lecturi.

Nu mai era același parlament. Nu mai era președinte al Camerei. L-am văzut într-un rînd pe cînd trecea pe bulevard într-un cupeu de casă, picior peste picior, în ținuta-i elegantă de totdeauna. L-am petrecut îndelung cu privirea chiar după ce trăsura se depărtase și nu-i mai zăream, pe deasupra coșului ei, decît pălăria de pai. Mă gîndeam atunci, nu atît la demnitarul care ne primea și ne privea de sus, cît la cel care scrisese „Viața la țară" și „Tănase Scatiu".

Cred că nu mai mult decît peste o săptămînă a apărut necrologul cu vestea că, la o mănăstire din Moldova unde se dusese să-și petreacă vacanța, Duiliu Zamfirescu murise în urma unei intoxicări.

2.

Oare numai ciolănoșii și mustăcioșii mei tovarăși din regimentul în care m-am aflat vreme de doi ani reușeau să dea, rostind vorbe tari, pline de năduf, expresie suferințelor îndurate de-a lungul unui război care ne purtase, desculți și golănești și deseori flămînzi, în marșuri de-a lungul și de-a curmezișul Moldovei pustiite? Oare, cînd am zăcut cu o mînă ruptă prin spitalele amărîte, numai ciungii și ologii, și cei cu burțile găurite și chiorii și orbii din jurul meu, iar prin alte barăci istoviții de gălbinare, de tifos, de febră recurentă, știau cum anume să-și tălmăcească deznădejdiile și dorul după ai lor de-acasă și teama că, pînă la urmă, le-or rămîne mădularele pe acolo?

Mă pricepeam și eu.

Fusesem smuls celor douăzeci de ani împletiți din bucuriile și năzuințele pe care doar întîia tinerețe le poate dărui. Mă luptasem cu păduchii prin cantonamente și bivuacuri, mă bătusem în vreo trei sectoare ale frontului, gata-gata de fiecare dată să împărtășesc soarta fraților mei pe care, sub privirile mele, la cîțiva pași de mine, i-au hărtănit obuzele.

Plumburie, pălmuită de un vînt dezmetic, împroșcată de o ploaie mărunță, era înserarea aceea văzută de dindărătul unei ferestre a „salonului" de scris în care mă găseam la Iași, privirile îmi întîrziau asupra priveliștii de-afară. Ulițele, triste. Din cînd în cînd trecea cîte-un drumeț îndoit sub săgetarea vînzolelii vrăjmașe. Aveam o stare de suflet în, se înțelege, totală potrivire cu acel ceas al zilei de februarie.

Am tresărit într-un moment, am șters grabnic, cu mîneca halatului, geamul aburit, m-am uitat cu mai multă luare aminte. Nu mă înșelam. Trecătorul care se ivise de după colț și ajunsese în lumina gălbuie a vitrinei unei dughene era **el**.

Călca, înfruntînd cu anevoință dar și cu dîrzenie — îmi dădeam seama — răbufnirile vîntului și insulițările burniței. Își ținea cu o mînă căciula apăsată pe cap și cu cealaltă gulerul ridicat.

Îmi era cunoscut chipul lui atît de caracteristic așa cum, dimpreună cu numele său, era cunoscut tuturora. Cu vreo patru ani în urmă fusesem la el, îi înmînasem o corectură și așteptasem în biroul lui, pînă ce o citise. Îl văzusem și-l ascultasem la întrunirile dominate de vocea-i tunătoare. Dar el era autorul povestirilor pe care le citisem cîndva cu atît mai multă bucurie cu cît acțiunea unora dintre ele se desfășura pe acele tărîmuri ale copilăriei lui, învecinate cu locurile copilăriei mele. Unele făpturi, cu măiestrie zugrăvite de el, trăiseră și în apropierea mea.

La Teatrul Național îmi înroșisem palmele aplaudîndu-i piesele.

Delavrancea!

L-am petrecut din ochi pînă cînd l-am pierdut.

Printr-o întîmplare, am găsit în seara aceea, la unul din bolnavii altei încăperi, cartea lui: „Sultănica". Volumul era ferfeniți, pătat și mirosea a iod. Nu avea afaceri. I-am recitit, una după alta, cu emoție, paginile care m-au transpus în anii adolescenței, pe meleagurile și în lumea de care mă rupsese războiul.

Peste vreo două luni, într-o dimineață cînd mă duceam să mi se schimbe ghipsul, am reținut peste umărul cuiva, pe coridor, un titlu mare, de gazetă, în chenar negru:

„A murit Delavrancea!"

OPINII

Etica și discuțiile literare

În Darea de seamă prezentată la Conferința pe țară a scriitorilor, analiza activității criticilor literari a constituit unul din capitolele importante, pe baza căruia numeroși participanți la discuție au subliniat cu referiri concrete și convingătoare necesitatea dezbaterii cît mai temeinice a problemelor legate de fenomenul literar contemporan. Conferința a relevat succesele criticii, dar a stăruit, cum era și firesc, asupra tendințelor de a substitui criteriului obiectiv, științific, un unghi de vedere subiectivist, străin de principiile esteticii marxist-leniniste. După aproape un an de la dezbaterile Conferinței, există posibilitatea de a reflecta în ce măsură dezideratul unanim a călăuzit activitatea criticilor literari, în deosebi a celor tineri. La o astfel de analiză invita și articolul lui Mihai Novicov *(E necesară o discuție despre critică?)* apărut în *Contemporanul* din 11 iunie 1962. De altfel concluzia lui o simțim imperativă :

„Este nevoie de o discuție despre critică, de o discuție *sinceră, tovărășească* (subl. n.), la obiect, pentru a se crea între critici și nu numai între critici o opinie publică puternică, favorabilă promovării unei critici partinice, combative, principiale".

Mihai Novicov, într-un număr recent al *Gazetei Literare*, reînnoia propunerea făcută în articolul amintit. Se știe cît de bine venite au fost articolele din *Scînteia* : „Pentru o critică principială, pătrunsă de spirit de partid" (1958) și „Împotriva tonului apologetic din critica literară și artistică" (1959). O serie de merite ale criticii noastre literare menționate în Darea de seamă la Conferința pe țară a scriitorilor se datoresc tocmai faptului că în urma apariției acestor articole s-a manifestat creșterea simțului de răspundere profesională, exigența față de una sau alta din operele cercetate. Reflectînd la sarcinile criticii, Lunacearski spunea : „Criticul marxist nu este un astronom literar, care explică legile implacabile ale mișcării aștrilor literari de la cei mai mari la cei mai mici, el este și un luptător, el este și un constructor. De aceea, elementul apreciativ trebuie situat extrem de sus în critica marxistă contemporană". Analiza operei literare nu se poate reduce, așadar, la impresia superficială ; această operație complexă reclamă, în primul rînd, situarea criticului pe o poziție cu adevărat științifică. Ea necesită, fără îndoială, din partea celui care o întreprinde și efortul de a determina specificul, originalitatea, procedeele folosite în surprinderea aspectelor înconjurătoare. Această condiție apare neglijată în activitatea unor critici tineri, care fie că ocolesc demonstrația riguroasă, fie că optează fără echivoc pentru succesiunea de etichete superlative. Poziția științifică față de o anumită operă literară, de artă în genere, reprezintă corolarul unei etici noi, socialiste, al cărei atribut esențial îl constituie principialitatea. În ultima vreme asistăm la manifestări care coboară prezența unor critici tineri pe terenul neted al apologiei sau al iritărilor negativiste. Și într-un caz și în celălalt consecințele nu pot fi decît derutante pentru scriitori, dar și pentru cititorii lor. Lipsa unei articulații ferme transformă unele cronici literare, articole sau recenzii, într-o îngrămădire haotică de impresii. Ne vom opri deocamdată la cîteva exemple de modul deficitar în care unii critici tineri înțeleg să discute volumele de versuri.

Practica elogiului fără rezerve o întîlnim destul de des în cronicile semnate de Eugen Simion *(Contemporanul, Gazeta Literară,* etc.). Autorul mînuiește cu virtuozitate limbajul apologiei nediferențiate. El nu pierde prilejul de a atrage asupra sa atenția unor scriitori de frunte, ale căror opere, realmente valoroase, riscă să devină victimele entuziasmului sufocant cu care le îmbrățișează criticul. Fără îndoială, Tiberiu Utan a atins treapta maturității artistice și așteaptă de la critica literară pe lîngă tălmăcirea în termeni exacți a caracteristicii scrisului său acele remarci care să-l ajute efectiv în dezvoltarea sa viitoare. În cronica din *Contemporanul* (15 decembrie 1961) la *Versuri* de Tiberiu Utan îl surprindem pe E. Simion mînuind fără pătrundere aprecierile elogioase, care se transformă, astfel, în genuflexii, ceea ce, tocmai, îl împiedică să pună în lumină elementul nou, original pe care-l aduce poezia lui Tiberiu Utan în faza ei actuală. Cronicarul pune grăbit un semn de egalitate între volumul anterior și cel apărut recent, denaturînd astfel evoluția poetului, plafonîndu-l.

În cronica sa la volumul *Mă uit în ochii copiilor*, de Ion Brad, tov. Eugen Simion nu face o analiză adîncită a cărții, cu adevărat dintre cele mai bune apărute în acest an, mulțumindu-se să formuleze elogii, într-o bună măsură neargumentate. Poezia lui Ion Brad impune tocmai prin calitățile ei, o apropiere mai competentă, mai diferențiată, așa cum au realizat-o alte cronici literare consacrate volumului „Mă uit în ochii copiilor". Alambicarea confuză, goana după hiperbola „savantă" fac textul ilizibil. Lui Eugen Simion îi scapă uneori sensul exact al noțiunilor și atunci vorbește de „receptarea istoriei" care „nu implică o viziune paseistă", de „pacea laborioasă".

Ce poate înțelege scriitorul sau cititorul său din caracterizarea: „Nu aleargă după metafore paradoxale care să afecteze profunditățI impenetrabile, și folosește imagini limpezi, de fiecare zi, necăutate, care să sugereze aromele pămîntului, frumusețea vieții socialiste".

Un alt tînăr critic literar, Matei Călinescu, sigur pe nuanța cuvîntului, în cronica sa la „Am rechemat iubirea" de Ion Bănuță se desfată totuși în ambiguități. La o lectură binevoitoare, cronica pare „echilibrată", adică rezervele sînt dozate în aceeași măsură cu observațiile pozitive. În realitate, volumul nu a cîștigat sufragiul criticului, de îndată ce meritele sînt legate de caracterul frust, poetul fiind cînd un „cîntăreț", cînd un „naiv". Matei Călinescu e unul dintre criticii înzestrați și cu atît mai mult dator să iubească opinia fermă, nu coarda jocului gratuit care oricît de conștiincios executat e pîndit să se termine în plasă. Ce poate reține poetul Ion Bănuță din argumentele lui Dan Deșliu transformate de multe ori în invectivă sau din alambicările lui Matei Călinescu ?

Stimularea activității scriitorilor din diverse regiuni ale țării a făcut ca în ultimul timp publicațiile din provincie, nu de mult încărcate cu pagini convenționale, amorfe, să fie mai vii, să cîștige interesul cititorilor. Dar și aici, pe linia celor discutate, apar note îngrijorătoare de subiectivism. Din ce în ce mai des întîlnim alunecări de la ținuta sobră față de producția colaboratorilor locali. În colecția *Luceafărul* a apărut și placheta de versuri a lui Ion Rahoveanu *Creangă de măslin.* În cronica sa din „Tribuna", Ion Oarcășu, comentînd versurile lui Ion Rahoveanu, subliniază „orientarea spre o poziție actuală viguroasă", „imagini răscolitoare", „creația militantă viguroasă"; pentru ca în concluzia cronicii să ne spună că poetul „față de cererile vieții actuale a rămas încă dator".

Tot în *Tribuna,* în articolul intitulat *Arta prefețelor,* Ion Oarcășu articulează rezerve la prezentările făcute unor tineri poeți, apăruți în colecția „Luceafărul", de Al. Philippide și Demostene Botez, în schimb nu pierde prilejul de a reduce în discuție, ca exemplu de „multă finețe" prefața semnată de colegul sau Radu Enescu, la volumul celuilalt coleg de publicație, poetul Ion Rahoveanu. Mărunta obiecție nu exclude intenția de a sublinia calități asupra cărora se oprise mult prea mult în cronica sa la volumul *Creanga de măslin.*

Din păcate, atitudinea apologetică față de unul sau altul din colaboratorii locali devine din ce în ce mai stăruitoare. Dacă în cronicile lui Leonard Gavriliu la volumele *Fluviile visează oceanul* de Anghel Dumbrăveanu și *Frumuseți simple* de Al. Jebeleanu (Scrisul bănățean nr. 2 și 5, 1962), găsim un oarecare efort de obiectivitate, în cronica lui Mircea Tomuș la volumul *Unde apele vorbesc cu pămîntul* de Aurel Rău(Steaua nr. 4/1962) se simte dorința criticului de a evita să insiste asupra cîtorva poezii tributare viziunii paseiste. Poetul clujean are suficiente resurse să abordeze poemul de idei, părăsind definitiv formula minoră a evocării decorative cu care ne mai întîlnim în ultimul său volum, și care n-a fost detectată de cronicarul său.

Orice element străin de mijloacele riguroase de interpretare a fenomenului literar poate duce la rezultate neplăcute ca cele de care am amintit.

Pe de altă parte, ni se par de asemenea, greșite aprecierile excesiv de critice care se fac cîteodată unor tineri scriitori, îndeobște debutanți.

În *Luceafărul,* cronica limbii este semnată, în majoritatea cazurilor, de cercetători tineri. Cititorul se așteaptă să găsească aici o interpretare a noilor modalități de expresie în literatura contemporană, aportul scriitorilor noștri la îmbogățirea stilului artistic. Dar în unele cronici punctul de vedere sever față de creația tinerilor debutanți se transformă în atitudine negativistă. Așa, de pildă, observațiile semnate de Flora Șuteu, privind unele poezii apărute în *Contemporanul,* într-o pagină dedicată unor tinere talente din diverse cenacluri literare, pe lîngă faptul că atrag atenția prematur asupra cîtorva stîngăcii, nu conving din pricina metodei de inventar neconcludent.

În cuvîntarea la Conferința pe țară a scriitorilor, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus : „Armă de luptă pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operelor literare, critica — dezvoltînd realizările obținute în ultimii ani — trebuie să manifeste combativitate în tratarea problemelor creației literare. Nu pot sluji dezvoltării literaturii tendințele de ocolire a problemelor ei arzătoare, subiectivismul, tonul apologetic, cît și pozițiile neconstructive, negativiste, spiritul de grup. Literatura noastră are nevoie de o critică principială, pătrunsă de spiritul de partid, receptivă față de tot ce este valoros și merită sprijinit și promovat, față de operele care abordează temele realității noastre contemporane". Ținînd seama de această îndatorire esențială, nu poate fi decît binevenită o discuție tovărășească, principială, despre felul în care criticii contribuie la asigurarea unui climat prielnic dezvoltării literaturii noastre contemporane. Elanul și competența tinerilor critici pot contribui ca o astfel de discuție să se poarte sub semnul obiectivității, al celei mai adînci sincerități. Aspirația comună nu poate urmări decît sprijinul eficient, cald și susținut acordat scriitorilor pentru îmbogățirea literaturii noastre cu valori culturale demne de epoca pe care o trăim.

Liviu Călin

V. CUPȘA : „TRIO"

LA MOARTEA LUI

zambaccian

Zambaccian își spunea uneori simplu, cu modestie, „amator de artă" ; și aceste cuvinte figurează chiar în titlul volumului său de amintiri. Însă la el vorbele acestea dobîndeau un sens **activ,** reprezentau un întreg program de susținere pasionată a artei. În dragostea lui pentru artă intra — cum singur o definește — ideea unei misiuni categorice, aceea de a „participa, alături de creatori, la promovarea crezului și aspirațiilor" plastice ale vremii sale. Amatorul era un **animator,** afectuos și lucid, un părtaș al creației, așa cum trebuie să tindă a fi oricare critic.

Alți colecționari adună mai degrabă nume prestigioase decît tablouri ; Zambaccian nu s-a temut să îmbrățișeze frumusețea fără de nume, surprinsă în fulgerarea unor talente încă neștiute. Timp de cîteva decenii — pînă în anii noștri, pînă la **Ana Ipătescu** sau tablourile lui Baba — el a însoțit cu bucurie și a salutat entuziast zămislirea unor tablouri de înaltă calitate. Opera lui de colecționar a avut valoarea unui act critic de mare eficiență. Scutită de capriciile snobismului, această activitate semnifica o adeziune la procesele de înnoire valabilă a artei, la frămîntarea ei proaspătă.

Zambaccian ne-a lăsat rînduri inspirate, pagini pline de emoție despre marii noștri pictori ; a scris monografii despre Grigorescu, Petrașcu și Pallady, despre Tonitza. Dar dincolo chiar de aceste pagini, a exercitat o acțiune însemnată, de valoare patriotică, asupra gustului public. Muzeul lui, colecția lui au fost o antologie infailibilă a artei noastre. Această colecție, dăruită generos poporului, explica pregnant pentru noi tinerii, calitatea apropiată, cordială și radioasă pe care poate s-o aibă un muzeu. Aici am înțeles cu mare limpezime cum arta de preț a trecutului e gata să ajute, să participe, prin îndemnurile ei generoase, la frămîntarea prezentului. Muzeul acesta, pe care l-a gîndit ca „o etapă vie a plasticii noastre", Zambaccian l-a vrut departe de orice aer prăfuit și pedant. E proaspăt, pe măsura dragostei nestinse pe care fondatorul său o purta artei.

El privea îndelung, nepotolit, aceste tablouri, purta cu ele o conversație fără sfîrșit, fervență ca o convertire. Dragostea lui pentru artă era extatică, flacăra ei intensă Își spunea acest cult al frumosului cu vorbe de prosternare și cîntec : „lumina dimineții, roua sufletului meu", se adresa el către icoanele unor picturi iubite. Entuziasmul său nu era o simplă bucurie senzorială, nu rămînea la voluptatea senzuală a culorii, ci devenea emoție subtilă. Ca să definească timbrul diafan al artei lui Pallady, el evoca sunetul harfelor. În tușele pictorilor, Zambaccian se silea să ghicească atingerea înfiorată, mătăsoasă a poeziei.

Printre capodoperele din acest muzeu pașii săi treceau cu reculegere, ca printr-un paradis de tăceri vibrante, de bucurii și visări nesfîrșite. Cu uimire de poet, el va fi stat să asculte respirația florilor lui Luchian, care, de bună seamă, nu se sfiau de acest om. Acum, tuiănele și trandafiri se mîhnesc în tăcere și-i veghează credincios amintirea.

A fost o ființă solară, care iubea nespus lumina. Poate de aceea, în ziua înmormîntării lui, vremea era tristă, văzduhul ploios ; pentru a-i face mai ușoară despărțirea de lume.

Îi vom păstra o amintire peste care nu vor pogorî niciodată umbrele uitării.

Dan Hăulică

Iosif Naghiu

Oameni și ape

Aveau chipul clar,
aidoma Bistriței
în care se puteau oglindi orișicînd,
și gesturile lor hotărîte și calme
dădeau limpezimi înălțimilor...

Mergînd mai mult pe apă decît pe pămînt
acceptaseră legea ei :
de a nu se opri niciodată.
Și toate sentimentele lor ;
încrederea, dragostea, datoria
lunecau într-un singur sens
spre lumina comună...

Ei urcau spre izvor
să înceapă din nou
albastra aventură a apei,
eu căutam pe aproape un început de poem.
Și odată stabilit același punct de plecare,
m-au socotit ca pe unul de-al lor...
„Mergem la lucru, spuneau,.

Siatem pluiași...
Noi trăim doar pe apă...
E o sarcină, e o întrecere, e o mîndrie,
dar nu-i subiect...
Rîdeau și rîsul lor acoperea șuierul vîntului,
rîdeam și eu ascultînd cuvintele lor,
silabele mari ale ploii.
Și mașina mă ducea prin ploaia de munte
ca printr-o sărbătoare a apei.
limpezindu-mă...

Mihail Crama

Retrospectivă

Mi-am închipuit totdeuna eroii
tineri de-adierile veșniciei,
din sînul mulțimii,
cu umerii drepți
cu sclipirile ca de oțele.

Năzuiam către ei. În plete
simțeam palele vîntului din Septentrion
lunecîndu-mi.

O, copilărie veșnic tulburată
de marile visuri ca podișurile
de trecerea norilor..

VALORI NOI ÎN PROZA SOVIETICĂ

N-ar fi exagerat să spunem că în configurația actuală a literaturii sovietice se poate consemna o efervescență puțin obișnuită. În domeniul poeziei, ca și în proza din ultimii ani se observă un adevărat reviriment prin afirmarea unei întregi pleiade de talente autentice, justificînd calificarea de „multpromițătoare" cu care critica le întîmpinase debutul. Dintre prozatori ar fi de ajuns să citățm pe V. Aksionov, E. Stavski, I. Kazakov, V. Voinovici, V. Lipatov, G. Gorișin, V. Konețki, B. Sergunenkov, V. Amlinski, ale căror romane și nuvele sînt viu discutate alături de cărțile premergătorilor lor imediați „mai vîrstnici", precum : I. Bondariov, Gh. Baklanov, A. Kuznețov, N. Dementiev, C. Aitmatov, V. Astafiev sau Z. Skuini.

Căutarea febrilă a unui drum propriu, receptivitatea față de aspectele esențiale ale realității în plină transformare caracterizează pe tinerii prozatori care își îndreaptă privirea cu predilecție spre viața generației de aceeași vîrstă. De aici rezultă o problematică cu diapazon amplu, înnodînd destine personale, caractere și conflicte de ordin intim în angrenajul relațiilor sociale, cu înfruntări și implicații de multe ori de un puternic dramatism. Tînărul erou se manifestă în ambianța familiei, în dragoste, prietenie, în procesul muncii, în străduința continuă de a se perfecționa, privind prezentul și viitorul „cu ochii deschiși" — cum se exprimă unul din eroii lui V. Aksionov din romanul *Colegii*. Este „un roman al destinului unei generații", o carte în care greutatea specifică revine problemelor de etică, de conștiință, în centrul investigației fiind formarea caracterului uman.

Urmărind acest proces în trei ipostaze — în evoluția a trei proaspeți absolvenți ai Institutului de medicină, fiecare cu o individualitate distinctă — autorul, de profesie medic ca și eroii săi, dezvăluie cu o remarcabilă putere de pătrundere acea gamă variată de căutări, reflecții, manifestări, deseori contradictorii, mai cu seamă prin discrepanța dintre fondul grav, serios și gestul exterior cu aparență de bravadă (cum este cazul unuia dintre cei trei „colegi" — Alexei Maximov). Perspectiva clarificării, a cristalizării unei concepții de viață proprii, care să îmbine elanul gîndirii cu frumusețea faptei se conturează în final în accente majore. Ea se desprinde din rezolvarea artistică a temei, sintetizată în profesiunea de credință a tineretului, al cărui purtător de cuvînt este „romanticul și visătorul" Alexandr Zelenin. Acest „pasionat cavaler al ideii", veșnic dispus să discute pe teme înalte, preocupat de problema „responsabilității generațiilor", își va găsi împlinirea și rostul undeva într-o mică localitate din nordul îndepărtat, unde practicîndu-și meseria de medic poate fi de folos oamenilor. Dar firul vieții îi este curmat brusc de mîna criminală a unui nemernic (Fedka Bugrov) fără ca acest fapt, absurd și tragic totodată, să destrame atmosfera de poezie, de puritate morală și neînduplecată cinste pe care o statornicesc oamenii de factura lui Zelenin. Mai sinuos și plin de inconsecvențe, deși fără compromisuri, este drumul lui Alexei (cel de-al treilea „coleg", Vladka Karpov, fiind mai palid creionat). Pe Alexei îl frămîntă inerentele îndoieli ale momentului de cotitură cînd mintea e răscolită de întrebări fundamentale : Ce drum să alegi în viață ? Care este locul și menirea fiecărui membru conștient al colectivității sovietice în măreața bătălie pentru comunism ? Ce răspunderi personale implică participarea la efortul general pentru a-l face cît mai eficient și a fi astfel „în pas cu vremea care trece"? — cum și-a intitulat foarte semnificativ V. Tendriakov unul din recentele sale romane. El va depăși faza abstractizărilor, a speculațiunilor filozofice, renunțînd la pază și ostentație („pozez în sceptic și nihilist") abia după ce va fi pus în situația de a interveni energic într-o afacere dubioasă pusă la cale de niște profitori disimulați, abia după ce bătrînul medic, comunistul Dampfer, îi va fi arătat perspectiva marilor împliniri și satisfacții pe plan social.

În literatura sovietică din ultimii ani, tot mai temeinic prinde viață eroul care îmbină forța gîndirii cu o intensă sensibilitate emoțională. Profilul omului contemporan, purtător al moralei superioare, comuniste, apare într-o diversitate tipologică marcată prin caractere și temperamente distincte și nu după o schemă abstractă, dezvăluirea esenței umane în expresia ei individualizată fiind o trăsătură definitorie a prozei sovietice contemporane, inclusiv a celei „tinere". Caracteristic pentru acest erou, sugerat de realitatea actuală concretă, este sfera amplă a preocupărilor lui intelectuale. Un om care cugetă, meditează, pătrunde sensul filozofic al fenomenelor, cu o bogată viață interioară, într-un cuvînt tipul omului „reflexiv", căruia nu-i este însă străină o atitudine activă față de viață, participarea intensă la desăvîrșirea ei — „omul comprehensiunii universului", după expresia lui Gorki. Asemenea atribute ale unei minți cercetătoare, într-un permanent neastîmpăr, le găsim la tînărul erou Gleb Volinin (din nuvela *Grijile zilei de mîine* de V. Konețki) și oarecum cu o nuanță de excesivă reflexivitate la eroul generic din culegerea de schițe și povestiri *La treizeci de ani* a tînărului prozator leningrădean Gleb Gorișin. El a debutat acum trei ani cu volumul *Pîine și sare*. În actuala culegere evoluează un erou de factură nouă, al cărui prototip este tînărul Grișa. El manifestă o sete de cunoaștere, o efervescență și integritate spirituală excepționale. În mediul pitoresc cu un colorit exotic al Siberiei, unde se duce spre a-și pune la încercare tăria de caracter și bărbăția voinței într-o înfruntare titanică cu natura aspră din taiga, el caută cu același titanism (dar fără rezultat) să-și fringă, asemenea eroilor turghenevieni, sentimentul cel mai omenesc — dragostea. De aici începe metamorfoza lui Grigori și în procesul ei surprindem rezonanțele-dialogului cu natura, caracteristic personajelor lui Hemingway. Eroii lui Gorișin trezesc și alte asocieri, fără a știrbi, prin aceasta, din fizionomia destul de viguros conturată a scriitorului.

Ponderea tot mai mare a criteriului etic în aprecierea omului și a comportării sale se remarcă și în alte cărți, ca : *Firul apei* și *Măseaua de minte* de Vil Lipatov, *Două vieți* de S. Voronin, originala nuvelă a lui V. Feodorov — *Sacoșa plină de inimi*.

După romanul *Continuarea legendei*, A. Kuznețov publică cîteva cicluri de povestiri și nuvele, în care se manifestă ca un fin analist cu o vădită preferință pentru nuanțele subtile, aproape imperceptibile din zonele ascunse ale sufletului omenesc *(Un instrument vechi, Femeia)*. La Iuri Kazakov, de pildă, se observă tendința de îngroșare a culorilor cu precădere sumbre într-un fel de clar-obscur. Talentul lui se orientează spre arta detaliului, a descrierii și a minuțiozității stilistice (el cultivă expresia cizelată, armonia cadențelor, ritmul interior al frazei, sugerînd o anumită apropiere de maniera specifică lui Bunin). Din analiza unor cazuri dificile, complexe, se desprinde sentimentul apăsător al singurătății, ideea că omul nu poate fi fericit singur *(În ceață, Toamna în pădurile de stejar, În drum)*.

În sfîrșit, „poetul în proză" Cinghiz Aitmatov, după ce ne-a uimit cu admirabila sa nuvelă *Djamilia*, pe care Louis Aragon a apreciat-o drept „cea mai frumoasă poveste de dragoste din cîte s-au scris", rămîne același nostalgic cîntăreț al vastităților dragostei, al sublimului spre care s-au îndreptat pașii Djamiliei și ai lui Daniar. Aspra încercare a demnității în dragoste o zmulge pe tînăra Asel din preajma nesăbuitului Ilias. Dar acesta nu se prăbușește, ci își consumă în tăcere drama *(Defileul)*. În nuvela *Ochiul de cămilă*, eroul, Kemal, realizează acea sinteză (pe care am putea s-o numim „gorkiană") între perceperea spontană, intuitivă a universului și funcția rațiunii, a autodeterminării conștiente *(ratio* și *intuitio* — după M. Gorki).

Romanele tinerei scriitoare letone Dagnia Zigmonte *(Fii tare, Iuta ! Oamenii și copacii aspiră spre soare)* comunică sentimentul tonifiant al încrederii în viață. Reținem cu emoție figura lui Lipst Tilzen, erou dintr-o plămadă nouă, unul din cele mai reușite chipuri de muncitori pe care l-a creat romancierul leton Z. Skuini *(Tinerii)*.

Nume noi din alte literaturi naționale atrag atenția prin pagini scrise cu talent în reviste și volume : L. Kostenko, I. Draci, E. Guțalo, V. Drozd, V. Bîkov, A. Adamovici, P. Borodulin, B. Sacenko, N. Dumbadze, E. Davidov.

Seminarul tinerilor scriitori organizat la începutul acestui an de Uniunea scriitorilor din R.S.F.S.R. a dat la iveală noi condeie valoroase.

Schițele și povestirile lui N. Gologeapov *(Puntea de argint, În treacăt, „Doi în zorii zilei)* atestă o fericită simbioză între subtilitatea analizei psihologice și relevarea cotidianului eroic al oamenilor simpli. Satului colhoznic nou, cu lumea lui luminoasă, îi închină N. Rodin nuvela *„A doua iubire"*.

Dacă N. Gologeapov are predilecție pentru culori tari, pentru contraste, G. Sadovnikov *(Pășesc spre oameni)* evocă poezia vieții (sau cum s-a spus, cultivă un fel de „realism poetic"). Iuri Kuranov transpune realitatea în „imagini alegorice" dense, creînd un mozaic de schițe miniaturale, adevărate instantanee, din care se degajă sentimentul contopirii cu natura, cu frumosul redat cu o gingașă discreție, *(Intoarcerea, Privire de rîndunică, Luminița roșie, Fotografia* etc.).

Tradiția generoasă a lui M. Prișvin, neîntrecutul maestru al peisajului, animat de prezența umană, o regăsim într-o formulă artistică inedită la V. Astafiev, tînărul scriitor din ținutul Uralului. Maniera notației scurte, lapidare, fragmentate, îi aparține lui E. Alfimov, care sub o aparență idilică, impregnată de un umor frust *(Puieții)* punctează momente grave, uneori decivise în viața oamenilor. Alți tineri, ca V. Kuzminov și P. Starțev fixează esențialul prin detalii, dezvăluind esența socială a psihologiei omului cu toate contradicțiile ei.

În întîmpinarea Consfătuirii Unionale a tinerilor scriitori care va avea loc în luna decembrie la Moscova, tinerii duc mai departe ștafeta literaturii sovietice în numele marilor postulate ale vremii noastre.

Tamara Gane

NIKOLAI POGODIN

Pe Pogodin n-am avut ocazia să-l cunosc personal — cu toate călătoriile mele în Uniunea Sovietică — și totuși l-am cunoscut poate mai bine decît pe alți scriitori sovietici. În țară i s-au jucat cîteva piese pe care le-am urmărit cu interesul ce îi-l suscită un autor original. „Valsul din Misuri", scînteietoare de vervă satirică, i-am tradus-o ; iar la la Moscova am asistat la una dintre cele mai bune piese ale lui, excelent pusă în scenă la Teatrul Armatei (dacă nu mă înșel), „Orologiul Kremlinului", împletire armonioasă de patos revoluționar, lirism și suflu dramatic, care m-a încîntat. Întreaga lui operă poartă de altfel caracteristicele acestea, cum se vădesc și în „Omul cu arma" sau chiar în „Aristocrații".

Pogodin era fiu de țăran de pe Donul care a mai dat și alți scriitori valoroși, și dacă acest lucru a avut influență asupra operei sale, faptul că a cutreerat țara în lung și-n lat cercetînd satele și construcțiile care ridicau pe trepte înalte patria lui iubită, a adus o altă contribuție la orientarea sa ca dramaturg și scenarist desenîndu-ne cu vigoare pe artistul-cetățean, care-și pune puterea de muncă și ideile cele mai avansate în slujba poporului ce i-a dat viață.

Pogodin a dispărut dintre noi la 62 de ani, o vîrstă în care talentul său tumultuos era în plină desfășurare. Pierderea pentru literatura sovietică este deci cu atît mai mare cu cît experiența de viață acumulată în răstimpul acesta, îmbogățită de neobosita lui căutare, ar fi putut să dea roade tot mai prețioase.

Spectatorii romîni care i-au admirat lucrările, scriitorii noștri care au învățat de la el, se pleacă cu mîhnire la neașteptata veste ca la pierderea prea timpurie a unui prieten sau a unui neam la care țineau cu dragoste.

Sbuciumul scriitorului a încetat, dar eroii lui se vor mișca pe scene plini de viață și-n fiecare mișcare a lor vom întrezări cîte o frîntură din existența aceluia care i-a zugrăvit.

Alexandru Șahighian

CHAIRIL ANWAR
(Indonezia)

Noapte de primăvară

Valurile se zvîrcolesc sub malul de piatră,
asemenea unui pește cu solzii de-argint.

Casele pescarilor stau tupilate pe țărm,
ca niște fete sărace
care se roagă.
Trec prin pădurea uriașă
ca printr-o peșteră verde.
Zgomotul mării izbite de țărmuri
alergă alături de mine,
ca un galop de-armăsar.
Bărcile, trase la țărm,
par niște ciini ce veghează
somnul pescarilor
și-al mării.

Văluri subțiri de miresme,
cu foșniri mătăsoase și calde,
înfășoară întreaga privelițte.
In noaptea aceasta, sînt parcă un arbore
ce-și risipește frunzișul peste întregul sat,
peste somnul pescarilor...
E-ntiia noapte a primăverii.

In romînește de **DAN GRIGORESCU**

S. T. NIRALA
(India)

Unitate

Nemuritorule, o, să nu mori,
Veșnic al fraților tăi muncitori !
Mînă muncită-nălțind-o, să fie
Scut și-n nevoie, dar și-n bucurie.
Iată : lucind, primăverile noi
Străluminară puzderii de foi,
Și noi cu inima, astfel să fim
Puri și fierbinți, în lăuntrul intim.

Omule, frate cu cei muncitori,
Crești mai puternic de-o sută de ori,
Iar al puterii izvor ți-i la fel
Celui ce tot se jertfește pe el.

O, în al zilelor zbor spre mai sus
Inimi răzlețe bătînd, cîte nu-s !
Precum lianele, care de-un vînt
Parcă din trunchiul lor unic s-au frînt.
Fă-le să bată cu toate-ntr-un gînd
Neobosit fii, de tine uitînd,
Tineri și tinere-n marș să-i aduni,
Marșul spre ai fericirii ani buni.

In romînește de **ANTON A. ILIESCU**

C. Malaparte și romanul de război

Imaginea războiului, cu toate consecințele lui funeste, este prezentă în operele unor scriitori de multă vreme consacrați, ca Hemingway, E. M. Remarque sau Thornton Wilder. Dar ea apare cu aceeași forță emoționantă în creațiile unei generații mai tinere de prozatori și dramaturgi ca H. Böll, W. Borchert sau ca scriitorul american James Jones. Trăind direct experiența tragică a cîmpului de luptă, acești scriitori au zugrăvit, cu o remarcabilă veridicitate și forță artistică, drama nimicirii oamenilor și a valorilor artistice, lagărele de concentrare și progromurile organizate de naziști, spectrul îngrozitor al foamei și al degradării umane, tragedia văduvelor de război și a copiilor orfani.

Printre scriitorii de seamă ai epocii noastre care au cunoscut de aproape ororile fascismului și ale războiului se situează și prozatorul italian C. Malaparte. Într-o scrisoare adresată camarazilor francezi de pe frontul din 1914—1918, publicată cu prilejul editării în limba franceză a romanului său *Pielea*, C. Malaparte preciza, cu o legitimă mîndrie, că face parte din rîndul acelor scriitori europeni pentru care fasciștii au nutrit deosebite sentimente de ură. De altminteri, faptul acesta i-a adus scriitorului cinci ani de deportare pe insula Lipari.

În anul 1940, Malaparte a dat publicității romanul *Soarele este orb*, în care condamnă agresiunea lui Mussolini împotriva Franței. Faptul acesta i-a atras trimiterea pe frontul din Balcani, apoi pe cel sovietic, unde a devenit martorul ocular al crimelor naziste. Cele văzute de acest scriitor au constituit un bogat material de fapte pe care el l-a dezvoltat în două dintre cele mai reprezentative romane ale sale, *Kaputt* (1944) și *Pielea* (1949), care i-au asigurat o largă notorietate.

Pentru a putea reda diversitatea faptelor pe care dorea să le înfățișeze, Malaparte a utilizat în *Kaputt* formula elastică a romanului reportaj, aparent lipsit de un flux epic unitar. Cu rapiditatea succesiunii secvențelor de film, scriitorul reconstituie întîmplări și situații caracteristice din Suedia, Polonia, Romînia, Iugoslavia, Germania, Italia, de pe frontul antisovietic, etc. El pune cu putere în lumină drama generală pe care au trăit-o popoarele Europei, cotropite de armata hitleristă. Imaginea infernală a ghetoului din Varșovia este, de exemplu, înfățișată în culori de un tragism dantesc : „Liniștea era ușoară și transparentă, ca și cînd ea ar fi plutit prin aer. Pe fundalul acestei tăceri se auzeau sunetele seci ale mîilor de pași făcuți prin zăpadă, asemenea scîrțîitului de măsele... Din loc în loc trebuia să pășesc peste cadavrul unui mort. Mergeam prin mulțimea de oameni fără să văd unde pun piciorul... Morții zăceau părăsiți în zăpadă, pînă veneau carele mortuare să-i ridice. Mortalitatea era însă atît de mare și carele mortuare atît de puține, iar timpul atît de scurt pentru transportul tuturora, încît cadavrele zăceau zile de-a rîndul în zăpadă, înconjurate doar de luminările stinse. O seamă dintre morți zăceau pe podea, alții la pragul ușilor sau prin coridoare, ba chiar și în paturi, în camerele suprapopulate de oameni de o cadaverică paloare". Bineînțeles că în fața unei asemenea crude realități, improvizațiile călăilor naziști despre civilizație și ordine sunau grotesc și acuzator. Malaparte utilizează adeseori procedeul contrastului dur dintre afirmațiile unor personaje și conduita lor, portretele unor tipuri odioase ca Frank, Fischer sau Dietl fiind realizate prin astfel de mijloace.

Detaliile deosebit de dramatice pe care scriitorul le redă în *Kaputt*, pentru a înfățișa într-un mod cît mai pregnant crimele naziștilor, sînt nenumărate. Întîlnirea ofițerului german cu micul partizan sovietic în vîrstă de zece ani care, nevrînd să-și trădeze tovarășii, este împușcat fără milă, organizarea bordelului de la Soroca pentru soldații germani cu tinerele evreice ascunse prin păduri și împușcate apoi la fiecare schimb de douăzeci de zile, folosirea de către nemți a corpurilor înghețate de prizonieri sovietici drept semne de circulație în stepă reprezintă doar cîteva din faptele menite să ilustreze gradul de dezumanizare și sălbăticie a naziștilor.

***Kaputt* este astfel o carte de curaj, în care scriitorul italian dezvăluie cu îndrăzneală aspectele odioase ale morbului nazist care infestase numeroase țări din Europa. *Kaputt* este totodată litania marilor suferințe spirituale trăite de popoarele Europei cărora li se sugrumaseră cele mai modeste libertăți.**

De la tragedia aceasta a Europei, scriitorul își întoarce, în *Pielea*, în mod predilect, atenția spre viața poporului italian. Străin de orice tendință de idilizare a realității, Malaparte trage cu brutalitate cortina de pe fața Italiei însorite și împodobite de ruine, lăsînd să iasă la iveală adevărata înfățișare a mulțimii amenințate de spectrul foamei, cu toate consecințele sale degradante. Fără să moralizeze direct, nicăieri nu se simte mai mult decît în această carte prezența lui Malaparte ca scriitor moralist, adînc îndurerat de suferințele și de rătăcirile poporului său, ca și de viitorul său turbure.

Cartea se deschide sub zodia sumbră a ciumei dezlănțuite la Napoli, o dată cu venirea „eliberatorilor" americani. Goi și murdari, oamenii erau secerați de boli neiertătoare, în așa măsură încît ambulanțele nu mai ajungeau pentru transportul lor la spitale și cimitire ; mamele scheletice și flămînde își ofereau fiii fragezi desfătării trupești a soldaților vicioși, iar fetele candide se vedeau constrînse la desfigurarea morală pentru un dolar scump plătit, util însă familiilor numeroase, macerate de sărăcie.

Probabil că asemenea detalii dureroase de viață l-au determinat pe un pudic critic din Germania occidentală să afirme că *Pielea* „este una dintre cele mai scandaloase cărți din literatura universală". Sau poate pe criticul occidental l-a indignat mai mult faptul că detalii de natura celor semnalate constituiau, în fond, pagini de o rară virulență satirică la adresa americanismului și a fascismului.

Romanele lui C. Malaparte lasă cititorilor adînc tulburați un gust amar de cenușe. Îngrijorarea creată de imposibilitatea ieșirii din impas a Europei, adînc minată de maladii interne care-i amenințau întreaga existență, este de-a dreptul dezolantă. Sentimentul acesta de profundă neliniște care-l cuprinde pe Malaparte, atunci cînd reflectează asupra viitorului Italiei și al întregii Europe, rezultă din neputința lui de a înțelege cu toată claritatea rolul forțelor sociale noi, capabile să însănătoșeze trupul chinuit al acelei Europe capitaliste morbide „în care și morții vor fi întotdeauna sclavi și vor suferi de foame".

Pline de contradicții, romanele lui Malaparte, din care nu lipsește o anumită resemnare biblică în fața suferinței, constituie totuși vehemente documente de acuzare împotriva războiului și a autorilor lui morali. Limitat din cauza neclarei înțelegeri a forțelor care duc omenirea spre progres și libertate, fapt de care scriitorul avea să-și dea seama abea la sfîrșitul vieții, — mesajul cărților lui Malaparte constituie totuși o convingătoare pledoarie pentru pace, libertate și înțelegere între popoare, pentru ridicarea omului la adevărata sa demnitate.

Romul Munteanu

NOTE • NOTE • NOTE • NOTE

După cum se știe, o culegere de versuri ale lui G. Topîrceanu a apărut în limba rusă, într-un volum de 157 pagini, care cuprinde toate poeziile din „Balade vesele și triste", „Migdale amare", precum și un grup de alte 13 bucăți. Traducerea este semnală de A. Steinberg.

Topîrceanu este prezentat publicului sovietic de către cunoscutul scriitor Konstantin Paustovski. „Eu nu cunosc limba română, — scrie Paustovski în prefața sa — dar ca mulți alții, o simt — îi simt ritmul deosebit, lucirea fericită a imaginilor și simt chiar ceva particular și neașteptat față de graiurile vecine ce înconjoară Romînia. Toate acestea se potrivesc perfect versurilor lui Topîrceanu, pentru că ele au fost sezisate și redate minunat de traducător".

Paustovski are, de asemeni, calde cuvinte de îndemn pentru cunoașterea și altor scriitori romîni.

★

Problema conflictului în operele literare ale viitorului este tema unui interesant articol publicat de I. Efremov în revista „Vosprosi Literaturi", sub titlul „Orizont înclinat". Cunoscutul autor de literatură științifico-fantastică încearcă de data aceasta o serie de prețioase previziuni de... istorie literară, sub unghiul dezvoltării viitoare a societății sovietice.

★

„Trebuie să ținem seama de faptul că pentru cititor sînt importante nu numai calitățile și deficiențele unei lucrări literare, dar și atitudinea pe care el o ia față de personaje. Eroii literari și-au cucerit, în sfîrșit, dreptul ca față de ei criticii să aibă o atitudine firească, la fel ca în fața unor oameni vii" — observă I. Vinogradov, cu multă dreptate, într-un articol din „Novîi Mir", nr. 9.

★

O operă inedită a celebrului scriitor american Mark Twain va vedea lumina tiparului în Statele Unite, după mai bine de douăzeci de ani de aprige lupte pentru publicarea ei. Este vorba de o serie de povestiri satirice la adresa religiei, a bibliei, coranului, talmudului. Soțul fiicei scriitorului a afirmat că apariția acestor povestiri filozofice va revoluționa studiul operei marelui scriitor progresist.

M. STUDENY : Noul cuib al vulturului fascist. (Din revista cehoslovacă „Mlada Tvorba").

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.36.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.53.99 ; Abonamente : 6 lei = 3 luni ; 12 lei = 6 luni ; 24 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii